

Pietarsaaren seudun kotouttamis ohjelma

Pietarsaaren seudun kotouttamisohjelma

2010

Kotouttamisrahasto

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tavoitteet	3
1.2 Toteuttaminen	3
2 ALUEELLISEN KOTOUTTAMISOHJELMAN LAATIMINEN	5
3 MAAHANMUUTTAJIIN LIITTYVÄT KÄSITTEET	7
4 KOTOUTTAMISTYÖHÖN LIITTYVÄT KÄSITTEET	10
5 KOTOUTTAMINEN PIETARSAAREN SEUDULLA	15
5.1 Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien yleiskuvaus	15
5.2 Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien lukumäärä	16
5.3 Alueen kotoutumisen tavoitteenasettelu	17
5.4 Kotoutumisen merkitys Pietarsaaren seudulle ja sen asukkaille	21
6 SUOMEN KOTOUTUMISPOLITIikka	24
6.1 Euroopan kotouttamisperiaatteet	24
6.2 Kansainväliset sopimukset	25
6.3 Maahanmuuttajia koskeva lainsäädäntö	27
6.4 Kotoutumisen kansalliset tavoitteet	30
6.5 Tehtävät ja työnjako maahanmuuttokysymyksissä	31
7 KOTOUTUMINEN YHTEISTYÖN, TIEDOTUKSEN JA OSALLISUUDEN TULOksENA	34
7.1 Kuntien virallinen vastuu kotouttamistyössä	34
7.2 Muut kotouttamista edistävät toimijat	35
7.3 Kuntien lakisääteinen kotouttamistyö	37
7.4 Vuoden 2009 haastatteluista ilmaantuneet heikkoudet alueen kotouttamistyössä	39
7.5 Alueellisen kotouttamistyössä tarpeet	40
7.6 Alueen eri toimijoiden välinen yhteistyö	43
8 ERI MAAHANMUUTTAJAKATEGORIAT JA NIIDEN OIKEUDET PALVELUIHIN	46
8.1 Turvapaikanhakijat	46
8.2 Kiintiöpakolaiset	47
8.3 Työperäiset maahanmuuttajat	49
8.4 Maahanmuuttajat perhesiteen perusteella	49
8.5 Ulkomaiset opiskelijat	50

9 SEUDULLA TARJOTTAVAT KOTOUTTAMIS- JA MAAHANMUUTTOPALVELUT	51
9.1 Viranomaiset	51
9.1.1 Maistraatti	51
9.1.2 Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto)	52
9.1.3 Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitos	55
9.1.5 Pietarsaaren vastaanottokeskus	59
9.2. KUNNALLISET PALVELUT	61
9.2.1 Sosiaalitoimistot	61
9.2.2 Asuminen	63
9.2.3 Terveystoiminta	63
9.2.4 Muut tahot	65
9.3 OPPILAITOKSET	66
9.3.1 Päiväkodit	67
9.3.2 Alakoulut	68
9.3.3 Yläkoulut	70
9.3.4 Uudenkaarlepyyn ja Kruunupyyn kansanopistot	72
9.3.5 YA! Yrkesakademin i Österbotten	74
9.3.6 Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu	74
9.3.7 Muut oppilaitokset	75
9.4 MUUT TOIMIJAT	77
9.4.1 Pohjanmaan tulkkikeskus	77
9.4.2 Yritykset	78
9.4.3 Yhdistykset	81
9.4.4 Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt	82
9.4.5 Hankkeet	83
9.4.6 Seudun ulkopuoleinen yhteistyö	86
10 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT JA KEHITYSEHDOTUKSET	87

KIRJALLISUUSLUETTELO

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kotouttaminen katsotaan usein ainoastaan maahanmuuttajia koskevaksi asiaksi. Suomeen saapuvien maahanmuuttajien on kotouduttava meidän yhteiskuntaamme. Tosiasia on kuitenkin se, että myös suomalaisten on osallistuttava tähän, jotta kotoutuminen onnistuisi. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, joka käsittää sekä koko väestön, että maahanmuuttajat.¹ Valtioneuvosto kirjoittaa:” Varsinainen kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa, keskeisimmin arkipäivän tilanteissa ja lähiyhteisöissä, kuten päiväkodeissa, kouluissa, harrastuksissa ja työpaikoilla”² Kotoutuminen toteutuu kahden ihmisen välisessä kohtaamisessa. Ratkaiseva asia kotoutumisen onnistumiseksi on suomalaisten myönteinen ja osallistuva asenne maahanmuuttajiin. Hyljeksityn henkilön on hyvin vaikea kotoutua.

Suomen laissa edellytetään, että jokainen kunta laatii kotouttamisohjelman. Se voidaan myös laatia seutukunnan yhteiseksi ohjelmaksi. Asiakirjan on Suomen valtioneuvoston mukaan toimittava tukena kuntien kotouttamisohjelmien laadinnassa. Sen on oltava apuna kotouttamistoimenpiteiden ja -palvelujen koordinoimisessa ja siinä kuvataan olemassa olevia toimenpiteitä ja palveluja. Yhteistyötä ja vastuunjakoä käsitellään. Kotouttamisohjelman kaikkein tärkein kohta on maahanmuuttajien tarpeiden tunnistaminen paikallisella tasolla. Lähiyhteiskunnan on järjestettävä näitä tarpeita vastaavat kotouttamispalvelut ja -toimenpiteet ja tarpeet on otettava huomioon myös paikallisessa politiikassa sekä kaikkien julkisten palvelujen järjestämisessä.³ Ohjelman on tämän lisäksi otettava huomioon lähi - yhteiskunnan työ hyvien etnisten suhteiden ja etnisen tasavertaisuuden hyväksi.⁴

1 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 16.

2 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 10.

3 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 21.

4 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 7a.

*Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493*⁵ on tällä hetkellä uudistumassa. Tämä johtuu siitä, että kotouttamislaki on säädetty 1990-luvulla, kun maahanmuutto Suomeen tapahtui etenkin humanitaarisista syistä. Maahanmuuttajat olivat silloin ensisijaisesti pakolaisia ja paluumuuttajia. Maahanmuutto on sen jälkeen sekä lisääntynyt, että muuttunut. Maahanmuuton yhä suurempi moninaisuus on johtanut siihen, että vuoden 1999 kotouttamislaki vastaa vain murto-osaa Suomeen tulevien maahanmuuttajien tarpeista. Lainmuutos on sen takia tehtävä mitä pikimmin. Laki on laajennettava huomioimaan myös muiden kuin pakolaisten ja paluumuuttajien tarpeita.⁶ Valtioneuvosto kirjoittaa, että uuden kotouttamislain lähtökohtana luultavasti tulee olemaan se, että kaikille Suomeen tuleville maahanmuuttajille annetaan mahdollisuus oppia kieliä ja tutustua yhteiskuntaan.⁷ Tällainen muutos merkitsee, että kuntien maahanmuuttotyöhön vaaditaan huomattavia muutoksia.

Pietarsaaren seutu muodostuu viidestä kunnasta: Uudestakaarlepyystä, Pedersörestä, Pietarsaaresta, Luodosta ja Kruunupyystä. Seudulle kohdistuva maahanmuutto on kirjavaa kuten myös muualla Suomessa. Seudulla on ollut kiintiöpakolaisia 1990-luvulta lähtien. Monet heistä ovat kotiutuneet hyvin. Heidän lapsensa ovat toisen sukupolven maahanmuuttajia. Helmikuussa vuonna 2009 avattiin turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus ja nyt harkitaan vuosittaista kiintiöpakolaisten vastaanottamista. Seudun yrityksiin kohdistuu työvoiman maahanmuuttoa ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Pietarsaaren yksikössä on merkittävä määrä ulkomaisia opiskelijoita. Maahanmuuttoa tapahtuu myös avioliittojen, suhteiden ja perheiden jälleenyhdistymisten kautta. Pietarsaaren seudun kotouttamistyötä olisi kehitettävä siten, että se kattaisi kaikkien maahanmuuttajakategorioiden tarpeita, eikä ainoastaan humanitaarisista syistä maahan muuttaneiden tarpeita. Tätä tullaan suurella todennäköisyydellä myös edellyttämään uudistuneessa kotouttamislaissa. Maahanmuuttajien tulisi olla

5 <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990493> Tästä laista käytetään jatkossa nimitystä "kotouttamislaki"

6 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 4, 10-11

7 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 4

aktiivisesti mukana kotouttamistyön hahmottamisessa, jotta kotouttamispalvelut saataisiin vastaamaan todellisia tarpeita.

1.1 Tavoitteet

Pietarsaaren seudun kotouttamisohjelman tavoitteena on 1) antaa kokonaiskuva siitä mitä Suomeen kotouttaminen tarkoittaa. Ohjelman tulee myös 2) tehdä selkoa Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien lukumäärästä ja alkuperästä. Sen on tämän lisäksi näytettävä miten Pietarsaaren seudun kotouttamistyö on rakennettu sekä annettava konkreettisia ehdotuksia kotouttamistyön kehittämiseksi. Kotouttamisohjelmaa on myös 3) voitava käyttää hakuteoksena, josta löytyy kotouttamisprosessiin osallistuvat paikalliset toimijat sekä 4) helpotettava toimijoiden välistä yhteistyötä kuvaamalla heidän omaa osaansa prosessissa sekä tarjoamalla yhteystiedot käytettäväksi. Ohjelman on myös 5) toimittava seudun kotouttamistyön kehityksen työkaluna. Ohjelman päivittäminen korkeintaan kolmen vuoden väliajoin on tärkeää tietojen paikkansapitävyyden varmistamiseksi.

1.2. Toteuttaminen

Kotouttamisohjelma jakautuu 10:een osaan. Johdannosta käy ilmi mitä kotouttamistyö on sekä sen niveltymisen Pietarsaaren seudulle. Seuraavassa osassa kuvataan kotouttamisohjelman laatimisen syitä sekä siinä sovellettua menetelmää. Kolmas osa sisältää sanaston, jossa on selitetty kotouttamisen aihepiiriin liittyviä, tärkeitä käsitteitä. Sen jälkeen käsitellään Pietarsaaren seudulla tapahtuvaa kotouttamistyötä siten, että lähtökohtina ovat maahanmuuttajien määrä, kotouttamistyön tavoitteenasettelu sekä hyvän kotoutumisen merkitys seudulle. Seudulle kohdistuvan kotouttamistyön merkityksen jälkeen kuvataan Suomessa ja EU:n tasolla sovellettuja kotouttamisperiaatteita. Tämän jälkeen kuvataan yhteistyön, tiedonannon ja osallisuuden tärkeyttä ja sitä seuraa eri maahanmuuttajaryhmien kuvaaminen. Alueellisen kotouttamisohjelman laajimmassa osassa käsitellään alueellisia kotouttamis- ja maahanmuuttopalveluja. Siinä kuvataan kotouttamisprosessiin osallistuvia paikallisia toimijoita sekä heidän rooliaan. Näiden

henkilöiden yhteystiedot ovat myös tarjolla. Kotouttamisohjelman loppuosassa esitetään tulevaisuuden näkymiä ja johtopäätöksiä. Ohjelmaan liittyy myös kirjallisuusluettelo sekä luettelo maahanmuutto- ja kotouttamisasiihin liittyvistä linkeistä. Lopussa on kopiot Pietarsaaren seudun päätöksestä hyväksyä kotouttamisohjelman.

2 ALUEELLISEN KOTOUTTAMISOHJELMAN LAATIMINEN

Pietarsaarensuodun yhteistyötoimikunta päätti 17.11.2008 teettää alueellisen, helposti päivitettävän, koko seutua palvelevan kotouttamisohjelman. Kotouttamislaki velvoittaa kunnat vastaamaan kotouttamisohjelman laatimisesta yhdessä työ- ja elinkeinotoimiston sekä muiden toimijoiden kanssa. Pietarsaarensuodun yhteistyötoimikunta teki päätöksen, että ohjelma laaditaan hankkeen osana. Pietarsaarensuodun kotouttamisohjelma on laadittu IMMI-hankkeen yhteydessä ajanjaksona 2009-2010. IMMI-hankkeen rahoittajina toimivat osaksi EU:n kotouttamisrahasto sekä osaksi kaikki Pietarsaarensuodun kunnat. IMMI tarkoittaa Innovatiivisia Menetelmiä ja Malleja Integroinnille (kotouttamiselle). Hankkeen omistaja on Musikcafé After Eight ja kotouttamiskoordinaattorina toimii Emma Wester. Kotouttamiskoordinaattori on kirjoittanut ohjelman, mutta kaikki toimijat ovat tarkistaneet heitä koskevat osat luvussa 9 ” Seudulla tarjottavat kotouttamis- ja maahanmuuttopalvelut”. Seudun poliitikot ovat myös saaneet mahdollisuuden sanoa mielipiteensä ohjelmasta ja ehdottaa muutoksia kun kunnat ovat käsitelleet ohjelmaa kunnanvaltuustossa. Elinkeinokeskus Concordia on tämän lisäksi tarkistanut luvun, joka liittyy Pietarsaaren seudun strategiaan. IMMI-hankkeen ohjausryhmällä, joka koostuu edustajista kaikilta sektoreilta, on ollut myös mahdollisuus vaikuttaa ohjelman sisältöön. Ohjelma sai lopullisen muotonsa lokakuussa 2010.

Alueellinen kotouttamisohjelma on Uudenkaarlepyyn, Pedersören, Pietarsaaren ja Luodon aiempien kotouttamisohjelmien päivitetty versio. Kruunupyssä ei ole aiemmin ollut kotouttamisohjelmaa, mutta kunta tulee nyt osalliseksi alueellisesta kotouttamisohjelmasta. Pietarsaaren seudun yhteistyötoimikunta toimii ohjelman hyväksyjänä ja sen jälkeen jokainen kunta päättää itse ohjelman käyttöön ottamisesta. Päätökset ovat liitteinä asiakirjan lopussa.

Alueellisen kotouttamisohjelman pohjana ovat toimineet Uudenkaarlepyyn, Pedersören, Luodon ja Pietarsaaren kuntien sekä Seinäjoen kotouttamisohjelma. Kotouttamista ja maahanmuuttajia koskeva lainsäädäntö sekä muita asiaankuuluvia valtiollisia asiakirjoja on otettu huomioon kotouttamisohjelmaa laadittaessa. Tärkeiksi

asiakirjoiksi on katsottu Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma (2006) Pentti Arajärven raportti Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut (2009) sekä Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008).

Erittäin tärkeän aineiston kotouttamisohjelmalle muodostavat myös 44 kaikkia sektoreita edustavan henkilön kanssa tehdyt haastattelut sekä näiden lisäksi kymmenen haastattelua eri maista tulleiden maahanmuuttajien kanssa. Haastattelut tehtiin IMMI-hankkeen puitteissa vuonna 2009. Haastatteluissa käsiteltiin kokemuksia kotouttamisprosessista, kulttuuritietoa ja ajatuksia kotouttamisesta ja tästä saatiin konkreettisia ehdotuksia kotouttamisohjelmaan sekä alueellisen kotouttamistyön kehitykseen. Myös kotouttamistyön alueellisesta tavoitteenasettelusta keskusteltiin. Mainituista haastatteluista käytetään tässä kotouttamisohjelmassa jatkossa nimitystä ”vuoden 2009 haastattelut”. Haastattelut ovat luottamuksellisia, mistä syystä haastateltavien nimet eivät esiinny tekstissä. Aineisto säilytetään Musikcafé After Eightissä mutta se ei ole yleisön käytettävissä. Helena Kommonen on kääntänyt kotouttamisohjelman suomeksi.

3 MAAHANMUUTTAJIA LIITTYVÄT KÄSITTEET

Maahanmuuttaja perhesyistä: esimerkiksi maahanmuuttajaperheen jäsen tai vaihtoehtoisesti maahanmuuttaja joka on muuttanut Suomeen mennäkseen naimisiin tai aloittaakseen rakkaussuhteen.

Pakolainen: henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Pakolainen oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.⁸ Suomessa pakolaisiksi kutsutut henkilöt ovat usein saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen takia tai humanitaarisista syistä.⁹

Turvapaikanhakija: henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta.¹⁰ Turvapaikanhakija ei vielä ole pakolainen, mutta saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Oleskeluluvan käsittelyn yhteydessä tutkitaan myös voiko kyseinen henkilö saada oleskeluluvan myös muilla perusteilla.¹¹

Työperäinen maahanmuuttaja: ulkomaalainen joka muuttaa Suomeen tehdäkseen täällä työtä ja perustaakseen kotinsa tänne. Ulkomainen työllistetty työvoima on vuositasolla arviolta 90 000 henkilöä. Heistä noin 14 000 asuu pysyvästi Suomessa.¹²

Pakolainen: henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Pakolainen oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään

8 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

9 Seinäjoen kaupunki, Kotouttamisohjelma 2008, 4

10 Seinäjoen kaupunki, Kotouttamisohjelma 2008, 4

11 www.migri.fi, Tietopankki, sanasto

12 Hallituksen selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 11

kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.¹³ Suomessa pakolaisiksi kutsutut henkilöt ovat usein saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen takia tai humanitaarisista syistä.¹⁴

Vierastyöläinen: maasta- tai maahanmuuttaja joka hankkii elantonsa yhdestä maasta mutta asuu toisessa maassa.¹⁵ Kyseessä voi olla esimerkiksi virolaiset rakennustyöläiset jotka viettävät pyhät Virossa perheensä kanssa.

Maansisäinen pakolainen: henkilöt tai ihmisryhmät jotka ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan laajan väkivallan, ihmisoikeuksien rikkomuksien, aseellisen konfliktin, ihmisten aiheuttamien tai luonnonkatastrofien takia. Nämä pakolaiset jäävät oman maansa rajojen sisäpuolelle.¹⁶

Maahanmuuttaja: henkilö joka on jostakin syystä muuttanut asumaan pysyvästi johonkin toiseen maahan. Kyseessä voi olla esimerkiksi EU:n alueelta tulevasta työperäisestä maahanmuuttajasta tai pakolaisesta.¹⁷ Sisäasiainministeriön määritelmän mukaan maahanmuuttajiin kuuluvat myös tilapäisesti Suomessa asuvat henkilöt, kuten esimerkiksi opiskelijat.¹⁸

Maahanmuutto perhesiteiden takia: henkilöt jotka ovat muuttaneet Suomeen työperäisen maahanmuuttajan perhejäsenenä, mennyt naimisiin suomalaisen tai Suomessa asuvan maahanmuuttajan kanssa tai on saapunut Suomeen jälleenyhdistyäkseen pakolaisen kanssa, jolla on jatkuva oleskelulupa Suomessa.

Kiintiöpakolainen: henkilö, jonka pakolaisaseman YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on vahvistanut ja joka uudelleen sijoitetaan Suomeen. Eduskunta päättää vuosittain pakolaiskiintiön suuruuden ja valtioneuvosto päättää kiintiön kohdentamisesta.

13 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

14 Seinäjoen kaupunki, Kotouttamisohjelma 2008, 4

15 www.finnref.org, Paossa maailmalla, Kuka on pakolainen, terminologia

16 <http://www.unhcr.se/se>, Skydd till flyktingar, Frågor och svar om flyktingfrågor

17 www.finnref.org, Paossa maailmalla, Kuka on pakolainen, terminologia

18 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

Suomen kiintiö on vuodesta 2001 lähtien ollut 750 henkeä vuodessa.¹⁹ Kiintiöpakolainen ei ole turvapaikanhakija vaan hän on YK:n pakolaisjärjestön UNCHR:n rekisteröimä.²⁰

Ulkosuomalainen: ulkomailla asuva Suomen kansalainen tai suomalaista syntyperää oleva henkilö. Ulkосуomalaisten lukumäärä on n. 750 000 joista suurin osa asuu Ruotsissa ja Yhdysvalloissa.²¹

Ulkomaalainen: henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.²²

Ulkomainen opiskelija: ulkomaalainen joka opiskelee Suomessa.

Paluumuuttaja: Suomen kansalainen tai Suomessa syntynyt henkilö joka palaa Suomeen asuttuaan pidemmän tai lyhyemmän ajan ulkomailla. Nämä henkilöt saattavat palata esimerkiksi Ruotsista, Virossa tai Venäjältä.²³ Sisäasiainministeriö on 1990-luvulta lähtien tukenut inkerinsuomalaisten paluumuuttoa entisen Neuvostoliiton alueelta. Noin 30 000 henkilöä on siitä lähtien muuttanut takaisin Suomeen.²⁴

19 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

20 www.finnref.org, Paossa maailmalla, Kuka on pakolainen, terminologia

21 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Paluumuutto ja ulkосуomalaiset

22 www.migri.fi, Tietopankki, sanasto

23 Seinäjoen kaupunki, Kotouttamisohjelma 2008, 4

24 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Paluumuutto ja ulkосуomalaiset

4 MAAHANMUUTTAJIIN JA KOTOUTTAMISTYÖHÖN LIITTYVÄT KÄSITTEET JA ILMAISUT

Käännäyttäminen: on maastapoistamismenettely. Ulkomaalainen, jolla ei ole ollut oleskelulupaa ja voidaan poistaa maasta, käännytetään. Vrt karkottaminen.

Kotouttamislaki: on Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493-lain nimekkeen lyhenne. Tämä laki on säädetty maahanmuuttajien kotouttamista, valinnanvapautta ja tasa-arvoa edistävillä toimenpiteillä jotka tukevat suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. Turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito on myös turvattu laissa. Lain tavoitteena on lisäksi auttaa ihmiskaupan uhreja.²⁵ Tämä laki on nyt uudistumassa ja uutta lakiehdotusta on suunniteltu käsiteltäväksi eduskunnassa vuonna 2011.

Kansainvälinen suojelu: kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan pakolaisasemaa, toissijaista suojeluasemaa tai humanitaarisen suojelun perusteella myönnettävää oleskelulupaa.

Kotoutuminen: Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on hänen osallistumisensa työelämään ja suomalaisen yhteiskunnan toimintaan oma kieli ja kulttuuri säilyttäen. Merkittäviä kotoutumisen valmiuksiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kielitaito, koulutustaso, terveys, aikaisempi kokemus muista kulttuureista ja maahanmuuttoikä. Keskeisessä roolissa on henkilön oma motivaatio ja aktiivisuus, mutta maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttavat myös ympäröivä yhteiskunta ja valtaväestön asenteet.²⁵

23 www.migri.fi, Databank, ordlista

25 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 1.

26 www.intermin.fi, maahanmuutto, sanasto ja faktat.

Kotouttamistyö: sana viittaa useimmin valtion rahoittamaan kotouttamistyöhön. Sitä voi kuitenkin muustakin maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvästä toiminnasta, esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen vapaaehtoistyöstä, yritysten järjestämästä työpaikkakoulutuksesta ja yhdistystoiminnasta.

Kotoutumissuunnitelma: on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös maahanmuuttajan perheen kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut. Kotoutumissuunnitelman sisältö sopeutetaan maahanmuuttajan tarpeiden mukaan. Se voi sisältää myös perusopintoja ja ammatillisia opintoja, lukio-opintoja tai esimerkiksi korkeakoulututkintoihin johtavaa koulutusta. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Aikaa, jona maahanmuuttajalla on oikeus suunnitelmaan, voidaan tietyissä olosuhteissa pidentää enintään kahdella vuodella. Maahanmuuttaja, työ- ja elinkeinotoimisto ja kunta laativat yhdessä kotoutumissuunnitelman. Jos maahanmuuttaja ei ole kunnan sosiaalipalvelujen tarpeessa, maahanmuuttaja ja työ- ja elinkeinotoimisto voivat laatia suunnitelman keskenään. Maahanmuuttaja kirjataan työ- ja elinkeinotoimistossa kotouttamisaikana työttömäksi.²⁶ Tästä johtuen maahanmuuttajien työttömyyttä kuvaavat tilastot voivat olla hiukan harhaanjohtavia. Osa työttömiksi kirjatusta maahanmuuttajista voivat itse asiassa olla opiskelijoita.

Kotouttamisohjelma: kotouttamislaissa säädetty, Suomen kunnissa laadittava, kotouttamista edistävä ja tukeva ohjelma. Ohjelma sisältää suunnitelman kotoutumista edistävästä ja tukevasta toimenpiteistä ja palveluista sekä yhteistyöstä ja vastuusta kunnassa tehtävästä kotouttamistyöstä. Ohjelman tulee myös ottaa maahanmuuttajia huomioon muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä

²⁶ www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 11, 11a.

suunniteltaessa ja järjestettäessä. Ohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen.²⁷

Kotoutumistuki: on maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki. Kotoutumistuella edistetään ja parannetaan maahanmuuttajan kotoutumisaikana tehtäviä työelämään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä. Kotoutumistuki muodostuu työmarkkinatuesta sekä toimeentulotuesta. Maahanmuuttajalla ei ole kotouttamissuunnitelman voimassaolon aikana oikeutta normaaliin työmarkkinatukeen.²⁸

Kotoutumispalvelut: on kotouttamistoimenpiteiden rinnalla käytetty käsite, joka tarkoittaa kunnissa suoritettavia maahanmuuttajiin suunnattuja lakisääteisiä palveluja. Puhutaan kotouttamista edistävästä ja -tukevista palveluista ja toimenpiteistä.²⁹ Viranomaiset ja kunnat suorittavat valtion rahoittaman maahanmuuttajatyön, mutta on myös mahdollista järjestää muuta kuin valtion rahoittamaa kotoutumista edistävää toimintaa. Yrityksillä ja yhdistyksillä on myös tärkeä rooli kotoutumista edistävässä työssä.

Kotouttamistoimenpiteet: ovat viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Tavoitteena on, että maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen tekijä, koska kielitaidon karttuminen edistää mahdollisuuksia työllistyä tai jatkaa opintoja.³⁰

Monikulttuurinen: monikulttuurisuudella tarkoitetaan Suomessa asuvien ihmisten taustojen ja eri kulttuuristen tapojen ymmärryksen huomioonottamista ja etnistä tasa-

27 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 7a.

28 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 12.

29 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 3

30 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

arvoa.³¹ Kotouttamislaissa edellytetään, että kunnat tekevät etnistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyviä etnisiä suhteita edistävää työtä.³²

Oleskelulupa: antaa henkilölle luvan oleskella maassa ja saapua toistuvasti maahan. Myönnetään ulkomaalaiselle, Suomessa pitkäaikaista oleskelua varten.

Oleskelulupia on erityyppisiä:

1. Työntekijän oleskelulupa
2. Elinkeinonharjoittajan oleskelulupa
3. Opiskelijan oleskelulupa
4. Oleskelulupa perhesiteen perusteella

Tämän lisäksi eri oleskeluluvat oikeuttavat eripituisiin oleskelujaksoihin Suomessa.

Ne ovat:

Pysyvä oleskelulupa (P):

antaa oikeuden jäädä pysyvästi Suomeen. Pysyvä oleskelulupa myönnetään henkilölle, joka on oleskellut Suomessa yhtäjaksoisesti jatkuvalla oleskeluvalla (A) neljä vuotta. Lupaa ei tarvitse uusia.

Määräaikainen oleskelulupa:

voidaan myöntää joko jatkuvaisluonteista tai tilapäisluonteista oleskelua varten.

Nämä on jaettu seuraaviin oleskelulupiin:

Jatkuva oleskelulupa (A):

myönnetään ulkomaalaiselle, joka on tullut Suomeen pysyvässä maahanmuuttotarkoituksessa. Lupa on uusittava määräajan päätyttyä.

31 Seinäjoen kaupunki, Kotouttamisohjelma 2008, 4

32 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, § 7 ja 7a.

Tilapäinen oleskelulupa (B):

myönnetään ulkomaalaiselle, jonka tarkoituksena ei ole jäädä Suomeen pysyvästi. Lupa on uusittava määräajan päätyttyä.³³ Tilapäinen oleskelulupa myönnetään esimerkiksi jos turvapaikanhakijan poistamiselle maasta on olemassa este. Kolmansista maista tuleville opiskelijoille ja tilapäisesti Suomessa oleskeleville työntekijöille myönnetään myös tilapäinen oleskelulupa. B-lupa ei oikeuta perustavaa laatua oleviin oikeuksiin, kuten koulutukseen tai yleiseen terveydenhoitoon.³⁴

Karkottaminen: Maastapoistamismenettely. Jos ulkomaalaisella on tai on ollut oleskelulupa ja hänet päätetään poistaa maasta, hänet karkotetaan. Tämä tehdään kyseisen henkilön saatua karkotuspäätöksen. Vrt myös käännäminen.³⁵

33 www.migri.fi, Tietopankki, sanasto

34 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Sanasto ja tilastotietoja

35 www.migri.fi, Tietopankki, sanasto

5 KOTOUTTAMINEN PIETARSAAREN SEUDULLA

Tässä luvussa selostetaan lyhyesti Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien alkuperää ja lukumäärää sekä maahanmuuttajaryhmiä jotka tällä hetkellä ovat suurimmat. Pietarsaaren alueen kotouttamisen päämääriä käsitellään myös eri lähteistä käsin. Luvun lopussa näytetään miten merkityksellisiä hyvät kotoutusedellytykset ovat Pietarsaaren seudun asukkaille.

5.1 Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien yleiskuvaus

Pietarsaaren seudulla ei ole ollut jatkuvaa kiintiöpakolaisten vastaanottoa ennen vuotta 2009. Tästä syystä seudulla ei ole ulkomaalaistoimistoa eikä muuta vastaavaa, ainoastaan maahanmuuttajatyöhön suuntautunutta tahoa. Oravaisten Vastaanottokeskus avasi sivuhaaran Pietarsaassa tammikuussa 2009. Se työskentelee ainoastaan turvapaikanhakijoiden parissa, mutta useimmat muut toimijat hoitavat maahanmuuttoasioita vakituisten työtehtäviensä rinnalla. Seudulla on kokemusta kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta 1990-luvulla saapuneiden kiintiöpakolaisten myötä. Siihen aikaan oli olemassa pakolaistyön yhteistyöverkosto, mutta sen jälkeen ei ole otettu vastaan kiintiöpakolaisia ja verkosto on hajautunut. Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien lukumäärä on kuitenkin suuri, yhteensä noin 1 300 maahanmuuttajaa vuonna 2010. Tässä määrässä ovat ulkomaiset opiskelijat ja turvapaikanhakijat mukaanluettuina. Maahanmuuttajajoukko on myös hyvin kirjava. Se muodostuu ulkomaisista opiskelijoista, joista monet tulevat kolmansista maista, työperäisistä maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista sekä pakolaisten perheiden jälleenyhdistymisen perusteella maahan muuttaneista. Erityisesti Pietarsaassa on monta perhettä, joiden vanhemmat ovat Vietnamista tulleita kiintiöpakolaisia. Tästä syystä seudulla on myös toisen sukupolven maahanmuuttajia.

5.2 Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien lukumäärä

Väestörekisterin 31.12.2008 antamien tietojen mukaan Pietarsaaren seudulla on yhteensä 1140 maahanmuuttajaa. Maahanmuuttajien lukumäärä, johon turvapaikanhakijat ja ulkomaalaiset opiskelijat on sisällytetty, on noin 1395. Seuraava taulukko, jonka tiedot perustuvat väestörekisterin tietoihin, kuvaa Pietarsaaren seudun viiden kunnan suurimpia maahanmuuttoryhmiä.

Paikka-kunta	Uusikaarlepyy	Pedersöre	Pietarsaari	Luoto	Kruunupyy	Yhteensä
Ryhmä 1	Ruotsalaisia, 52	Ruotsalaisia, 69	Ruotsalaisia, 139	Ruotsalaisia, 35	Ruotsalaisia, 35	330
Ryhmä 2	Virolaisia 34	Norjalaisia 8	Vietnamilaisia 62	Norjalaisia Brittiläisiä, 7	Virolaisia 12	
Ryhmä 3	Vietnamilaisia, 28	Itävaltalaisia, 6	Somalilaisia, 49	Bosnialaisia, 4	Romanilaisia, 5	
Yhteensä	214	142	624	71	89	1140

Taulukosta ilmenee, että alueen suurin maahanmuuttajaryhmä ovat ruotsalaiset. Heitä on yhteensä 330 henkilöä. Toiseksi suurimman ryhmän alkuperä vaihtelee viiden kunnan välillä. Seuraavasta taulukosta käy ilmi seudun toiseksi ja kolmanneksi suurimmat maahanmuuttajaryhmät.

Paikkakunta	Uusikaarlepyy	Pedersöre	Pietarsaari	Luoto	Kruunupyy	Yhteensä
Vietnamilaisia	28	4	62	0	0	94
Virolaisia	34	5	37	2	12	90

Neljänneksi suurin maahanmuuttoryhmä ovat venäläiset (57) ja viidenneksi suurin ryhmä on somalilaisia (51).

Näiden lisäksi on väliaikaisesti paikkakunnilla asuvia maahanmuuttajia, jotka voivat jäädä sinne asumaan vuosiksi tai koko elämäkseen. Nämä ovat Oravaisten Vastaanottokeskuksen ja Pietarsaaren sivuhaaran turvapaikanhakijoita sekä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun matkailulinjan ulkomaiset opiskelijat. Vastaanottokeskuksella on 150 paikkaa aikuisille turvapaikanhakijoille ja 14 paikkaa yksinsaapuville lapsille. Kaikki paikat ovat täynnä tammikuussa 2010. Kaksi suurinta turvapaikanhakijaryhmää tammikuussa 2010 ovat somalilaisia ja Irakin kurdeja. Ulkomaisten opiskelijoiden lukumäärä on noin 90 ja he tulevat pääosin Euroopan ulkopuolella sijaitsevista maista. Alueen maahanmuuttajien määrä on täten yhteensä 1395 henkilöä. On pantava merkille, että vuoden 1990 jälkeen ei ole tullut kiintiöpakolaisia suoraan kuntiin ja että turvapaikanhakijoiden osuus on ainoastaan 11,85 % koko 1395 henkilön suuruudesta maahanmuuttajamäärästä. Opiskelijoiden osuus on noin 6,45 prosenttia. Tämä merkitsee, että pakolaiset ja opiskelijat muodostavat vähemmistön seudun maahanmuuttajien joukossa.

Väestörekisterin tilastoon on otettu mukaan ainoastaan seudun kirjoilla olevat henkilöt ja ne joilla ei ole Suomen kansallisuutta. Pidemmän aikaa seudulla asuneet maahanmuuttajat ovat voineet saada Suomen kansalaisuuden eikä väestörekisterin tilasto ehkä ole tältä osin täysin totuudenmukainen. Seudulla on myös ulkomaalaisia jotka eivät ole kuntien kirjoilla. Nämä ovat turvapaikanhakijoiden ja opiskelijoiden lisäksi kausityöntekijöitä. Yllä oleva tilasto on kuitenkin suuntaa antava. Voidaan varmuudella todeta, että seudulla on yli 1 100 vakituisesti asuvaa maahanmuuttajaa ja seudun ulkomaalaisten lukumäärä lähes 1 400 henkilöä.

5.3 Alueen kotoutumisen tavoitteenasettelu

Kotoutuminen määritellään laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) seuraavasti: ”maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä jonka tavoitteena on työelämään ja yhteiskunnan toimintaan

osallistuminen samalla oman kielensä ja kulttuurinsa säilyttäen³⁶ On tärkeä panna merkille, että kotoutuminen määritellään tässä laissa yksilölliseksi prosessiksi.

Tavoitteenasettelu on kuitenkin sidottuna yhteiskunnan etuihin. Kotoutuminen koskee sekä yksilöä, että yhteiskuntaa. Kotoutumiseksi voidaan kutsua sitä prosessia, jonka ulkomaalainen käy läpi tullessaan osalliseksi uudesta yhteiskunnasta. Tämä tarkoittaa paikan löytämistä uudessa yhteiskunnassa, uuden tiedon hankkimista, yhden tai useamman kielen oppimista, työpaikan löytämistä, vapaa-ajantoiminnan löytämistä ja tuttavapiirin löytämistä. Perhe-elämän pitäisi myös toimia. Tämä prosessi on yhteiskunnan edun mukaista, mutta kotoutuminen liittyy myös läheisesti henkilön käsitykseen itsestään ja omasta identiteetistään.

Maahanmuuttajan on rakennettava oma tapansa toimia uudessa yhteiskunnassa. Tämän uuden toimintatavan ei tulisi loukata hänen omia arvojaan eikä olla ristiriidassa niiden odotusten kanssa, jotka hänen oma ryhmänsä häneen suuntaavat. Muutamat maahanmuuttajat kuvasivat vuonna 2009 tehdyissä haastatteluissa kotoutumista siten, että ei tarvitsisi joutua vetäytymään varmuuden vuoksi eikä tarvitsisi joutua varomaan vieraita asioita. Kotoutumista kuvataan myös niin, ettei tarvitsisi joutua kokemaan itseään erilaiseksi tai toisenlaiseksi. Sekä maahanmuuttajat, että toimijat korostivat haastatteluissa kuinka tärkeää maahanmuuttajalle on tuntee, että hän pystyy antamaan oman panoksensa yhteiskunnan hyväksi. Yksi maahanmuuttajista kertoi kokevansa, että hän ei ole samanarvoinen suomalaisten kanssa ellei hän ole kotoutunut. Sen takia on tärkeää tuntee selviytyvänsä omin päin sekä voivansa osallistua omalla panoksellaan. Maahanmuuttajan on myös tärkeä tuntee itsensä kotiutuneeksi Suomeen sekä tuntee kuuluvansa lähiyhteiskuntaan. Maahanmuuttajien tulisi voida osallistua lähiyhteiskunnan toimintaan sekä sosiaalisessa, taloudellisessa, poliittisessa, että kulttuurisessa mielessä.

36 www.finlex.fi, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999

Läntisen Uudenmaan maahanmuuttopalvelua johtava maahanmuuttotyön koordinaattori Börje Mattson³⁷ kuvaa hyvää kotoutumista siten, että maahanmuuttaja pystyy hoitamaan omaa elämäntilannettaan sekä löytämään oman tiensä ja omat vaihtoehdot. Vuoden 2009 haastatteluissa korostuu monta tärkeää näkökohtaa. Tarvitaan tietoa Suomesta, lähiyhteiskunnasta, tavoista ja käytänteistä sekä kielitaitoa. Tämän lisäksi pitäisi maahanmuuttajille tarjota myös opastusta kotoutumisprosessin aikana. Maahanmuuttajien tulisi myös olla oma-aloitteisia ja heidän pitäisi löytää oma tapansa toimia suomalaisissa yhteisöissä. Arkipäivä ei saisi olla niin haasteellinen, että tänne muuttanut sen takia jatkuvasti kaipaa takaisin alkuperämaahansa, kuten yksi haastatelluista asian ilmaisi. Maahanmuuttajalla tulisi olla halu sopeutua uuteen maahan, jotta hän omaksuisi sen, mitä hän tarvitsee selviytyäkseen ongelmitta arkipäivän haasteista. Vielä suurempi innostus on tarpeen, jotta hän löytäisi oman paikkansa ja oman tapansa elää uudessa yhteiskunnassa. Yksi haastatelluista ilmaisi asian niin, että tullaan osaksi lähiyhteiskuntaa joko aktiivisesti tai passiivisesti. Aktiivinen osallistuminen on parempi, tämä henkilö totesi.

Eräs tärkeä hyvän kotoutumisen tekijä on tämän lisäksi lähiyhteiskunnan asukkaiden avoimuus maahanmuuttajia kohtaan. Åbo Akademin uskontotieteiden professori Peter Nynäs totesi Pietarsaassa marraskuussa 2009 pidetyssä seminaarissa "Integraatio mahdollisuutena - keskustelu osallisuuden lisäämiseksi alueella", että erään henkilön kokemat ennakkoluulot vaikuttavat merkittävästi hänen sopeutumiseensa. Vuonna 2009 tehdyistä haastatteluissa ilmenee, että olisi löydettävä mahdollisuuksia moniin kontaktipintoihin, jotta henkilö alkaisi tuntea itsensä kotiutuneeksi. Kotiutuminen tapahtuu vanhempien, urheilun, eri kontaktien, tuttavien tuttujen kautta ja niin edelleen. Kotoutumisen tärkeimmiksi tekijöiksi nostetaan usein työ ja kielitaito, mutta ne eivät välttämättä ole riittäviä hyviä kotoutumisen luojina, mikäli ne jäävät ainoiksi kontaktipinnoiksi suomalaiseen yhteiskuntaan.

Alueella on tärkeää luoda mahdollisuuksia maahanmuuttajien ja suomalaisten kohtaamisille sekä tehdä aktiivisesti työtä avoimuuden lisäämiseksi maahanmuuttajia

37 3. Asteen yhteys, Länsi-Uudenmaan tie monikulttuurisuuteen, Länsi-Suomen kotouttamisohjelma

kohtaan. Maahanmuuttajiin osoitetun hyväksyvän asenteen edistämiseksi tarvitaan tietotusta ja keskustelua paikallisväestön kanssa. Keskinäinen hyväksyntä on asenne, johon tulisi pyrkiä alueen eri väestöryhmien kanssakäymisen normina. Yksi haastatelluista kuvasi onnistunutta kotiutumista monikulttuurisena yhteiskuntana. Lähiyhteiskunnasta olisi löydyttävä enemmän tilaa monikulttuurisuudelle. Tällainen tila voidaan luoda panostamalla tietoisesti monikulttuuriseen ohjelmantarjontaan, koulutukseen ja maahanmuuttajien työllistämiseen, kouluissa ja mediassa tapahtuvaan tiedottamiseen sekä keskusteluihin. Asiaa edistetään myös siten, että kunnan asukkaat myötävaikuttavat maahanmuuttajien sopeutumiseen työpaikoilla, kouluissa ja vapaa-ajalla. Yksi haastateltu tiivisti käsityksensä onnistuneesta kotoutumisesta näin: jos onnistumme niin teemme sen yhdessä.

Kotoutuminen ei ole ainoastaan maahanmuuttajia koskeva prosessi. Paikallisväestön tulisi myös kyetä näkemään, että voidaan elää eri tavoin ja että heidän oma elintapansa ei ole normi, eli se ei päde koko maailmassa. Suomen valtioneuvosto kiinnittää huomiota kotiutumisen kaksisuuntaisuuden tarpeeseen³⁸ ja hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa tuetaan moniarvoisen, monikulttuurisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä.³⁹ Lyhyesti ilmaistuna kotoutuminen koskee sekä maahanmuuttajia, että paikallisasutusta ja sekä yksilöitä että yhteiskuntaa. Pietarsaaren seudun kotouttamistyön tavoitteina voisi siksi olla turvata maahanmuuttajien elämälaatu, näyttää heille, mitä mahdollisuuksia lähiyhteiskunnan toimintaan osallistumiseen löytyy sekä tehdä työtä paikallisväestön edelleen jatkuvan viihtyvyyden hyväksi.

38 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta 2008, 5

39 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 16.10. 2006, 2

5.4. Kotoutumisen merkitys Pietarsaaren seudulle ja sen asukkaille

Pietarsaaren seudun alueellisessa strategiassa vuodelta 2007 on esitetty alueen vahvuuksina mm. sosiaalista pääomaa, vahvaa urheilu- ja yhdistyselämää sekä tapahtumaosaamista. Pieni, sekä psyykinen, että fyysinen välimatka ihmisten ja viranomaisten välillä katsotaan myös vahvuudeksi samoin kuin kansainväliset verkostot sekä vientiin panostavat yritykset. Korkean työmoraalin omaava työvoima kuuluu tämän lisäksi myös alueen tärkeisiin voimavaroihin. Nämä vahvuudet lienevät hyödyllisiä myös maahanmuuttajille. Suomen valtioneuvosto korostaa, että kotoutuminen otetaan strategioissa huomioon ja että eri sektorit sisällyttävät laatukriteereihinsä kotoutumisen edistämisen.⁴⁰ Konkreettisena Pietarsaaren seudulla vallitsevan tasa-arvon ja sosiaalisen hyväksymisen mittapuuna voisi kiteyttää seuraavaan kysymykseen: pätevätkö alueen kaikki vahvuudet kaikkien ihmisryhmien kohdalla vai ainoastaan joidenkin ryhmien kohdalla?

Sosiaalinen pääoma tarkoittaa, että ihmisten välisiä sosiaalisia kontakteja on runsaasti ja että ne toimivat hyvin. Maahanmuuttajien kohdalla tämä ei useinkaan ole asian laita. Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot ovat tavallisesti suppeita. Verkostot voivat laajeta työpaikoilla, kouluissa sekä urheilu- ja vapaa-ajanharrastuksien parissa. Maahanmuuttajien parissa työskentelevät toimijat voisivat pyrkiä luomaan edellytyksiä tämän päämäärän saavuttamiseksi. Alueella toimiva jalkapallotoiminta on hyvä esimerkki vapaa-ajantoiminnan alalla tapahtuneesta onnistuneesta kotoutumisesta. Monet maahanmuuttajat toimivat jalkapallojoukkueiden resurssihenkilöinä osallistuen toimintaan paikallisten toimijoiden rinnalla. Eri toimijat voisivat panostaa voimakkaammin siihen, että maahanmuuttajat suuremmassa määrin osallistuisivat myös muuhun alueen urheilu- ja vapaa-ajan toimintaan. Maahanmuuttajat voivat myös perustaa omia yhdistyksiä. Sellainen toiminta antaa maahanmuuttajille näkyvyyttä ja toimii syrjimistä ehkäisevästi. Kolmannen sektorin roolia ei pidä myöskään aliarvioida. Sisäasiainministeriön mukaan ne maat, joilla on ollut kotouttamistyössään läheistä

40 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 4

yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa, ovat onnistuneet parhaiten maahanmuuttajien kotouttamisessa.⁴¹

Pietarsaaren seudun strategiassa vuodeksi 2015 sanotaan, että seudun tulee olla sekä kansallisesti että kansainvälisesti vieraanvarainen, näkyvä ja vetovoimainen.⁴² Mainitaan myös, että Pietarsaaren seudun on oltava laajalla rintamalla sosiaalista vastuuta kantava seutu. Vuoden 2015 visio puhuu avoimesta, vetovoimaisesta, turvallisesta ja näkyvästä seudusta ja siitä, että yhteiskunnan on oltava kaksikielinen ja monikulttuurinen. Avoimuus, suvaitsevaisuus ja moninaisuus ovat arvoja joita on edistettävä sosiaalisen pääoman kasvattamiseksi. Pietarsaaren seudun tulee myös olla se alue, jolla tehdään vähiten rasistisia rikoksia vuonna 2015 ja seudulla on oltava monikulttuurinen kohtauspaikka jo vuonna 2010. Maahanmuuttajien koulutusta, työllistymistä sekä yrittäjyyttä on myös edistettävä. Näiden arvojen olisi oltava näkyviä sekä maahanmuuttotyössä että maahanmuuttajien ja paikallisväestön arjessa.

Vuoden 2015 visiossa mainitaan myös, että seudulla on oltava kansainvälisesti suuntautuneita kärkiyrityksiä. Tulevaisuudessa saatetaan tarvita erityistä kielitaitoa ja vieraiden kulttuurien tuntemusta. Tällä alueella osa maahanmuuttajista voisi toimia resurssina. Yrityksissä saattaa syntyä tarve palkata ulkomaisia asiantuntijoita. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa korostetaan maahanmuuton merkitystä Suomen kilpailukyvyn lisäämiselle maailmanmarkkinoilla. Maahanmuuttajien on osattava toimia Suomessa työvoimana, mutta heidän on myös voitava tarjota asiantuntemusta maamme osaamisen lisäämiseksi. Maahanmuuttajille on annettava edellytyksiä oman yrityksen perustamiseen, työnantajina toimimiseen ja globaalisten verkostojen ylläpitämiseen. Suomen maahanmuuttopolitiikka tukee sen vuoksi sitä, että eri arvoille, monikulttuurisuudelle sekä syrjimättömälle yhteiskunnalle annetaan tilaa.⁴³ Pietarsaaren seudun kansainvälinen leima, yhteiskunta joka on avoinna monikulttuurisuudelle ja pystyy kotouttamaan myös työperäisten

41 <http://www.intermin.fi/publikation/332009>, Maahanmuuttajien tehokkaan kotouttamisen kolme polkua – Kotouttamislain toteuttava alkuvaiheen ohjauksen malli Osana Suomessa, 3. 17

42 www.concordia.jakobstad.fi, Elinkeinokeskus, Alueellinen strategia

43 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, 2006, ohjelman lähtökohdat

maahanmuuttajien perheet, lisää pitkällä tähtäimellä Pietarsaaren seudun kilpailuvoimaa. Tämä mahdollistaa myös sosiaalisen pääoman kehittymisen, ei ainoastaan osalle väestöä, vaan koko väestölle.

Pietarsaaren seudun strategia on päivitetty marraskuussa 2009. Alueen vuoden 2007 strategian tavoitteet ovat vuonna 2010 yhä voimassa, mutta päivitettyyn strategiaan sisältyy vähemmän konkreettisia esimerkkejä. Se on laadittu abstraktimmalla tasolla. Strategian päivitettyssä versiossa on esimerkiksi vähemmän konkreettisia esimerkkejä alueen vahvuuksista. Vuoden 2007 strategiaa on käytetty tässä luvussa koska seudun vahvuuksien ja heikkouksien konkreettinen kytkeminen kotouttamistyöhön on katsottu tärkeäksi. Päivitettyssä aluestrategiassa ei ole mainittu kaikkia esimerkkejä, mutta ne on kuitenkin hyväksytyt tavoitteenasettelussa ja ne ovat edelleen voimassa.

6 SUOMEN KOTOUTUMISPOLITIikka

Suomi lähti aikaisessa vaiheessa kehittämään kotoutumispolitiikkaa. Kotouttamislaki otettiin käyttöön vuonna 1999 ja oli silloin lajissaan Euroopan ensimmäisiä. Laki vastasi sen ajan tyypillisintä maahanmuuttoa ja näiden maahanmuuttajien tarpeita. Maahanmuuton edistäminen ei kuulu Euroopan unionin virallisiin asioihin, mutta Euroopan maiden välinen yhteistyö on kehittynyt 2000-luvulla. Suomen kotouttamislain astuttua voimaan on sovittu yhteisistä kotouttamista edistävästä periaatteista. Maahanmuutto Suomeen on lain tultua voimaan myös muuttanut muotoaan ja hallitus pyrkii edistämään Suomeen suuntautuvaa työperäistä maahanmuuttoa tulevaisuuden työvoiman tarjonnan turvaamiseksi.⁴⁴

Tässä luvussa esitellään Suomen maahanmuuttajia koskevia sopimussitoumuksia, kotoutumista edistäviä periaatteita ja tavoitteita sekä kotouttamistyön ja maahanmuuttajien parissa tehtävän työn toteuttamisrakenteita. Tämä on tärkeää myös Pietarsaaren seudulla, koska täällä tehtävän työn on oltava kytkettynä kansallisiin periaatteisiin ja tavoitteisiin.

6.1 Euroopan kotouttamista koskevat periaatteet

EU-maissa on laadittu yhteisiä kotouttamista koskevia periaatteita. Periaatteet muodostavat pitkälle Suomen kansallisen kotouttamispolitiikan sekä kotouttamislain perustan. Kaikkien periaatteiden tulisi näkyä myös Pietarsaaren seudun kotouttamistyössä. Yhteiset periaatteet ovat seuraavat:

1. Kotouttaminen on dynaaminen kaksisuuntainen prosessi, jonka aikana sekä maahanmuuttajat että jäsenvaltioiden asukkaat joutuvat joustamaan
2. Kotouttamiseen kuuluu Euroopan unionin perusarvojen kunnioittaminen. Työllistyminen on tärkeä kotouttamisprosessin osa, joka on keskeisessä asemassa maahanmuuttajien osallistuessa tuottavasti ja näkyvästi vastaanottavan yhteiskunnan toimintaan
3. Kotouttaminen ei onnistu ilman perustietoja vastaanottavan yhteiskunnan kielestä,

44 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2008, 4

historiasta ja instituutioista; maahanmuuttajille on annettava mahdollisuus hankkia nämä perustiedot⁴⁵

4. Ainoastaan koulutuksella maahanmuuttajista ja erityisesti heidän jälkeläisistään voi tulla menestyksekkäitä ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä.

5. Onnistuneen kotouttamisen perusedellytys on se, että maahanmuuttajat voivat käyttää julkista ja yksityistä infrastruktuuria ja palveluja syrjimättömästi ja samoin ehdoin kuin oman maan kansalaiset

6. Maahanmuuttajien ja jäsenvaltion kansalaisten välinen jatkuva kanssakäyminen on keskeinen osa kotouttamista. Kohtaamispaikat, kulttuurien välinen vuoropuhelu, maahanmuuttajista ja heidän kulttuuristaan annettava opetus sekä elinolojen parantaminen kaupunkialueilla lisäävät maahanmuuttajien ja jäsenvaltioiden kansalaisten välistä vuorovaikutusta

7. Oikeus noudattaa kulttuureihin kuuluvia perinteitä ja harjoittaa uskontoa taataan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, ja tätä oikeutta on kunnioitettava kunhan muita eurooppalaisia oikeuksia ei loukata eikä kansallista lainsäädäntöä rikota

8. Maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea antamalla heidän osallistua demokratiakehitykseen sekä kotouttamispolitiikan ja -toimien suunnitteluun erityisesti paikallisella tasolla

9. Kotouttamispolitiikkojen ja -toimien valtavirtaistaminen kaikilla politiikan aloilla sekä viranomaisten ja julkisten palvelujen tasoilla on tärkeä osa yleistä oikeusjärjestystä ja sen täytäntöönpanoa

10. On määritettävä selkeät tavoitteet, indikaattorit ja arviointijärjestelmät, joilla mukautetaan politiikkaa, arvioidaan kotouttamisen edistymistä ja tehostetaan tietojenvaihtoa.

6.2 Kansainväliset sopimukset

Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeuksia koskevia sopimuksia, kuten esim. Pakolaisten oikeusasemaa koskevaa Geneven yleissopimusta vuodelta 1951 (pakolaissopimus).⁴⁶ Tämä merkitsee, että Suomi antaa kansainvälistä suojaa tätä tarvitseville. Suomen valtio ottaa huostaan Suomen rajalle saapuvan, suojelua anovan henkilön.⁴⁷ Henkilö sijoitetaan vastaanottokeskukseen siksi ajaksi kuin hän odottaa turvapaikka- tai oleskelulupahakemuksen käsittelyä.⁴⁸ Suomi tukee YK:n pakolaisjärjestöä (UNHCR)

45 <http://www.temaasyl.se>, Tema asyl & integration ja A Common Agenda for Integration, Framework for the Integration of Third-Country Nationals in the European Union (2005)

46 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

47 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 14.

48 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat, Turvapaikkamenettely

sen pakolaissopimuksen soveltamisen valvontatyössä. Valtio on maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassaan sitoutunut jatkuvasti kehittämään kansainvälistä suojelujärjestelmää sekä EU:n ja Suomen turvapaikkajärjestelmää.⁴⁹ Kansainvälistä suojelujärjestelmää kehitetään m.m. tukemalla YK:n pakolaisjärjestöä (UNCHR) kartuttamaan niiden maiden lukumäärää jotka osallistuvat jatkuvasti pakolaisten uudelleen asuttamiseen, eli kiintiöpakolaisten vastaanottamiseen.⁵⁰

UNHCR pyrkii saamaan aikaan pakolaisille pysyviä ratkaisuja. Tähän on olemassa kolme vaihtoehtoa: 1) vapaaehtoinen paluu kotimaahan, 2) kotoutuminen ensimmäiseen turvapaikan antaneeseen maahan ja 3) asuttaminen kolmanteen maahan. Uudelleenasuttamista harkitaan, kun pakolaisella ei ole ensimmäisessä turvapaikkamaassa keskeisiä ihmisoikeuksia. Suomi tukee kaikkia ratkaisuja ja on yksi niistä maailman runsasta kymmenestä maasta, jotka osallistuvat uudelleen asuttamiseen ottamalla vastaan kiintiöpakolaisia asumaan pysyvästi maassaan. Eduskunta päättää Suomen vuosittaisesta pakolaiskiintiöstä. Sen suuruus on tällä hetkellä 750 henkilöä.⁵¹

Suomessa pakolaisasemassa olevalla henkilöllä on kansainvälinen suojelu. Oleskelulupa myönnetään suojelun tarpeen perusteella. Kansainvälinen suojelu koskee Suomessa turvapaikanhakijoita ja kiintiöpakolaisia sekä heidän perheenjäseniään. Kansainvälinen suojelu koskee myös muita henkilöitä joiden ei katsota voivan palata kotimaahansa. Nämä henkilöt eivät kuulu pakolaiskiintiöön eikä heille myönnetä turvapaikkaa, mutta heille ja heidän perheenjäsenilleen voidaan suojelun tarpeen perusteella myöntää oleskelulupa.⁵² Suomen turvapaikanhakijoiden määrä on pieni moneen muuhun maahan verrattuna. Vuonna 2007 esimerkiksi Ruotsi otti vastaan runsaat 36 000 turvapaikanhakemusta, kun hakemusten määrä Suomessa oli ainoastaan 1 500.⁵³ Vuonna 2008 hakemusten määrä oli 4 035 kappaletta.⁵⁴

49 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

50 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat, Kiintiöpakolaispolitiikka

51 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat, Kiintiöpakolaispolitiikka

52 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

53 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 14

54 www.intermin.fi, Pakolaiset ja turvapaikanhakijat, Turvapaikanhakijoiden vastaanotto

6.3 Maahanmuuttajia koskeva lainsäädäntö

Vuonna 1997 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittisesta ohjelmasta. Tavoitteeksi asetettiin maahanmuuttajien tehokas ja joustava kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään.⁵⁵ Lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta (493/1999) tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista.⁵⁶ Laki on säädetty hallituksen ohjelman perusteella ja astui voimaan toukokuussa 1999. Laissa painotettiin selvästi Suomeen humanitaarisista syistä tulleita maahanmuuttajia, siitä syystä, että maahanmuuttajat olivat tähän ajankohtaan ensisijaisesti turvapaikanhakijoita ja pakolaisia. Suomeen tuli vähän työperäisiä maahanmuuttajia.⁵⁷

Vuonna 1997 asetettuihin tavoitteisiin ei tehdä muutoksia, mutta Suomeen kohdistuva maahanmuutto on aiempaa huomattavasti monimuotoisempaa. Työhön sekä perhesiteisiin liittyvä maahanmuutto on lisääntynyt 2000-luvulla, kun taas humanitaarinen maahanmuutto ei ole suhteellisesti katsoen lisääntynyt.⁵⁸ Maahanmuuton muuttuneesta rakenteesta johtuen kotouttamislakia on myös muutettava. Kotouttamislaki uudistuu täysin vastaamaan tämän päivän tarvetta ja tosiasiallista maahanmuuttoa. Laki tulee syksyllä 2011 eduskunnan käsiteltäväksi.⁵⁹ Uudessa kotouttamislaissa esitetty merkittävin muutos on se, että kotouttamistoimenpiteet jatkossa tulevat koskemaan kaikkia maahanmuuttajia jotka jäävät Suomeen vähintään vuodeksi, maahanmuuton syistä riippumatta.⁶⁰ Aikaisempi kotouttamislaki oikeutti ainoastaan vastasaapuneita työnhakijoiksi ilmoittautuneita tai toimeentulotukea hakevia⁶¹ maahanmuuttajia valtiollisiin kotoutumista edistävien toimenpiteiden piiriin. Tämä muutos oikeuttaa kaikkia

55 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 4

56 www.intermin.fi, Ajankohtaista, Julkaisut, Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2.10.2008, s. 4

57 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 4

58 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 4

59 www.intermin.fi, Valmisteilla, Kotouttamislain kokonaisuudistushanke

60 www.intermin.fi, Valmisteilla, Kotouttamislain kokonaisuudistushanke

61 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 16

vähintään vuodeksi Suomeen jääviä maahanmuuttajia saamaan muun muassa kieltenopetusta ja Suomen yhteiskuntaa koskevaa opetusta. Lainuudistus merkitsee myös, että merkittävät muutokset tulevat olemaan välttämättömiä kuntien kotouttamistyössä.

Ulkomaalaislaki on myös uudistuksen edessä. Siihen on ehdotettu useita muutoksia, esim., että henkilöiden ikä olisi voitava selvittää oikeuslääketieteellisen tutkimuksen avulla, että oikeus tehdä työtä saataisiin vasta kuuden kuukauden kuluttua jos henkilö on tullut maahan ilman asianmukaisia matkustusasiakirjoja sekä säädöksiä kriteereistä joiden perusteella tietty henkilö voidaan lukea kasvattilapiseksi.⁶² Uusimmat tiedot kotouttamista koskevista laeista sekä Suomen maahanmuuttopolitiikasta yleensä löytyvät sisäasiainministeriön kotisivulta www.intermin.fi, ”Maahanmuutto”-osiosta. Tuoreimmat maahanmuuttoa koskevat lehtitiedotteet ovat myös tilattavissa sisäasiainministeriön uutispalvelun kautta joka löytyy osoitteesta www.intermin.fi, ”Ajankohtaista”.

On tärkeä muistaa, että Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla on Suomen perustuslain (731/1999) mukaan suurin piirtein samat oikeudet ja velvollisuudet kuin Suomen kansalaisilla. Ero on siinä, että ulkomaalaisilla ei ole oikeutta osallistua poliittisiin vaaleihin eikä heitä voida nimittää korkeiksi viranhaltijoiksi. Ulkomaalaiset eivät myöskään ole ase- eivätkä siviilipalvelusvelvollisia. Erityiset määräykset ulkomaalaisten maassa oleskelusta, maasta käännyttämisestä, maahantulosta ja maastalähdöstä on säädetty ulkomaalaislaissa ja oikeudet kotoutumiseen liittyvistä oikeuksista on säädetty kotouttamislaissa.⁶³ Koska maahanmuuttajilla on lähestulkoon samat oikeudet ja velvollisuudet kuin Suomen kansalaisilla, kaikki Suomen lait koskevat heitä samoin kuin ne koskevat suomalaisia. Maahanmuuttajilla on oikeus säilyttää oma kielensä ja kulttuurinsa, mutta ei kuitenkaan Suomen lainsäädännön vastaisella tavalla. Moniavioisuus ja sukupuolielimien silpominen ovat Suomessa kiellettyä.⁶⁴

62 www.intermin.fi, Maahanmuuttoon liittyvät säädöshankkeet, Kotouttamislain kokonaisuudistushanke, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta, 2009

63 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2008), 18

64 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 33

Seuraavassa on lueteltu erityisesti maahanmuuttajia koskevia lakeja ja asetuksia: ⁶⁵

Lait

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
9.4.1999/493

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä 15.2.2002/116

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21

Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta 13.7.2001/660

Laki Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten
ansiotyön edellytyksistä 30.4.2004/309

Asetukset

Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
22.4.1999/511

Valtioneuvoston päätös pakolaisista ja eräistä muista maahanmuuttajista sekä
turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta
512/1999

Työministeriön asetus vastaanottokeskusten ryhmäkotien henkilöstöstä ja
turvapaikkahakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulotuen jakamisesta
rahamääräiseen osaan ja hyödykkeinä annettavaan osaan 158/2002

Työministeriön asetus säilöön otetulle ulkomaalaiselle annettavasta käyttörahasta sekä
rajoitus- ja tarkastustoimenpiteiden kirjaamisesta 157/2002

Sisäasiainministeriön asetus turvapaikanhakijoiden toimeentuloperusosan jakamisesta
hyödykkeisiin ja rahana annettavaan osaan sekä vastaanoton majoituksesta ja palveluista
perittävistä maksuista 65/2010

65 Hyviä käytäntöjä koskeva opas Vaasan työvoimatoimiston verkostossa maahanmuuttajien
kotoutumisaikana tehtävää yhteistyötä varten, Katarina Fogde, Vantaa

6.4 Kotoutumisen kansalliset tavoitteet

Suomen maahanmuuttopolitiikka perustuu hallituksen maahanmuuttopoliittiseen ohjelmaan (2006). Ohjelmassa painopisteenä on Suomeen kolmansista maista, eli ETA- tai EU-maiden ulkopuolelta, tapahtuva maahanmuutto. Ohjelman tavoitteena on paitsi toimia maahanmuuttopolitiikan viitekehyksenä, myös toimia syrjimättömän, monikulttuurisen ja moniarvoisen yhteiskunnan kehityksen edistäjänä. Se tukee Suomen kansainvälistymistä ja lisää maan kilpailukykyä. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma kuuluu myös niihin toimenpiteisiin, jotka vastaavat vanhenevan työvoiman ja väestön mukaansa tuomiin haasteisiin.⁶⁶

Ohjelmassa mainitaan useita tavoitteita. Ohjelman yleisenä tavoitteena on ”määritellä ihmis- ja perusoikeuksia kunnioittavat maahanmuuttopolitiikan arvot, vahvistaa hyvää hallintokulttuuria sekä torjua maahanmuuttoon liittyviä uhkia”.⁶⁷ Maahanmuuttopolitiikan arvot ovat koko yhteiskunnan arvoja. Arvot nivELYvät Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten arvoihin. Ne voidaan myös nivELYtää suoraan esimerkiksi oikeusvaltioperiaatteeseen, rasismiin ja syrjinnän torjuntaan ja ihmisoikeuksien edistämiseen. Muita keskeisiä arvoja ovat tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen, hyvän hallinnon ja muut hallinnon oikeusperiaatteet, kuten esim. avoin toimintatapa.⁶⁸ Nämä tavoitteet koskevat ensinnäkin valtion maahanmuuttopolitiikkaa ja voivat tuntua olevan kaukana arkielämästä. Ne tuovat kuitenkin esiin arvoja, joiden pitäisi näkyä myös alueellisessa kotoutumistyössä.

Pietarsaaren seudulla aiemmin laaditussa kolmessa kotouttamisohjelmassa on esitetty konkreettisempia kuvauksia Suomen kansallisen kotouttamisohjelman tavoitteista. Pedersören kotouttamisohjelmassa (2000), Pietarsaaren kaupungin maahanmuuttajia koskevassa kotouttamisohjelmassa (2000) sekä Luodon kotoutusta edistävässä ohjelmassa (1999) mainitaan viisi Suomen kansalliseen tavoitteenasetteluun sisältyvää kohtaa:

66 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006, 2

67 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006, 2

68 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006, 3

1. Maahanmuuttajien on saatava perustietoja suomalaisesta yhteiskunnasta: perusoikeuksista ja velvollisuuksista sekä työelämästä
2. Maahanmuuttajien on saatava työllistymistä ja jatko-opintoja mahdollistava kielitaito
3. Lukutaidottomille ja/tai vähäistä perusopetusta saaneille maahanmuuttajille annetaan täydentävää opetusta
4. Maahanmuuttajille on annettava mahdollisuudet päästä yhteyteen asuinmaan kansalaisten kanssa ja osallisiksi yhteiskuntaelämään
5. Maahanmuuttajien tulee osallistua taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen yhteiskuntaelämään tasa-arvoisina yksilöinä ilman, että heihin kohdistuu etnistä syrjintää

Nämä kohdat on Luodon ohjelman mukaan otettu valtioneuvoston kotouttamista koskevasta selonteosta vuodelta 1997. Ne eivät ole tyhjentyviä, mutta edelleen tärkeitä ja antavat hyvän suuntaviivan myös Pietarsaaren seudun kotouttamistyölle.

6.5 Tehtävät ja työnjako maahanmuuttokysymyksissä

Sisäasiainministeriö vastaa monista maahanmuuttoon liittyvistä tehtävistä. Näistä maahanmuuttajien kotouttaminen on vain yksi monista alueista. Muut tehtävät ovat laillisen maahanmuuton kehittäminen, esim. työperäinen maahanmuutto, ulkomaiset opiskelijat ja maahanmuutto perhesiteiden perusteella, ulkomaalaisten paluu ja palauttaminen, laittoman maahanmuuton torjunta sekä ihmiskaupan vastainen toiminta. Muita tehtäviä ovat ihmiskaupan uhreja auttavan järjestelmän ylläpitäminen, velvollisuudet kansainvälisen suojelun yhteydessä, turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja kansallinen kiintiöpakolaispolitiikka. Kansalaisuusksymykset, paluumuutto, maastamuutto ja ulkosuomalaiset sekä etnisen yhdenvertaisuuden ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen kuuluvat myös sisäasiainministeriön tehtäviin.⁶⁹ Suomen kotouttamistyöstä löytyy lisätietoja sivuilta www.intermin.fi. Myös seuraava työnjaon kuvaus löytyy sisäasiainministeriön sivuilta www.intermin.fi.

69 www.intermin.fi, Maahanmuutto, Tehtävät ja työnjako

Karkea Suomessa suoritettavan kotouttamistyön työnjako voidaan tehdä seuraavasti: **Valtioneuvosto** on se elin, joka ohjaa maahanmuuttopolitiikkaa ja maahanmuuttohallintoa. Se hoidetaan hallitusohjelmaan sisältyvien tavoitteiden ja valtioneuvoston hyväksymien periaatepäätösten avulla. **Maahanmuutto- ja eurooppaministeri** vahvistaa maahanmuuttohallinnon keskeiset toiminnan painopisteet, päätoimintalinjat ja tulostavoitteet. Ne ovat osana sisäasiainhallinnon toiminta- ja taloussuunnitelmaa.

Maahanmuuttohallinnon määrärahat sisältyvät sisäasiainministeriön talousarvioehdotukseen. **Sisäasiainministeriö** vastaa maahanmuuttohallinnosta ja maahanmuuttopolitiikasta, ohjaa kotouttamista sekä vastaa Maahanmuuttoviraston tulosohjauksesta. **Maahanmuuttovirasto** käsittelee ja ratkaisee yksittäisiä henkilöitä koskevia ulkomaalaisten maahantuloon, maassa oleskeluun, maasta poistamiseen, pakolaisuuteen ja kansalaisuuteen liittyviä asioita. Maahanmuuttoviraston keskeisimmistä hankkeista sovitaan sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston ja Maahanmuuttoviraston välisissä tuloskeskusteluissa. Sisäasiainministeriön hallinnonalalla myös **Rajavartiolaitos ja poliisi** hoitavat maahanmuuttoasioita. Rajatarkastusviranomainen päättää eräissä tapauksissa viisumin myöntämisestä rajalla ja rajalla käännyttämisestä. Rajatarkastusviranomainen ja poliisi selvittävät myös turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin.

Paikallispoliisi vastaanottaa lupahakemuksia maahanmuuttoasioissa sekä kansalaisuushakemuksia ja -ilmoituksia. Paikallispoliisi myöntää tietyissä tapauksissa oleskelulupia sekä paluuviiisumeita, pidentää viisumeita ja päättää ulkomaalaisen käännyttämisestä. Paikallispoliisi suorittaa myös EU-kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä osalta ulkomaalaislain mukaisen rekisteröinnin. Paikallispoliisi myöntää myös oleskelukortteja.

Ulkoasiainministeriö vastaa viisumipolitiikasta. Suomen ulkomaan edustustot myöntävät viisumeita ja vastaanottavat kansalaisuusilmoituksia sekä oleskelulupahakemuksia. **Työ- ja elinkeinoministeriölle** kuuluu yhdessä sisäasiainministeriön kanssa työvoiman maahanmuuton määrrien ja rakenteen

seuranta sekä seurannan välineiden kehittäminen. **Työ- ja elinkeinokeskukset** vastaavat aluetasolla sisäasiainministeriön hallinnoimista maahanmuutto- ja kotouttamiskysymyksistä. **Työ- ja elinkeinotoimistot** huolehtivat paikallistasolla tarvittavien työvoimapolitiittisten toimenpiteiden sekä työvoimapalvelujen järjestämisestä maahanmuuttajille.

Opetusministeriön tehtävänä on kehittää maahanmuuttajakoulutusta eri koulutusasteilla. **Kunnalla** on omalla alueellaan yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluja maahanmuuttajille.

7 KOTOUTUMINEN YHTEISTYÖN, TIEDOTUKSEN JA OSALLISUUDEN TULOKSENA

Pietarsaaren seudulla tehtävän kotouttamistyön on oltava eri toimijoiden, maahanmuuttajien ja paikallisväestön yhteistyötä. Jos onnistumme niin teemme sen yhdessä, kuten yksi vuonna 2009 haastatelluista ilmaisi asian. Yhteistyön tarve voidaan jakaa toimijoiden väliseen yhteistyöhön, maahanmuuttajien väliseen työhön sekä paikallisväestön ja maahanmuuttajien väliseen työhön. Sekä toimijoilla että maahanmuuttajilla pitäisi olla helppoa saada tietoa ja kouluissa pitäisi säännöllisesti järjestää suvaitsevaisuutta edistäviä kampanjoita. Monikulttuuriset tapahtumat, yhdistyselämä ja vapaaehtoistoiminta auttavat tämän lisäksi lisäämään tietoa muista ja luomaan osallisuuden tunnetta sekä maahanmuuttajille että suomalaisille. Alueella olisi myös tärkeää olla kotouttamisasiosta vastaava yhteyshenkilö, jotta tieto olisi helposti saatavilla. Tässä luvussa kuvataan lakisääteisiä toimenpiteitä ja alueella tehtyjä muita kotouttamista koskevia toimenpiteitä, mutta annetaan myös suosituksia tarvittavista lisätoimenpiteistä.

7.1 Kuntien virallinen vastuu kotouttamistyössä

Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) on säädetty, että kunnilla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelusta, kehityksestä ja seurannasta. Kuntien on järjestettävä palveluita ja ryhdyttävä maahanmuuttajien kotoutumista tukeviin toimenpiteisiin. Kunta on velvollinen hoitamaan sellaisia palveluita ja toimenpiteitä, jotka kytkeytyvät maahanmuuttajien toimeentulotuen tarpeeseen ja heidän oikeuteensa kotoutumissuunnitelmaan. Työvoima- ja elinkeinokeskus voi myös tietyissä tapauksissa ohjata maahanmuuttajia kunnan toimenpiteiden ja palvelujen piiriin, esimerkiksi sosiaalitoimistoon.⁷⁰

⁷⁰ www.finlex.fi Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999)

Kunnan velvollisuus järjestää kotoutumista edistäviä palveluja ja ryhtyä toimenpiteisiin maahanmuuttajien hyväksi koskee voimassa olevan lain mukaan ainoastaan vastasaapuneita maahanmuuttajia, jotka ovat ilmoittautuneet työnhakijoiksi tai hakevat toimeentulotukea.

Kotoutusaika on Suomessa kolme vuotta, mutta se voidaan tietyissä tapauksissa pidentää viideksi vuodeksi. Maahanmuuttajan oikeus kotoutumista edistäviin palveluihin ja toimenpiteisiin edellyttää, että hän on kunnan kirjoilla. Turvapaikanhakijat jäävät tämän oikeuden ulkopuolelle. Ulkomaiset opiskelijat eivät myöskään ole oikeutettuja saamaan kunnan kotoutumista edistäviä palveluja. Työperäisten maahanmuuttajien perheet sekä naimisissa olevat ja sen lisäksi kaikki yli kolme vuotta Suomessa asuneet maahanmuuttajat jäävät kunnan kotoutumista edistävien palvelujen ulkopuolelle. Näillä henkilöillä on, mikäli he ovat kunnan kirjoilla, oikeus kunnan kaikkia asukkaita koskeviin muihin palveluihin. Turvapaikanhakijoiden asioita hoidetaan suureksi osaksi vastaanottokeskuksissa, mutta päivähoito ja koulunkäynti toimivat suureksi osaksi kunnan vakituisissa päiväkodeissa ja kouluissa. Työperäiset maahanmuuttajat ja perhesidesyistä tulleet saavat tätä nykyä hyvin vähän ohjausta, mikä on heikko kohta koko Suomen kotouttamistyössä.

7.2 Muut kotoutumistyötä edistävät toimijat

Pietarsaaren seudulla on useita yrityksiä, joiden työvoimaan kuuluu maahanmuuttajia. Yrityksillä Snellman ja Prevex on pitkä kokemus maahanmuuttajista ja turkistarhaajat sekä siantuottajat käyttävät usein ulkomaista työvoimaa ainakin ajoittain. Maahanmuuttajilla on myös omia yrityksiä, kuten ravintoloita, tulkkaus- ja käännöspalveluita, siivousyrityksiä ja erikoisruokatuotteiden myyntipisteitä. Monet maahanmuuttajat pitävät myös kursseja työväen- ja kansalaisopistoissa. Tämä kuuluu seudun vahvuuksiin. Heikkouksiin kuuluu se tosiasia, että samanaikaisesti työperäiset maahanmuuttajat saavat hyvin vähän tukea työpaikan ulkopuolelta. Työperäiset maahanmuuttajat saavat tukea vastaanottavalta yritykseltä, mutta työperäisiä maahanmuuttajia vastaanottavien yritysten tukemista

varten ei ole olemassa yhtenäistä järjestelmää. Ei ole myöskään olemassa sellaista puolueetonta tahoa, jonka puoleen työperäinen maahanmuuttaja voisi kääntyä työolosuhteita tai työpaikkaa koskevissa asioissa. Työperäisten maahanmuuttajien perheet jäävät myös tuen ulkopuolelle. Lapset pääsevät päivähoitoon ja kouluun, mutta mikäli yksi vanhemmista jää kotiin lasten kanssa, hän jää usein suhteellisen eristyneeksi.

Alueelta löytyy muutamia yhdistyksiä ja seurakuntia, joilla on monia maahanmuuttajia mukana toiminnassaan. Näitä ovat esimerkiksi useissa kunnissa toimivat jalkapalloseurat, Pietarsaaren ruotsinkielinen metodistikirkko (Metodistkyrkan) ja Musikcafé After Eight. Pietarsaarella toimii myös vietnamilainen yhdistys, Suomi-Venäjä-Seura, Suomi-Kreikka-yhdistys ja englantilainen kerho sekä Uudessakaarlepyyssä kansainvälinen nuorisovaihtoa järjestävä kerho. Vietnamilainen yhdistys on kuitenkin ainoa maahanmuuttajien ylläpitämä yhdistys.

Yleisesti katsoen maahanmuuttajat osallistuvat tällä hetkellä vain muutamien yhdistyksien toimintaan ja varsin harvat maahanmuuttajat ovat luoneet omia yhdistyksiä. Ystäväperheiden määrä on vähäinen vuonna 2010. Organisoitua maahanmuuttotyön tai maahanmuuttajien parissa toimivaa vapaaehtoistyötä tehdään hyvin niukasti. Pietarsaaren seudulla on vilkas yhdistyselämä, joka myötävaikuttaa vahvan sosiaalisen pääoman syntyyn. Maahanmuuttajien osuus tässä yhdistystoiminnassa on tällä hetkellä kuitenkin pieni. On kuitenkin tärkeä panna merkille, että maahanmuuttajien ja paikallisväestön välisiä kontakteja syntyy jossain määrin myös Pietarsaaren seudun asukkaiden aloitteesta. Alueelta saattaa löytyä aktiivisia/kiinnostuneita yksityishenkilöitä, joita ei ole tässä ohjelmassa otettu huomioon.

7.3 Kuntien lakisääteinen kotouttamistyö

Pietarsaassa työ- ja elinkeinotoimisto tekee yhteistyötä alueen sosiaalitoimistojen kanssa koko alueen vastatulleiden, työtä hakevien maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmien laatimisessa. Monet Kruunupyyn maahanmuuttajista käyvät Kokkolan työ- ja elinkeinotoimistossa, mutta muutoin käytetään Pietarsaaren toimistoa. Sosiaalitoimistot hoitavat alueen kuntien kirjoilla olevien maahanmuuttajien toimeentulotukeen liittyviä asioita. Oravaisten vastaanottokeskuksen Pietarsaaren sivuhaarassa on omat turvapaikanhakijoiden toimeentulotukiasioita hoitavat sosiaalityöntekijänsä. Saatuaan oleskeluluvan ja kuntapaikan sekä muutettuaan pois vastaanottokeskuksesta pakolaiset pääsevät osallisiksi kunnan palveluista. Vastaanottokeskukset järjestävät myös vapaa-ajantoimintaa ja tekevät tällöin yhteistyötä eri yhdistysten kanssa. Sosiaalitoimistojen ja Pietarsaaren työ- ja elinkeinotoimiston välinen yhteistyö toimii suhteellisen hyvin, joskin kotoutumissuunnitelmien laatimiseen on niukasti aikaa. Kotouttamistyön tämänhetkinen toteuttaminen perustuu lakisääteisiin kotouttamistoimenpiteisiin. Esimerkiksi yritysten ja yhdistysten kanssa tehdään vain vähän yhteistyötä. Samanaikaisesti voidaan todeta, että kunnat ovat alueen suurimmat työnantajat, mutta niissä työskentelee harvoja maahanmuuttajia. Kunnat ja työ- ja elinkeinotoimisto tekevät yhteistyötä kotoutumista edistävissä kysymyksissä. Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), luvussa ”Kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut ” esitetyt palvelut ja toimenpiteet voisivat olla seuraavat.

- 1) ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista;
- 2) perehdyttämistä yhteiskuntaan ja sen toimintaan;
- 3) suomen tai ruotsin kielen opetusta;
- 4) työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen ja työvoimatoimenpiteisiin rinnastettavia toimenpiteitä;
- 5) luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä perusopetusta; täydentävää opetusta;
- 6) tulkkausta;

- 7) tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä ja palveluja;
- 8) alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja;
- 9) erityistä tukea tarvitseville ryhmille järjestettäviä palveluja ja toimenpiteitä;
- 10) muita palveluja ja toimenpiteitä jotka kannustavat maahanmuuttajia omatoimisesti hankkimaan yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja

Edellä tarkoitettujen toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisessä otetaan huomioon lapsen etu.⁷¹

Voidaan todeta että tällä hetkellä työ- ja elinkeinotoimisto, koululaitokset, poliisi ja sosiaalitoimistot ovat ne tahot, jotka hoitavat lakisääteiset kotouttamistoimenpiteet- ja palvelut. Vastaanottokeskus hoitaa oman toimintansa puitteissa suuren osan turvapaikanhakijoiden asioista, mutta tekee yhteistyötä päivähoidon, koulujen, poliisin, sosiaalitoimiston ja työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Pietarsaaren sosiaalitoimiston ja vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijät pitävät myös yhteyttä joihinkin yhdistyksiin. Tulkkauksista vastaa pääasiassa Vaasassa toimiva Pohjanmaan tulkkeskus puhelintulkkausena.

Uudenkarlepyyn, Pedersören ja Luodon sosiaalitoimistoilla oli hyvin vähän maahanmuuttaja-asiakkaita vuonna 2010. Kruunupyyn sosiaalitoimistolla ei ollut yhtään maahanmuuttaja-asiakasta. Tämä johtuu siitä, että seudulle ei ole otettu vastaan kiintiöpakolaisia vuoden 1990 jälkeen. Kaikissa kunnissa, Pedersöreä lukuun ottamatta, on edelleen kiintiöpakolaisten parissa työskennelleitä henkilöitä. Tämä olisi eduksi, mikäli kunnat päättäisivät ottaa vastaan uusia kiintiöpakolaisia. Itse asiassa alueella on olemassa suunnitelma kiintiöpakolaisten vastaanottamiseksi vuodesta 2010 alkaen, mutta vastaanottopäätökset tekevät yksittäiset kunnat.

71 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
(493/1999)

Vuonna 2010 alueella olemassa olevat ja sovelletut palvelut ja toimenpiteet ovat hyviä, mutta riittämättömiä. Yhtenä vahvuutena on alueelta löytyvä laaja kokemus maahanmuuttotyöstä. Sitä vastoin on ilmeistä, että muutama yksittäinen toimija ei pysty saamaan aikaan onnistunutta alueellista kotouttamistyötä. Seudun kotouttamistyöhön tarvitaan laajempaa yhteistyötä, johon osallistuu aiempaa huomattavasti enemmän toimijoita. Tällainen yhteistyö helpottaisi myös niiden toimijoiden taakkaa, jotka kantavat suurimman vastuun vuonna 2010. Alueelta löytyy jo vuonna 2010 enemmän kotouttamistyötä tekeviä henkilöitä, kuin Suomen kotouttamislaissa on edellytetty. Työn koordinoitua ja eri toimijoiden välisiä yhteyksiä ei sitä vastoin ole ollut olemassa ennen vuotta 2009. Alueella esiintyy myös useita tyydyttämättömiä tarpeita.

7.4 Vuoden 2009 haastatteluista ilmaantuneet heikkoudet alueen kotouttamistyössä

Vuonna 2009 tehdyistä haastatteluista kävi ilmi, että maahanmuuttajat usein esittävät kysymyksiä asioista, jotka eivät kuulu yksityisten toimijoiden toimenkuvaan. Ulkomaisia opiskelijoita käy myös usein työ- ja elinkeinotoimistoissa. He eivät ole oikeutettuja saamaan apua työnhakukysymyksissä, mutta kuluttavat kuitenkin työaika käyntien aikana. Opettajat ja yritykset hoitavat välillä myös maahanmuuttajien yksityisasiointia ja antavat neuvoa maahanmuuttajia koskevissa erilaisissa kysymyksissä. Yksittäisten toimijoiden on usein vaikea vastata toimenkuvaansa kulumattomiin kysymyksiin ja tämä kuluttaa myös arvokasta työaika ja lisää heidän työtaakkaansa. Alueella tarvittaisiin tämän takia kotoutumiskoordinoija, joka osaisi vastata sekä maahanmuuttajien, että toimijoiden kysymyksiin, ja antaa heille opastusta ja tietoa.

Täten voidaan todeta, että Pietarsaaren seudun heikot kohdat vuoden 2009 haastattelujen mukaan ovat edellisen luvun kohdassa 1 mainitut toiminnot: ohjaus, neuvonta ja tiedottaminen, Työ- ja elinkeinotoimistot, sosiaalityöntekijät, oppilaitokset, yritykset ja muutamat ystäväperheet hoitavat ohjaustyötä, mutta heidän työpanoksensa ei ole riittävä. Kaikki maahanmuuttajat eivät ole oikeutettuja

lakisääteisiin kotouttamistoimenpiteisiin ja saattavat tämän takia jäädä kokonaan ilman ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista. Kohdassa 7, eli tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävissä toimenpiteissä ja palveluissa ei myöskään yllätä toivotulle tasolle.

Projektit, yhteisöt ja yhdistykset hoitavat jossain määrin kohdassa 10 mainittuja toimenpiteitä tekemättä suoraa yhteistyötä kunnan tai muiden toimijoiden kanssa. Haastatteluista ilmennyt epäkohta on myös se, että kielenopetus varojen puutteen takia usein tapahtuu hyvin kirjavissa maahanmuuttajaryhmissä. Maahanmuuttajilla on täysin erilaiset koulutustaustat. Ei ole tarkoituksenmukaista opettaa samassa ryhmässä lukutaidottomia ja yliopistotutkinnon saaneita. Vuonna 2009 oli myös puutetta ruotsin kursseista turvapaikanhakijoille ja kansanvälisille opiskelijoille. Kansainväliset opiskelijat tarvitsevat ruotsin ja suomen kielen kursseja. Tämän lisäksi tarvittaisiin myös henkilöitä, jotka auttavat läksyjen kanssa, ystäväperheitä, maahanmuuttoyhdistyksiä ja muita ryhmiä, jotka kokoontuvat säännöllisesti vapaa-aikana. Työ- ja elinkeinotoimisto hoitaa vuonna 2010 kohdassa 7 mainittuja tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä ja palveluja koulutuksen sekä hankkeiden ja yhdistysten kautta, mutta ei määrätietoisesti eikä organisoidusti. Yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin olisi myös tarvetta. Kouluissa olisi järjestettävä tiedotustempauksia ja viikolla 11 tai 12 järjestettävä rasismiin vastainen viikko olisi nostettava esiin festivaalin avulla, johon panostettaisiin laajasti monien toimijoiden avulla. Tämä käytäntö on jo vakiintunut monessa Suomen kaupungissa, mutta se ei ole kuulunut Pietarsaaren seudun festivaalitarjontaan.

7.5 Alueellisen kotouttamistyön tarpeet

Jo olemassa olevan kotouttamis- ja maahanmuuttotyön rinnalta löytyy tarpeita, joihin vastataan riittämättömästi tai joita ei lainkaan hoideta. Tarpeet vaihtelevat eri maahanmuuttajaryhmien välillä ja ne ryhmitellään sen takia eri maahanmuuttajakategorioiden mukaan. Ensin on kuitenkin mainittava muutamia yleisiä tarpeita.

Yleisiä tarpeita:

1. Jatkuvaa maahanmuuttotyön koordinointia
2. Seudun maahanmuuttotyön monialainen yhteistyöelin
3. Maahanmuuttotyön yhteistyöelimiä tai verkostoja eri ammattiryhmissä, esim. seudun seurakuntien tai jalkapalloyhdistyksien välillä.
4. Tiedotuskeskus joka palvelee sekä toimijoita että maahanmuuttajia, opiskelua, työtä, vapaa-ajantoimintaa koskevaa tiedottamista
5. Jatkuvaa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta edistävää työtä
6. Monikulttuurisia kohtauspaiikkoja ja tilaisuuksia
7. Enemmän maahanmuuttoyhdistyksiä
8. Poliittisesti ja aatteellisesti aktiivisia maahanmuuttajia
9. Mahdolliset sosiaaliset yritykset tai osuuskunnat joiden toimintaan maahanmuuttajat osallistuvat
10. Kaikilla aloilla ja monissa eri ammateissa toimivia maahanmuuttajia

Kaikki yllä mainitut yleiset tarpeet ovat sellaisia, joita tällä hetkellä, vuonna 2010 ei tyydytetä. Kohdissa 1-6 mainitut toiminnat tullaan perustamaan IMMI-hankkeen yhteydessä. Ne siirtyvät jatkossa alueen kotouttamistyön vastuuhenkilöiden tehtäviksi. Kaikkien maahanmuuttotyöhön osallistuvien toimijoiden sekä maahanmuuttajien itse tulisi hoitaa kohdissa 7-10 luetellut asiat. Seudun kotouttamistyö kehittyisi pitkälle, jos yllämainitut tarpeet tyydytettäisiin. Jatkossa luetellaan yleisten tarpeiden lisäksi muutamia eri maahanmuuttajakategorioiden erikoistarpeita.

Työperäisille maahanmuuttajille:

- mahdollisuus keskustella työstä koskevista kysymyksistä puolueettoman osapuolen kanssa (sitoutumaton tiedotuskeskus)
- työpaikalla työaikana tapahtuva kielenopetus
- maahanmuuttajayhdistyksiä
- vapaa-ajantoimintaa

- paikallisväestön hyväksyntä ja mahdolliselle perheelle ystävällinen ympäristö

Perhesiteiden perusteella tulleille maahanmuuttajille:

- apua työn tai kurssitoiminnan löytämiseksi
- oikeatasoista sekä suomen- että ruotsinopetusta
- ryhmiä äideille jotka ovat kotona lasten kanssa tai työttömiä
- ryhmiä työttömille miehille
- maahanmuuttajayhdistyksiä
- vapaa-ajantoimintaa
- mentoritoimintaa kouluissa
- läksy- ja lukuapua

Turvapaikanhakijoille:

- valinnaista ja oikeatasoista jommankumman kotimaisen kielen opetusta
- mahdollisuuksia osallistua johonkin käytännön toimintaan
- apua työn löytämiseksi
- ryhmiä äideille jotka ovat kotona lasten kanssa tai työttömiä
- ryhmiä työttömille miehille
- vapaa-ajantoimintaa
- ystäväperheitä
- läksyapua
- maahanmuuttajayhdistyksiä

Ulkomaisille opiskelijoille:

- englannin kieleen pohjautuvaa suomen- ja ruotsinopetusta
- mahdollisuus osallistua vapaaehtoisjärjestöihin suositusten ja kokemusten hankkimiseksi
- vapaa-ajantoimintaa yhdessä suomalaisten nuorten kanssa

- apua osa-aika- ja kesätyön hankkimiseksi
- mahdollisuus käydä kirkoissa tai osallistua uskonnollisiin yhteisöihin

7.6 Seudun eri toimijoiden välinen yhteistyö

Uusi kotouttamislaki tulee oletettavasti koskemaan kaikkia vähintään yhdeksi vuodeksi Suomeen jääviä maahanmuuttajia.⁷² Vuonna 2010 sisäasiainministeriö tulee kokeilemaan kotouttamislain toimivuutta 12 Suomen kunnassa. Työssä on keskeistä, että koelakia käyttävät kunnat voivat ennakkoluulottomasti tehdä yhteistyötä eri paikallisten toimijoiden kanssa. Viranomaisten ei tulisi yksin tehdä kotouttamistyötä, vaan viranomaisten, kuntien ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö tulisi aloittaa.⁷³ Yritysten olisi myös osallistuttava kotouttamistyöhön.

Pietarsaaren seudun alueellisessa strategiassa (2007) mainitaan vuoden 2015 visiona syvempi yhteistyö sekä seudun sisällä, että seutujen välillä. Tätä voidaan soveltaa myös maahanmuuttotyöhön lisääntyvän toimijoiden välisen yhteistyön muodossa ja yhteyttä muiden seutujen maahanmuuttotyöntekijöihin voidaan myös ylläpitää. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välinen strukturoitu yhteistyö kuuluu myös vuoden 2015 tavoitteisiin. Se voitaisiin toteuttaa maahanmuutto- ja kotouttamistyössä perustamalla yhteistyöelin jonka edustajat tulisivat kaikista sektoreista. Yhteistyötä tehdään monessa tapauksessa jo tässä vaiheessa, mutta sitä voitaisiin sekä laajentaa, että tihentää. Kotouttamistyöhön osallistuvien paikallisten toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen ja laajentaminen on myös sisäasiainministeriön kotouttamislakiuudistuksen ohjesääntöjen mukaista. Yhteistyötä olisi yhteistyöelimen kautta tehtävä sekä yksittäisten ammattiryhmien sisällä, että ammattiryhmien välillä.

Lakiuudistus merkitsee, että kotouttamistyön uudelleenjärjestely tulee tarpeelliseksi. Kuntien kotouttamistyön laajentamiseen tarvitaan lisärahoitusta, jotta siihen

72 www.intermin.fi Valmisteilla Maahanmuuttoon liittyvät säädöshankkeet, Kotouttamislain kokonaisuudistushanke

73 <http://www.intermin.fi/newslist/pbic/20091214041>

pystyttäisiin sisällyttämään myös työperäisiä maahanmuuttajia, perhesidemaahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita. Kuntien ei tarvitse vastata koko kotouttamistyön tekemisestä, vaikka ne kantavat muodollista vastuuta. Yhdistykset, yhteisöt ja kirkot, yritykset, maahanmuuttojärjestöt ja vapaaehtoisjärjestöt voivat yhteistyössä kunnan kanssa hoitaa osan kotouttamistyöstä. Kunta voi rahoituksen vapautuessa ostaa näiltä palveluja, mutta toimijat voivat myös omatoimisesti tehdä täydentävää kotouttamistyötä.

Seudulla tarvittaisiin tiedotuskeskus ja monisektorinen maahanmuuttokysymysten yhteistyöelin. Tiedotuskeskus voisi vastata sekä maahanmuuttajien että maahanmuuttokysymysten parissa työskentelevien toimijoiden ohjauksesta, tiedottamisesta ja neuvonnasta. Tiedotuskeskus toimisi sekä maahanmuuttajien, että toimijoiden puolueettomana neuvonantajana, koska se ei olisi suoraan sidottu johonkin yritykseen tai valtion viranomaisiin. Tiedotuskeskus voisi sen lisäksi tarvittaessa toimia yritysten maahanmuuttokysymyksiä koskevan koulutuksen järjestäjänä. Yritysten työnjohtajat saattavat esimerkiksi tarvita koulutusta maahanmuuttajien käytännön työn ohjaamista varten. Tiedotuskeskus vastaisi myös monikulttuurisen ja suvaitsevaisemman yhteiskunnan hyväksi tehtävästä työstä järjestämällä esimerkiksi rasisminvastaisia kampanjoita seudun kaikissa yläkouluissa. Työn tekeminen syrjimättömän yhteiskunnan hyväksi vastaa hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tavoitteita. Tiedotuskeskuksen lisäksi tarvitaan myös monisektorinen yhteistyöelin seudun kotouttamistyön jatkuvan kehityksen tukemiseksi. Yhteistyöelin voisi koostua noin 10 hengen maahanmuuttokysymyksistä kiinnostuneesta ryhmästä. Elimessä tulisi tietenkin olla myös maahanmuuttajaedustajia. Yhteistyöelin voisi kokoontua kaksi kertaa vuodessa. Se voisi käsitellä ajankohtaista tilannetta, eri maailman osista tulleita maahanmuuttajia, joilla on eriasteiset oleskeluluvat, sekä ajankohtaisia tarpeita ja mahdollisia toimenpiteitä. Yhteistyöelin voisi myös selvittää maahanmuutto- tai kotouttamishankkeiden tarvetta sekä tehdä ehdotuksia tai käsitellä uusia hankkeita koskevia ehdotuksia.

Näiden kahden rakenteen lisäksi on todettava että myös kirkoilla, yhteisöillä,

yrityksillä ja maahanmuuttajilla itsellään on tärkeä rooli seudulle kotoutumisen edellytyksien luomisessa. Yhdistykset voivat suorittaa tärkeän tehtävän aktivoimalla maahanmuuttajia vapaa-aikana. Yhteisöt ja kirkot voivat myös tarjota yhdessäoloa ja toimintaa. Yritykset ovat tärkeitä työnantajia ja ne voivat ottaa selvää mahdollisuuksista, yhdessä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa järjestää työntekijöille kohdistettuja kielikursseja. Yritykset voivat myös tehdä yhteistyötä yhdistysten, yhteisöjen ja kirkkojen kanssa tarjoamalla askartelua ja yhdessäoloa työntekijöiden perheille. Vapaaehtoisjärjestöt voivat esimerkiksi järjestää ystäväperhetoimintaa ja läksylukutoimintaa sekä muita sosiaalisia palveluja. Maahanmuuttojärjestöt voivat toimia maahanmuuttajien kohtaamispaikkana, vahvistaa maahanmuuttajien kulttuurista identiteettiä ja heidän äidinkieltään. Maahanmuuttajat voivat myös itse esimerkiksi perustaa yrityksiä, perustaa harrastuksiin liittyviä yhdistyksiä ja lähteä mukaan politiikkaan. Sellainen toiminta lisäisi maahanmuuttajien mahdollisuuksia paikallisella tasolla ja myötävaikuttaisi paikallisyhteiskunnan monikulttuurisuuteen ja moninaisuuteen. Pietarsaaren seudulla esimerkiksi vietnamilaiset ovat perustaneet useita ravintoloita, mikä on kulttuurisesti rikastuttanut kaupunkia. Monet kaupungin aktiivisista urheilijoista ovat myös maahanmuuttajia. Yritteliäisyyttä ja yhdistyselämään osallistumista voitaisiin kuitenkin rohkaista enemmän. Kansanopistot ja elinkeinokeskus Concordia ovat tärkeässä roolissa rohkaistessaan maahanmuuttajia yrittäjyyteen. Yhdistykset eivät tällä hetkellä tee aktiivista rekrytointityötä maahanmuuttajien keskuudessa, mutta kutsuvat tietysti maahanmuuttajat tervetulleiksi toimintaansa, mikäli he osoittavat siihen kiinnostusta.

8 ERI MAAHANMUUTTAJAKATEGORIAT JA NIIDEN OIKEUDET PALVELUIHIN

Maahanmuuttajakategorioita on monia ja Pietarsaaren seudulla ne ovat kaikki edustettuina. On hyvä selvittää, mitkä ovat tavallisimpia maahanmuuttajakategorioita ja mitä oikeuksia näillä on maahanmuuttopoliittisiin toimenpiteisiin ja muihin kotouttamistoimenpiteisiin.

8.1 Turvapaikanhakijat

Maahanmuuttovirasto koordinoi Suomen vastaanottokeskuksia ja hoitavat turvapaikanhakijoiden oleskelulupahakemuksia ja perheiden jälleenyhdistymisiä. Poliisi hoitaa matkareittiä koskevat kuulustelut ja ottaa vastaan oleskelulupajälleenyhdistymis- ja muukalaispassihakemukset. Paikallispoliisi hoitaa myös käännytysasiat jos oleskelulupahakemus hylätään. Suomen vastaanottokeskukset järjestävät asumista, koulutusta ja turvapaikanhakijoiden ohjausta sinä aikana, kun turvapaikanhakijoilla ei ole oleskelulupaa. Yksintulleet alaikäiset lapset saavat jäädä vastaanottokeskukseen asumaan 18-vuotiaiksi saakka. Viranomaisasioissa lasten edustajana toimii tähän tehtävään valittu edustaja. Työ- ja elinkeinotoimisto laatii joissakin tapauksissa myös vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijoiden kotoutumissuunnitelmat, vaikka pakolainen suunnitelmaa laadittaessa useimmissa tapauksissa on jo muuttanut kuntaan. Pakolaiset muuttavat oleskeluluvan ja kuntapaikan saatuaan pois vastaanottokeskuksesta. Heidän on silloin rekisteröidyttävä maistraatissa ja hankittava KELA-kortti. Vastuu pakolaisten elämisestä siirtyy sen jälkeen pakolaisille itselleen sekä vastaanottavalle kunnalle.

Pietarsaaren seudulla on vuoden 2009 helmikuusta lähtien ollut vastaanottokeskus. Se sijaitsee Pietarsaaren kaupungissa. Vuonna 2010 keskuksella oli 150 paikkaa aikuisille ja lapsiperheille sekä ryhmäkoti 14:lle yksintulleelle lapselle. 21 henkilöä on palkattu hoitamaan toimintaa. He vastaavat muun muassa asumisesta, toimeentulotuen maksuksesta, turvapaikkaprosessin aikaisesta ohjauksesta ja kunnassa järjestettävästä koulunkäynnistä. Jossakin määrin tarjotaan myös vapaa-ajantoimintaa. Turvapaikanhakijoita kiinnostavat myös työpaikat, mutta heiltä puuttuu

usein vaadittava pätevyys ja riittävä kielitaito. Turvapaikanhakijoilla, joilta puuttuu oleskelulupa, ei ole oikeutta TE-toimiston palveluihin. Oravaisten vastaanottokeskuksen Pietarsaaren sivuharassa on kieltenopetuksen, erityisesti ruotsin kielen opetuksen, sekä lisää ystäväperheiden tarvetta. Tämä tarve voitaisiin tyydyttää vapaaehtoistoiminnan avulla.

Turvapaikanhakijat ovat erityisen haastavia kouluille. Turvapaikanhakijoiden opetus on vaikeasti järjestettävissä, koska on mahdotonta ennustaa turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksiin tulevien vuotuista lukumäärää. Tämän lisäksi on epäselvää kuinka kauan vastaanottokeskus tulee toimimaan pakkakunnalla. Turvapaikanhakijat saapuvat eri ajankohtina ja heillä on vaihteleva koulutustausta. Tämän takia on mahdotonta saada aikaan homogeenisiä ryhmiä, jotka eivät lukuvuoden kuluessa muutu. Pitkäaikainen suunnittelu vaikeutuu ja opettajia voidaan palkata ainoastaan määräajaksi.

8.2 Kiintiöpakolaiset

Suomi on sitoutunut ottamaan vastaan 750 kiintiöpakolaista vuodessa. Kiintiöpakolaiset tulevat YK:n pakolaisleireistä suoraan johonkin Suomen kuntaan. Kiintiöpakolaisten asioiden hoitaminen sekä heidän neuvomisensa ja ohjauksensa on kunnan vastuulla. Vastaanottokeskukset ovat valtion laitoksia kun taas kunnat vastaavat kiintiöpakolaisten vastaanotosta. Kunnat saavat kuitenkin korvausta pakolaistyön yhteydessä tarjoamistaan palveluista, sekä kun on kyse vastaanottokeskuksissa asuvista turvapaikanhakijoista että kuntiin tulevista kiintiöpakolaisista.

Pietarsaaren seudun paikkakunnista Pietarsaaren kaupungissa on eniten maahanmuuttajia. Työtä hakevien maahanmuuttajien kotouttamisprosessin keskeisessä roolissa oleva Työ- ja elinkeinotoimisto sijaitsee myös Pietarsaareissa. Pietarsaaren sosiaalitoimistossa yksi henkilö omistautuu maahanmuuttajakysymyksille. Tämä virka on osa-aikainen ja pääasiallisiin tehtäviin kuuluvat toimeentulotukiasiat. Muiden kuntien sosiaalitoimistot hoitavat omien

maahanmuuttajiensa toimeentulotukiasioita. Pietarsaaren seudulle kiintiöpakolaisia otettiin vastaan 1990-luvulla jonka jälkeen ei ole otettu vastaan uusia kiintiöpakolaisia. Pietarsaaren seudun yhteistyötoimikunta on kuitenkin päättänyt vuonna 2009, että jatkuva kiintiöpakolaisten vastaanotto voidaan aloittaa vuodesta 2010 alkaen. Mikäli jossakin seudun kunnassa päätetään ottaa vastaan kiintiöpakolaisia, olisi myös perustettava ulkomaalaistoimisto sekä pakolaistyöstä vastaava työryhmä. Tällaisessa tapauksessa maahanmuutto- ja pakolaistyön osavastuu on riittämätön. Ulkomaalaistoimisto ei voi kuitenkaan hoitaa kaikkia maahanmuuttaja-asioita, koska kotouttamislain mukaan ainoastaan oleskeluluvan saaneilla maahanmuuttajilla on vielä vuoden 2010 aikana oikeus kunnallisiin kotouttamispalveluihin. Seudun maahanmuuttotyön koordinoitua varten olisi perustettava maahanmuutto- ja kotouttamisasioiden tiedotuskeskus.

Kiintiöpakolaiset ovat helpommin ennustettavissa kuin turvapaikanhakijat, koska heidät otetaan vastaan suoraan kuntiin ja he saapuvat varmuudella vuosittain. Kansallisuus voi selvittää jo muutamia kuukausia etukäteen ja vastaanoton ajankohta voidaan myös suunnitella. Jatkuva kiintiöpakolaisten vastaanotto mahdollistaa mm. koulujen pitkäntähtäimen toiminnan suunnittelemisen. Kiintiöpakolaiset ovat itse asiassa ainoa ennustettavissa oleva ryhmä ja myös helposti koordinoitavissa. Työperäisiä maahanmuuttajia saapuu, kun esiintyy työvoiman tarvetta ja perhesideryistä maahanmuuttajia tulee alueelle heille itselleen sopivana ajankohtana. Toimivan ja myös pitkän tähtäimen maahanmuuttotyön rakentamiseksi on jatkuva kiintiöpakolaisten vastaanottaminen siksi suositeltavaa. Kiintiöpakolaisten vastaanottoa varten rakennettavaa järjestelmää voitaisiin myös hyödyntää muiden maahanmuuttajakategorioiden kohdalla.

8.3 Työperäiset maahanmuuttajat

Työperäisillä maahanmuuttajilla ei ole oikeutta kotouttamista edistäviin toimenpiteisiin. Yritykset hoitavat heidän asiansa kokonaan eikä heillä ole tällä hetkellä neutraalia tahoja jonka puoleen kääntyä ongelmiansa kanssa. Poliisi hoitaa heidän työlupa-asioitaan ja verovirasto huolehtii verokorteista. Tilapäisten hankkeiden yhteydessä työperäisille maahanmuuttajille saatetaan työpaikalla tarjota kieltenopetusta, mutta sellaista jatkuvaa toimintaa ei ole. Työtä tekevä maahanmuuttaja voi myös menettää oikeutensa kotiuttamistoimenpiteisiin. Maahanmuuttajalla, joka jää työttömäksi oltuaan Suomessa kolme vuotta eikä vielä hallitse kahta kotimaista kieltä kovin hyvin, ei ole enää oikeutta kieltenopetukseen. Lomautuksista ja irtisanomisista voi koitua työperäisille maahanmuuttajille suuri ongelma, koska heidän oleskelulupansa edellyttää tietynmääräisen kuukausipalkan. Heidän tai heidän perheensä kotoutumisesta vastaavaa toimijaa ei myöskään ole olemassa.

8.4 Maahanmuuttajat perhesiteiden perusteella

Perhesiteiden perusteella tulleet maahanmuuttajat, ovat saattaneet saapua Suomeen turvapaikanhakijan perheen jälleenyhdistymisen yhteydessä. Kokonainen perhe tulee silloin Suomeen ja vastaanottava kunta kantaa vastuun siitä, että perhe selviää Suomessa.

Työperäisten maahanmuuttajien kanssa saapuneet perheet muodostavat toisen perhesiteen perusteella saapuneen maahanmuuttajatyypin. Kunta vastaa kotouttamissuunnitelman laatimisesta, työpaikan tai kieltenopetuksen tai muun koulutuksen hankkimisesta aviomiehelle- tai vaimolle jos tämä rekisteröityy työnhakijaksi. Lapset laitetaan kouluun tai päiväkotiin. Eristymisen riski on suuri, jos nainen tai mies ilmoittautumatta työttömäksi jää yksin kotiin hoitamaan perhettä. Tämä henkilö ei saa kieltenopetusta eikä myöskään perehdytystä Suomen yhteiskuntaan. Oikeus kotouttamistoimenpiteisiin loppuu sen lisäksi kolmen vuoden Suomessa oleskelun jälkeen, mikä merkitsee, että osa maahanmuuttajista jää ilman

kotouttamistoimenpiteitä.

Kolmas perhesiteen perusteella saapunut maahanmuuttajatyyppejä on solminut avioliiton. Kyse on usein suomalaismiesten kanssa naimisiin menneistä naisista tai maahanmuuttajista, jotka menevät naimisiin suomalaisten naisten kanssa. Nämä maahanmuuttajat saavat työ- ja elinkeinotoimiston apua ainoastaan, mikäli he ilmoittautuvat työnhakijoiksi. Kieltenopetusta järjestävät koulut auttavat heitä usein, vaikka ne eivät ole siihen velvollisia. Muuta tukea ei ole järjestetty. Avioliiton kautta tulleet maahanmuuttajat tarvitsisivat kohtaamispaikkoja voidakseen laajentaa sosiaalisia verkostojaan ja harjoitella kieltä.

8.5 Ulkomaiset opiskelijat

Ulkomaiset opiskelijat saapuvat suoraan kouluihin eivätkä ole kuntien kirjoilla. Heillä on B-oleskelulupa mikä ei oikeuta työ- ja elinkeinotoimiston kotouttamisohjelmaan, opintotukeen eikä sosiaalisiin etuihin. Ulkomaisilla opiskelijoilla ei myöskään ole oikeutta kieltenopetukseen ja heillä on rajoitettu työnteko-oikeus. Ulkomaisilla opiskelijoilla ei ole tällä hetkellä neutraalia tahoa, jonka puoleen he voisivat kääntyä esimerkiksi työnsaantikysymyksiä, kouluongelmia tai seudun harjoittelupaikkoja koskevissa kysymyksissä. Heillä on ainoastaan opiskeluoikeus ja oikeus omin päin hakea osa-aikatyötä. Heidän kotouttamisensa jää kokonaan oppilaitoksen tehtäväksi. Ulkomaiset opiskelijat saatetaan liittää valtiollisiin kotouttamistoimenpiteisiin oikeutettujen maahanmuuttajien joukkoon, kun kotouttamislaki todennäköisesti laajennetaan koskemaan kaikkia vähintään vuodeksi Suomeen jääviä maahanmuuttajia.

9 SEUDULLA TARJOTTAVAT KOTOUTTAMIS- JA MAAHANMUUTTOPALVELUT

Tässä luvussa annetaan konkreettisia esimerkkejä Pietarsaaren seudulla tarjottavasta kotouttamistyöstä. Sitä voidaan käyttää erillisena, alueella toimivien toimijoiden hakuteoksena. Siinä on myös tarkoitus antaa kokonaiskuva alueella tarjottavista kotouttamispalveluista.

9.1 VIRANOMAISET

Tässä luvussa kuvataan suoraan valtioon ja kotouttamislakiin liittyviä kotouttamispalveluja.

9.1.1 Maistraatti

Maistraatit ovat valtiollista paikallishallintoa. Maistraatit vastaavat alueensa väestötietojärjestelmästä, holhousasioista, kauppa- ja yhdistysrekisteristä ja vesikulkuneuvorekisteristä. Maistraattien muita tehtäviä ovat mm. avioliiton esteiden tutkinta, nimenmuutosasiat ja perukirjojen osakasluetteloiden vahvistaminen. Maistraatin henkikirjoittaja suorittaa siviilivihkimiset ja hän toimii myös julkisena notaarina ja kaupanvahvistajana.⁷⁴

Suomessa on 24 maistraattia ja niillä toimipisteitä yhteensä 51. Ahvenanmaalla tehtäviä hoitaa Ahvenanmaan valtionvirasto.⁷⁵

Vaasan maistraatin Pietarsaaren yksikkö palvelee maahanmuuttajia m.m. rekisteröimällä maahanmuuttajalle asuinpaikan hänen saatuaan kotikunnan. Oleskelulupa ja mahdollinen passi on esitettävä paikan päällä. Avioliittotodistus ja mahdolliset lasten syntymätodistukset on myös otettava mukaan. Kaikkien, jotka

74 www.maistraatti.fi

75 www.maistraatti.fi

eivät ole Pohjoismaiden kansalaisia ja joilla on oleskelulupa Suomessa, on ilmoitauduttava maistraattiin.⁷⁶

Lisätietoja maistraatista sekä ohjeita maahanmuuttajille löytyy suomeksi ja ruotsiksi mutta ei englanniksi sivuilla <http://www.maistraatti.fi/> Pietarsaaren maistraatin osoite on:

Käyntiosoite:

Vaasan maistraatti
Pietarsaaren yksikkö
Kauppiaankatu 8
68601 PIETARSAARI

Postiosoite:

Vaasan maistraatti
Pietarsaaren yksikkö
PL 26
68601 PIETARSAARI

Keskuksen puhelinnumero: 071 874 1121

9.1.2. Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto)

TE-toimistojen yleispalvelut, jotka ovat kaikkien suomalaisten ja pysyvän tai jatkuvan oleskeluluvan saaneiden henkilöiden käytettävissä, ovat neuvonanto ja ohjaus, koulutuksesta ja ammateista tiedottaminen, sekä tiedottaminen työpaikoista sekä ammatinvalinnasta ja urasuunnittelusta. TE-toimistot tarjoavat suuren määrän palveluja kolmelle eri ryhmälle: yksittäisiä palveluja käyttäville henkilöasiakkaille, työnhakijoille sekä työttömille työnhakijoille. TE-toimistot ovat velvollisia auttamaan henkilöitä, jotka eivät ole onnistuneet löytämään työtä omin päin. TE-toimistot ovat myös tarpeen vaatiessa velvollisia ohjaamaan asiakkaitaan muiden viranomaisten palvelujen piiriin, esim. terveydenhuoltoon, sosiaalihuoltoon tai koulutukseen. Kaikilla maahanmuuttajilla ei ole oikeutta TE-toimistojen palveluihin, mutta on käynyt ilmi, että palveluihin oikeutetut asiakkaat työllistyvät TE-toimistojen henkilökuntaa kaksin- tai kolminkertaisesti suomalaisiin asiakkaisiin verrattuina.⁷⁷

Ainoastaan pysyvän oleskeluluvan tai Euroopan Unionin kansalaisuuden saaneilla maahanmuuttajilla on oikeus hakea työtä työ- ja elinkeinotoimiston kautta.

⁷⁶ www.maistraatti.fi

⁷⁷ Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustiloukut, 2/2009, 44

Maahanmuuttajaryhmät, jotka eivät ole oikeutettuja Työ- ja elinkeinotoimistojen palveluihin ovat:

- opiskelijat (heillä on oikeus tehdä osa-aika työtä ja tehdä lomien aikana työtä)
- työperäiset maahanmuuttajat joilla on tilapäinen oleskelulupa
- perheenjäsenet joilla on tilapäinen oleskelulupa
- turvapaikanhakijat (joilla on oikeus tehdä työtä turvapaikanhakemuksen käsittelyaikana)

TE-toimistolla on suuri vastuu paikallistasoisesta kotouttamisesta. Toimisto vastaa työttömien maahanmuuttaja-asiakkaidensa kotouttamissuunnitelmien laatimisesta yhdessä seudun sosiaalitoimistojen kanssa. Suunnitelmassa päätetään, mitä toimenpiteitä olisi käytettävä, jotta maahanmuuttajaa autettaisiin kotoutumaan Suomen yhteiskuntaan ja työelämään.⁷⁸ Maahanmuuttaja saa kolmen vuoden ajan kotoutumistukea, opiskelumahdollisuuksia, käytännön harjoittelua sekä muita toimenpiteitä.⁷⁹ Tämän jakson aikana selvitetään myös, miten toisessa maassa hankittu ammatti tai tutkinto voidaan saada vastaamaan Suomen työelämän asettamia vaatimuksia sekä mahdollisen lisäkoulutuksen tarvetta. Kotouttamissuunnitelman toteutumista seurataan koko kotoutusaikana ja sitä tarkistetaan tarpeen vaatiessa. Suunnitelmassa sovitaan konkreettisesti, mitä maahanmuuttajan on itse tehtävä ja mitkä toimenpiteet ovat viranomaisten vastuulla. Kaikki osapuolet sitoutuvat noudattamaan sopimuksessa määriteltyjä asioita.⁸⁰

Suomen perustuslain 19 §, 2 momentin mukaan jokaiselle taataan oikeus perustoimeentuloon elämän eri vaiheissa. Maahanmuuttajia ei ole mainittu erikseen, mutta heillä on oikeus perustoimeentuloon muun muassa jäätyään työttömiksi tai tultuaan työkyvyttömiksi.⁸¹ Maahanmuuttajien työttömyysprosentti on suurin piirtein kolminkertainen suomalaisiin verrattuna. Työttömyysluku oli syyskuussa 2008 17,7 %. Työttömyys on myös huomattavasti suurempi naisten kuin miesten keskuudessa.

78 Hyviä käytäntöjä koskeva opas Vaasan työvoimatoimiston verkostossa maahanmuuttajien kotoutumisaikana tehtävää yhteistyötä varten, Katarina Fogde, Vantaa

79 Työvoimatoimiston lausunto, 30.10.2008, Kiintiöpakolaisten sijoittamista koskeva kysely, Lausunnon pyyntö Dnr 734/2008

80 Hyviä käytäntöjä koskeva opas Vaasan työvoimatoimiston verkostossa maahanmuuttajien kotoutumisaikana tehtävää yhteistyötä varten, Katarina Fogde, Vantaa

81 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 34.

Tilasto vääristyy kuitenkin jonkin verran siitä, että kaikki kotouttamiskoulutukseen osallistuvat maahanmuuttajat rekisteröidään työttömiksi.⁸² Maahanmuuttajien suuren työttömyyden syynä on heikko suomen ja ruotsin kielen taito.⁸³ On kuitenkin pantava merkille, että suuri osa maahanmuuttajista on työiässä (79 %) kun vastaava osuus suomalaisten kohdalla on huomattavasti alhaisempi (66 %). Maahanmuuttajilla on myös korkea motivaatio päästä työmarkkinoille.⁸⁴ Pietarsaaren seudulla maahanmuuttajien työttömyysaste on suurin piirtein kolme kertaa korkeampi paikallisväestöön verrattuna.⁸⁵ Tämän takia olisi varsin tärkeää löytää eri keinoja maahanmuuttajien työllistämiseksi.

Pietarsaaren TE-toimisto vastaa Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskuksen) kanssa maahanmuuttajien kotouttamista sekä luku- ja kirjoitustaidon opetusta edistävistä ja tukevista työvoimapalveluista. Pohjanmaan ELY-keskus sijaitsee Vaasassa. Työnhakijoiksi rekisteröidyille maahanmuuttajille järjestetään perusopetusta ja työ- ja elinkeinotoimisto kantaa vastuun myös muista, sille kotouttamislaissa osoitetuista tehtävistä. (Kotouttamisasetus 511/1999, § 6c)⁸⁶ TE-toimistojen tehtäviin voidaan tutustua suomeksi ja ruotsiksi sekä jonkin verran englanniksi sivuilla www.mol.fi.

Pietarsaaren TE-toimiston osoite on:

Käyntiosoite:

Pietarsaaren työ- ja elinkeinotoimisto
Raatihuoneenkatu 11
68601 PIETARSAARI

Postiosoite:

Pietarsaaren työ- ja elinkeinotoimisto
PL 59
68601 PIETARSAARI

Puhelin 010 60 40072 ja 010 19 4072

82 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 19-20

83 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 34

84 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 19

85 Työvoimatoimiston lausunto, 30.10.2008, Kiintiöpakolaisten sijoittamista koskeva kysely, Lausunnon pyyntö Dnr 734/2008

86 Hyviä käytäntöjä koskeva opas Vaasan työvoimatoimiston verkostossa maahanmuuttajien kotoutumisaikana tehtävää yhteistyötä varten, Katarina Fogde, Vantaa.

9.1.3 Keskipohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitos

Poliisin toiminnan yleisten periaatteiden mukaan poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Vaikka poliisitoiminta hyvin pitkälti perustuu lakiin, niin poliisin työ ei kuitenkaan ole vain mekaanista lain noudattamisen valvontaa. Poliisin tulee työssään huolehtia yhteiselon turvaamisesta ja kunnioittaa yksilöiden oikeuksia.⁸⁷ Tämä voidaan yhdistää ulkomaalaisiin siten, että poliisin tehtäviin kuuluu lain valvominen sekä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.

Poliisi hoitaa ulkomaalaisten lupa-asiat ja selvittää onko maassa oleskelu laillista.⁸⁸ Poliisi saattaa myös joutua avustamaan sellaisten henkilöiden käännättämisessä tai karkottamisessa joilta puuttuu oleskelupa Suomessa ja jotka voivat turvallisesti palata kotimaahansa. Poliisin velvollisuuteen kuuluu myötävaikuttaa sellaisen paikallisyhteiskunnan luomiseen, jossa eri kansallisuudet voivat elää rinta rinnan ilman väkivaltatilanteita tai levottomuuksia.

Paikallispoliisi selvittää muiden tahojen kanssa oleskeleeko joku ulkomaalainen laillisesti maassa ja hoitaa myös muita ulkomaalaisten lupa-asioita. Pietarsaaren paikallispoliisi myöntää:

- maassa oleskelevan Suomen kansalaisen ulkomaalaiselle perheenjäsenelle oleskeluluvan
- tämän alaikäisille lapsille ensimmäisen oleskeluluvan, mikäli lapset ovat naimattomia
- Suomessa oleskelevien ulkomaalaisten määräaikaisia jatko-oleskelulupia Maahanmuuttoviraston myönnettyä ensimmäisen oleskeluluvan
- Suomessa asuville ulkomaalaisille pysyviä oleskelulupia sen jälkeen kuin heillä on muutamia vuosia ollut määräaikaisia oleskelulupia
- työntekijän ja elinkeinonharjoittajien oleskelulupia jatkolupina sekä pysyviä oleskelulupia.⁸⁹

87 www.poliisi.fi, Tietoa poliisista, Toiminnan yleiset periaatteet

88 www.poliisi.fi, Järjestys, Ulkomaalaisasiat

89 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

- Pietarsaaren poliisi ottaa vastaan Pietarsaaren viidessä kunnassa asuvien henkilöiden oleskelulupahakemuksia. Hakemus on toimitettava henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä. Henkilökohtainen käynti poliisiasemalla on tarpeen henkilöllisyyden varmistamiseksi ennen lupapäätöksen tekemistä. Ulkomailla oleskelupahakemukset toimitetaan Suomenedustustoon.⁹⁰

EU-kansalaisten tulee käydä Pietarsaaren poliisilaitoksessa, jossa suoritetaan oleskeluoikeuden rekisteröintitoimenpiteet ja EU-kansalaisten perheenjäsenten oleskelulupakorttien käsittely, jos perheenjäsenet eivät ole EU-kansalaisia.⁹¹

Pohjoismaiden kansalaiset eivät tarvitse viisumia tai oleskelulupaa oleskellessaan tai työskennellessään Suomessa. Pohjoismaiden kansalainen ei matkustaessaan suoraan toiseen Pohjoismaahan tarvitse passia tai muuta henkilöllisyysasiakirjaa. Hänen tulee tarvittaessa kyetä osoittamaan henkilöllisyytensä ja Pohjoismaan kansalaisuutensa, joten passia tai henkilökorttia on hyvä pitää mukanaan. Muussa kuin lyhytaikaisessa tarkoituksessa maahan tulevan Pohjoismaan kansalaisen on rekisteröitävä oleskelunsa maistraatissa, mutta oleskeluoikeuden rekisteröiminen paikallispoliisissa ei koske heitä.⁹²

Poliisi voi myöntää ulkomaalaisille ulkomaalaisten henkilökortteja, mikäli heidän henkilöllisyytensä voidaan varmistaa. Henkilökortilla ei voi matkustaa Suomen ulkopuolelle, koska ne eivät ole matkustusasiakirjoja. Suomen ulkopuolelle tehtävillä matkoilla tarvitaan kotimaan passi tai Suomen poliisin myöntämä muukalaispassi. Pietarsaaren poliisi ottaa myös muukalaispassihakemuksia vastaan. Paikallispoliisi voi myös vaihtaa EU- tai ETA-valtiossa myönnetyn ajokortin vastaavaan suomalaiseen ajokorttiin.⁹³ Paikallispoliisi tekee yhteistyötä lupa- ja tutkinta-asioita hoitavan Helsingin ulkomaalaispoliisin kanssa. Ulkomaalaisluvista saa lisätietoja

90 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

91 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

92 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

93 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

asuinpaikkakunnan poliisilta, maahanmuuttovirastosta, työvoimatoimistoista ja Suomen edustustoista ulkomailla. Poliisi soveltaa ulkomaalaisten kanssa tehtävään työhön ulkomaalaislakia. Ulkomaalaislakiin tehtävät muutokset saattavat vaikuttaa poliisin ulkomaalaisiin liittyviin tehtäviin.⁹⁴

Pietarsaaren poliisiasema hoitaa ensi kädessä Pietarsaaren seudun ulkomaalaisasiat, mutta seudulla toimivat palvelutoimistot hoitavat myös yleisiä poliisiasioita Uudessakaarlepyyssä ja Kruunupyyssä. Kokkolan poliisiasema ottaa vastaan asiakkaita Kruunupyystä Kruunupyyn palveluaseman ollessa suljettu. Lisätietoa poliisin ulkomaalaistoiminnasta löytyy suomeksi, ruotsiksi ja jossain määrin englanniksi sivuilta www.poliisi.fi.

Yhteystiedot:

Uudenkaarlepyyn palvelutoimisto
Topeliuksenpuistikko 7
66900 UUSIKAARLEPYY
Puhelin: 06-722 0202

Pietarsaaren poliisiasema
Isokatu 10
68600 PIETARSAARI
Puhelin: 071-874 6170

Kruunupyyn palvelutoimisto

Säbråntie 2
68500 KRUUNUPYY
Puhelin: 06-834 5545

Keski-Pohjanmaan ja
Pietarsaaren poliisilaitos

Kaarlelankatu 74
67101 KOKKOLA
Puhelin: 071-874 0451

9.1.4. Kansaneläkelaitos (KELA)

Kansaneläkelaitos hoitaa Suomessa asuvien sosiaaliturvaa. Tässä kuvataan yksityishenkilöiden oikeutta sosiaaliturvaan. Yritykset voivat Eläketurvakeskuksen kotisivujen www.etk.fi kautta saada tietoa Suomessa asuvien työntekijöiden tai muihin maihin lähetettyjen työntekijöiden sosiaaliturvasta.

94 www.poliisi.fi, Luvat, Ulkomaalaisluvut

Oikeus Suomen sosiaaliturvaan riippuu osaksi oleskeluajan pituudesta ja osaksi sen syistä.⁹⁵ Suomessa vakituisesti asuva henkilö kuuluu tavallisesti Suomen sosiaaliturvan piiriin, mutta vakituisen asumisen kriteerit ovat hyvin vaihtelevia. Henkilön katsotaan vakituisesti asuvaksi mm. seuraavista syistä: paluumuutto, vähintään kahden vuoden työskentely Suomessa, avioliitto tai muu läheinen suhde Suomessa vakinaisesti asuvaan henkilöön. Henkilölle edellytetään myönnettävän vähintään vuoden oleskelulupa, jos hän on muuttanut EU:n ulkopuolella olevasta maasta. Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvan ja sitä haetaan paikallispoliisilta.⁹⁶ EU-kansalaisten on myös näytettävä EU-kansalaisen rekisteröintitodistus. Heidän on tavallisesti näytettävä todistus (E104) siitä, että he eivät enää saa sosiaaliturvaa siitä EU-maasta, josta he ovat muuttaneet.

Hakemus Suomen sosiaaliturvan piiriin pääsemisestä tehdään KELA:n lomakkeella Y77. Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvat tilaavat KELA-kortin. Kuvalla varustettuja KELA-kortteja ei enää myönnetä, minkä johdosta maahanmuuttajat eivät enää voi käyttää niitä henkilöllisyystodistuksina.⁹⁷ Tilapäisesti Suomeen muuttava henkilö ei ole oikeutettu KELA:n sosiaaliturvaetuuksiin. Esimerkiksi opiskelijoiden katsotaan muuttavan tilapäisesti Suomeen, mikäli opiskelut ovat muuton syynä. Henkilö joka on tilapäisesti muuttanut toisesta EU/ETA-maasta tai Sveitsistä Suomeen, on oikeutettu tarvittavaan sairaanhoitoon, mikäli hänellä on oman maansa myöntämä eurooppalainen sairaanhoitokortti.⁹⁸ Tilapäisesti Suomessa työskentelevä (4 kuukaudesta - 2 vuoteen), työehdot täyttävä henkilö on oikeutettu Suomen sosiaaliturvaan.

Se, joka EU-lainsäädännön tai sosiaaliturvasopimusten perusteella kuuluu jonkun toisen maan etuuksien tai sosiaaliturvan piiriin, ei ole oikeutettu saamaan sosiaaliturvaa Suomessa. Tämä koskee esimerkiksi:

- toisesta EU/ETA-maasta tai Sveitsistä lähetettyjä työntekijöitä
- rajatyöntekijöitä
- toisesta Pohjoismaasta lähetetyn työntekijän perheenjäseniä

95 www.kela.fi, Maasta- ja maahanmuutto, Muutto Suomeen

96 www.kela.fi, Maasta- ja maahanmuutto, Muutto Suomeen

97 www.kela.fi, Maasta- ja maahanmuutto, Muutto Suomeen

98 www.kela.fi, Maasta- ja maahanmuutto, Muutto Suomeen

- vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön palkkaamia työntekijöitä sekä heidän perheenjäseniään⁹⁹

Opiskelijoita, tutkijoita, työntekijöitä, työnhakijoita, eläkeläisiä ja mukana tulleita perheenjäseniä koskeviin oikeuksiin voidaan tutustua lähemmin suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi sivulla www.kela.fi.

Yhteystiedot seudun KELA:n -toimistoihin:

Uudenkaarlepyyn yhteispalvelupiste
Topeliuksenpuistikko 7
66900 UUSIKAARLEPYY

KELA Pietarsaari
Kauppiaankatu 4
68600 PIETARSAARI
Palvelee myös Pedersören ja
Luodon asiakkaita

Kruunupyyn yhteispalvelu
Kunnantoinmisto tai
68500 KRUUNUPYY

KELA Kokkola
Isokatu 16
67100 KOKKOLA

KELA-toimistojen maahanmuuttokysymyksiä koskeva puhelinnumero: 020 692 207

9.1.5 Pietarsaaren vastaanottokeskus

Oravaisten vastaanottokeskus perustettiin vuonna 1991 ja Oravaisten kunta on siitä asti toiminut sen ylläpitäjänä. Vastaanottokeskuksessa on 150-200 paikkaa turvapaikanhakijoille ja henkilökuntaan kuuluu 1 johtaja, 1 kanslisti, 2 sosiaalityöntekijää, 1,5 terveydenhoitajaa sekä ohjaajia.¹⁰⁰ Vuoden 2009 helmikuussa Oravaisten vastaanottokeskus avasi Pietarsaareissa sivuhaaran jossa on 150 paikka aikuisille ja 14 paikkaa yksin tuleville lapsille. Henkilöstön määrä on 20 henkilöä. Pietarsaaren sivuhaara avattiin koska turvapaikanhakijoiden paikkojen tarve kasvoi Suomessa. Oravaisten vastaanottokeskusta pyydettiin ottamaan kantaa paikkojensa lisäämiseen tai sivuhaaran avaamiseen. Pietarsaari osoittautui sopivaksi

⁹⁹ www.kela.fi, Maasta- ja maahanmuutto, Muutto Suomeen

¹⁰⁰ www.oravais.fi, Vastaanottokeskus

ja tästä syystä paikkakunnalle perustettiin sivuhaara. Pietarsaaren sivuhaaran kaikki paikat täyttyivät heti.¹⁰¹

Suomen vastaanottokeskukset ovat valtion rahoittamia ja kuuluvat Maahanmuuttoviraston hallinnon piiriin. Suomessa on noin 11 vastaanottokeskusta¹⁰² Niiden määrä vaihtelee Suomeen vuosittain saapuvien turvapaikanhakijoiden määrän mukaan. Vastaanottokeskusten pääasiallisina tehtävinä on tilapäisen majoittamisen, sairaan- ja terveydenhoidon tarjoaminen sekä järkevän päivätoiminnan tarjoaminen turvapaikanhakijoille.¹⁰³ Turvapaikanhakijat asuvat vastaanottokeskuksessa kunnes he ovat saaneet oleskeluluvan ja kuntapaikan tai heidät on käännytetty. He käyvät kielenopetuksessa oppiakseen suomea tai ruotsia. Yksin tulevat lapset asuvat ryhmäkodeissa, kodinomaisissa olosuhteissa 18-vuotiaiksi saakka tai kunnes ovat saaneet perheen Suomessa. Yksin tulevia lapsia voidaan myös käännyttää.

Lisätietoa vastaanottokeskuksista ja turvapaikanhakijoista löytyy suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi kotisivulla www.oravais.fi, Vastaanottokeskus. Katso myös kotisivun turvapaikanhakijoita ja pakolaisia koskevaa tiedotusta ”Ny i Finland”. Tämä teksti löytyy ainoastaan ruotsinkielisenä.

Yhteystiedot:

Oravaisten vastaanottokeskus, Pietarsaaren sivuhaara
Runeberginkatu 11
68600 PIETARSAARI
Oravaisten vastaanottokeskuksen puhelinnumero: 06-385 1100

101 Vastaanottokeskuksen Pietarsaaren sivuhaaran johtajan Mikaela Nykvistin haastattelu

102 www.oravais.fi Oravaisten vastaanottokeskus, Ny i Finland

103 www.oravais.fi, Vastaanottokeskus

9.2 KUNNALLISET PALVELUT

Tässä luvussa kuvataan kuntien toteuttamia kotouttamislaissa edellytetyjä palveluja.

9.2.1 Sosiaalitoimistot

Pietarsaaren seudulla ei ole ulkomaalaistoimistoa, vaan vastuu maahanmuutto- ja pakolaistyöstä on siirretty vastaavalle sosiaalityöntekijälle.¹⁰⁴ Tämä henkilö tekee osapäivätyötä ja käsittelee ainoastaan kunnan kirjoilla olevien maahanmuuttajien asioita. Sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä TE-toimiston henkilökunnan sekä muiden toimijoiden kanssa, jotka tekevät työtä maahanmuuttajien parissa.

Kiintiöpakolaisilla, turvapaikanhakijoilla, perheen jälleenyhdistymisen tai ominpäin kuntaan saapuvilla pakolaisilla on oikeus yhdessä vastaavan sosiaalityöntekijän ja TE-toimiston edistäjän kanssa laadittavaan kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelmassa kartoitetaan pakolaisen asemaa ja suunnitellaan kotoutumisen toteuttamista parhaimmalla mahdollisella tavalla. Kieltenopinnot ja ammatinvalinta ovat kotoutumissuunnitelmassa kaksi tärkeää osaa. Kunta on oikeutettu valtion korvauksiin pakolaisten kolmen ensimmäisen vuoden oleskelusta Suomessa. Näiden kolmen vuoden aikana maahanmuuttajalla on oikeus kaikkiin kotouttamistoimenpiteisiin, mutta maahanmuuttajalla on myös oikeus anomuksella saada henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma silloinkin, kun kunta ei saa hänestä valtion korvausta.¹⁰⁵

Mikäli maahanmuuttajilla ja pakolaisilla on voimassa oleva oleskelulupa he ovat oikeutetut samoihin sosiaalitoimistopalveluihin kuin Suomen kansalaiset. Esimerkiksi kunnan toimeentulotuki myönnetään heille hakemuksesta samojen, kaikkiin muihin pätevien periaatteiden mukaisesti. Maahanmuuttajilla ja pakolaisilla on kuitenkin myös oikeus tulkkauspalveluihin tullakseen ymmärretyiksi viranomaisten ja kunnan kanssa asioidessaan.¹⁰⁶

Pietarsaaren seudulla ainoa, erityisesti maahanmuutto- ja pakolaisasioista vastaava sosiaalityöntekijä löytyy Pietarsaaren kaupungista. Hän tekee osa-aikatyötä. Muissa

104 www.pietarsaari.fi, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Maahanmuuttaja- ja pakolaisasiat

105 www.pietarsaari.fi, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Maahanmuuttaja- ja pakolaisasiat

106 www.pietarsaari.fi, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Maahanmuuttaja- ja pakolaisasiat

kunnissa maahanmuuttoasiat, kuten toimeentulotuen maksatus, hoidetaan muiden tehtävien rinnalla. Tämä johtuu siitä, että Pietarsaareissa on seudun korkein maahanmuuttajamäärä ja myös eniten vastasaapuneita maahanmuuttajia. Muissa kunnissa asuvat maahanmuuttajat ovat asuneet Suomessa pidemmän ajan. Heidän lukumääränsä ei ole riittävä erillisen viran perustamiseksi. He osaavat myös kieltä vastatulleita maahanmuuttajia paremmin eivätkä monet näistä maahanmuuttajista tarvitse sosiaalitoimiston palveluja. Tilanne voi kuitenkin muuttua jyrkästi, mikäli jokin Pietarsaaren seudun kunnista päättää ottaa kiintiöpakolaisia vastaan. Vastuu kiintiöpakolaisten asioista lankeaa nimittäin kiintiöpakolaisia vastaanottavan kunnan harteille. Mikäli Pietarsaaren seudulla ryhdyttäisiin vuosittaiseen kiintiöpakolaisten vastaanottoon, olisi perustettava ulkomaalaistoimisto.

Sosiaalikeskusten yhteystiedot:

Pietarsaaren sosiaalikeskus

Strengberginkatu 1
68600 PIETARSAARI
Puhelin: 06-785 1111
(kaupungin puhelinvaihde)

Uudenkaarlepyyn sosiaalikeskus

Käyntiosoite:
Mathesiuksenkatu 9
66900 Uusikaarlepyy

Postiosoite:
PL 38
66901 Uusikaarlepyy
Puhelin: 06-785 6111 (vaihde)

Pedersören sosiaalianslia

Käyntiosoite:
Pedersören kunnantalo
Skrufvilagatan 2
68910 Pännäinen

Postiosoite:
Pedersören kunta
PL 1

68911 Pännäinen

Puhelin: 06-785 0111 (vaihde)

Luodon sosiaalianslia

Luodon kunnantalo
Norra Larsmovägen 30
68570 Luoto
Puhelin: 06-785 7111

Kruunupyyn sosiaalianslia

Käyntiosoite:
Säbråntie 2
68 500 Kruunupyö

Postiosoite:
Kruunupyö kunta
PL 22
68501 KRUUNUPYY

Puhelin: 06-834 3000 (vaihe)

9.2.2 Asuminen

Suomen perustuslain mukaan jokaisella henkilöllä on oikeus asuntoon sekä asumisen omatoimisen järjestämisen tukemiseen. Asunnon järjestäminen kuuluu usein kuntien tehtäviin.¹⁰⁷

Kyseessä olevat kunnat järjestävät asunnot mahdollisille kiintiöpakolaisille ja muille kuntaan saapuville pakolaisille, esim. oleskeluluvan ja paikkakunnalla kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden perheiden jälleenyhdistystilanteissa. Vastaanottokeskukset järjestävät asumisen turvapaikanhakijoille, joilla ei vielä ole oleskelulupaa tai joita ei vielä ole karkotettu, sekä yksin tuleville alaikäisille lapsille. Ulkomaisia opiskelijoita rekrytoivat koulut järjestävät näille asumisen ja yritykset voivat auttaa työperäisiä maahanmuuttajiaan asunnonhaussa.

Asunnonvälitykset ovat tässä yhteydessä myös avainasemassa. Alueellinen strategia siitä, miten asunnon jako eri maista tulleille ulkomaalaisille järjestettäisiin olisi tärkeä eri kansallisuuksien välisen erottelun ehkäisemiseksi.

9.2.3 Terveystenhoito

Suomen perustuslain mukaan kaikilla on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalveluihin. Tämä koskee myös maahanmuuttajia.¹⁰⁸ Oikeus terveystenhoitoon vaihtelee kuitenkin hieman eri maahanmuuttajien välillä. Suomessa vakinaisesti asuvalla maahanmuuttajalla on oikeus terveystenhoitoon, kun taas

107 Maahanmuuttajien työllistymisen ja kannustinloukut, 2/2009, 34.

108 Maahanmuuttajien työllistymisen ja kannustinloukut, 2/2009, 34.

tilapäisesti Suomessa asuvalla, esim. opiskelijalla ei ole sellaisia oikeuksia, mikäli hän tulee kolmannelta maasta eli EU:n ulkopuolelta.

Kaikilla on oikeus akuuttihoitoon, riippumatta mistä he ovat lähtöisin. Oikeus lisäsairaanhoidon riippuu siitä, minkä sopimuksen piiriin kyseinen henkilö kuuluu. EU- tai ETA-maista ja Sveitsistä tulevilla ulkomaalaisilla on Suomen kanssa sairaanhoitoa koskeva sopimus. Tämä tarkoittaa, että sairaanhoitomaksu heidän kohdallaan on samansuuruinen kuin Suomen kansalaisilla, mikäli he voivat näyttää todistuksen. Todistuksena voidaan käyttää EHIC European Health Insurance Card (EU-korttia) tai E112-lomaketta. Pohjoismaiden kansalaisilla on oikeus tarvittavaan hoitoon jossakin Pohjoismaassa myönnetyllä EHIC- tai ID-kortilla. Henkilön tulee olla sosiaalivakuutettu samassa Pohjoismaassa, jossa hänen ID-korttinsa on myönnetty. Henkilöä, jolta puuttuu todisteet siitä, että hänet on sosiaalivakuutettu jossakin EU-maassa, veloitetaan maksamaan hoidon todelliset kustannukset. Henkilöä, joka tulee EU:n ulkopuolelta maasta tai maasta jolla ei ole sairaanhoitosopimusta Suomen kanssa, veloitetaan maksamaan hoidon todelliset kustannukset. Suomessa syntyneiden sairaanhoitokustannusten korvaushakemus voidaan kotimaassa jättää vakuutusyhtiöön tai sairaskassaan. Maksamattomat hoitokustannukset ulosmitataan kotimaan kirkonkassan kautta.¹⁰⁹

Maahanmuuttajan oikeus sairaanhoitoon on monimutkainen kysymys. Oikeus hoitoon vaihtelee siis Suomen maahanmuuttajan lähtövaltion kanssa solmittujen sopimusten mukaan. Oikeus vaihtelee myös henkilön Suomessa saaman oleskeluluvan mukaan. Suomessa jatkuvan tai pysyvän oleskeluluvan saanut henkilö ja rekisteröity jonkun Suomen kunnan asukkaana väestötietojärjestelmään ja on oikeutettu samanlaiseen terveydenhoitoon kuin Suomen kansalaiset. Pohjoismaista ja Suomen kanssa sopimuksen tarvittavasta sairaanhoidosta solmineista EU-maista tulleilla maahanmuuttajilla on eurooppalaisen sairaanhoitokorttiin perustuva oikeus sairaanhoitoon oleskellessaan tilapäisesti Suomessa. Mikäli on kyse pitkäaikaisesta oleskelusta, henkilöä kehoitetaan hakeutumaan Suomen sosiaaliturvan piiriin jonkin toisen EU-maan tai Pohjoismaan sosiaaliturvan sijasta. Hakemus osoitetaan

109 www.salpanet.fi, www.nordsoc.org, <http://ec.europa.eu>: Euroopan komissio, työllisyys, sosiaalipolitiikka ja yhtäläiset mahdollisuudet

Kansaneläkelaitokseen.¹¹⁰ Kolmansista maista tullut maahanmuuttaja tarvitsee jatkuvan oleskeluluvan päästäkseen Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että jostakin Suomen kunnasta kuntapaikan saaneella maahanmuuttajalla on sama oikeus sairaanhoitoon kuin suomalaisilla. EU- ja Pohjoismaista tulleet maahanmuuttajat tarvitsevat todistuksen kotimaan sosiaalivakuutuksesta, kun taas kolmansista maista saapuneet tarvitsevat kustannukset kattavan sairaanhoitovakuutuksen. Vastaanottokeskukset korvaavat kustannukset turvapaikanhakijoiden kiireellisestä hoidosta. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu edellyttää, että kolmansista maista tulleilla ulkomaisilla opiskelijoilla on sairaanhoitovakuutus.

Pietarsaaren kaupunki
Sosiaali- ja terveysturvasto
PL 111
68601 Pietarsaari
Puhelin: 06-786 1111 (kaupungin puhelinvaihe)

Käyntiosoitteet:

Pietarsaari
Malmin terveydenhoitoalue
Kolpintie 7
68600 PIETARSAARI
Puhelin: 06-786 1111 (kaupungin vaihe)

Uusikaarlepyy
Terveyskeskus
Mathesiuksenkatu 9
66900 UUSIKAARLEPYY
Puhelin: 06-785 6333

9.2.4 Muut tahot

Maahanmuuttajat ovat osa suomalaista yhteiskuntaa ja heidän jokapäiväinen elämänsä on aivan kuin suomalaisilla. He ovat jokapäiväisessä elämässään yhteydessä moneen eri palvelulaitokseen. Maahanmuuttajat käyvät esimerkiksi postissa, pankissa, kirjastossa, kaupoissa ja vapaa-ajanlaitoksissa kuten uima- ja urheiluhalleissa. Maahanmuuttajat lähettävät paketteja muihin maihin, haluavat tehdä rahansiirtoja ulkomaisille pankkitileille ja lainata vieraskielisiä kirjoja, mutta eivät aina tunne tällaisissa tilanteissa sovellettavia käytösnormeja. He ovat kuitenkin asiakkaita

110 www.kela.fi, Henkilöasiat, Muutto Suomeen

ja palvelujen käyttäjiä samalla tavoin kuin kaikki muut kunnan asukkaat. Pyrkimys palveluilla maahanmuuttajia erinomaisen hyvin kaikkien lähiyhteisön palvelujen yhteydessä olisi askel eteenpäin kuntien yhdenvertaisuutta edistävässä työssä. Tätä työtä edistäisi myös maahanmuuttajien rohkaiseminen osallistumaan lähiyhteisön kaikkiin arkipäivän toimintoihin ja tilanteisiin.

On myös toivottavaa, että maahanmuuttajat huomioitaisiin erityisenä kohderyhmänä kun toimintaa kehitetään. Erityinen neuvonta voitaisiin esimerkiksi antaa kirjastoissa, koskien kuinka he voivat löytää kirjoja kotimaasta. Neuvontaa voitaisiin myös antaa elektronisista lehdistä, joita löytyy internetistä tai jotka ovat ladattavissa. Maahanmuuttajilla on Pietarsaaren kirjastossa luonnollinen kohtauspaikka, joka palvelee ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi. Sen lisäksi on mahdollisuus käyttää kansallista digitaalista palvelua ”Kysy kirjastonhoitajalta”, ja kansallinen kirjastochatti joissa kirjastonhoitaja etsii vastauksen kysymykseen. Kirjastossa on myös käynnissä projekti joka koskee kansallisen vastauspalveluksen, joka toimii kolmella kielellä. Maahanmuuttajat voidaan samalla tavalla ottaa huomioon kohderyhmänä myös esimerkiksi postissa, pankissa ja vapaa-aikakeskuksissa.

9.3 OPPILAITOKSET

Pietarsaaren perusopetuksessa on tällä hetkellä 165 maahanmuuttotustaista oppilasta. He ovat lähtöisin yli kymmenestä eri maasta. Heistä 12,6 % käy suomenkielisiä kouluja ja 3,6 % ruotsinkielisiä kouluja.¹¹¹ Myös päiväkodeissa on maahanmuuttotustaista lapsia. Maahanmuuttajien lasten määrän odotetaan kasvavan perheiden jälleenyhdistymisien ja mahdollisen kiintiöpakolaisten vastaanoton myötä.¹¹²

Myös Uudenkaarlepyyn kaupungissa maahanmuuttajalapsien määrä on kasvanut. Maahanmuuttajalapsien määrä tulee oletettavasti kasvamaan myös Pedersöressä, Luodossa ja Kruunupyssä mikäli kunnat ottavat vastaan kiintiöpakolaisia.

111 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

112 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

Seudulla asuvat maahanmuuttajat ovat oppilaina monissa seudun oppilaitoksissa. Kouluilla on varteenotettava osa seudun sosiaalisen osallistumisen ilmapiirin luomisessa, mikä rakentuu siihen sosiaaliseen pääomaan, joka mainitaan yhtenä Pietarsaaren seudun strategian vahvuutena. Muussa tapauksessa on olemassa sosiaalisen syrjäytymisen vaara, minkä tuloksena maahanmuuttajat vieraantuvat paikallisväestöstä ja kotoutuminen vaikeutuu. Maahanmuuttajat voivat itse edistää osallistumista ja kotoutumista esimerkiksi perustamalla yhdistyksiä. Kouluilla on potentiaalia toimia eri kysymyksissä erinomaisena maahanmuuttajayhdistysten solmukohtina. Tässä luvussa esitetään muutamia Pietarsaaren oppilaitoksista, joissa opetetaan maahanmuuttajia.

9.3.1 Päiväkodit

Pietarsaaren seudun päiväkodeissa on työvoimaperäisten maahanmuuttajien lapsia, jälleenyhdistymisten tai seka-avioliiton myötä maahan muuttaneiden lapsia sekä pidemmän aikaa Suomessa asuneiden maahanmuuttajien lapsia, jotka ovat kunnan asukkaita. Turvapaikanhakijoiden lapsilla ei ole oikeutta päivähoitoon ennekuin he ovat saaneet oleskeluluvan. 1980- ja 1990- luvuilla vastaanotetut kiintiöpakolaiset, kuten esimerkiksi vietnamilaiset lapset, ovat tarjonneet arvokkaita kokemuksia. Myös työperäisten maahanmuuttajien lapsista on saatu kokemuksia. Tulkkausta on käytetty keskusteltaessa lapsista vanhempien kanssa ja myös kotikielen opetusta on järjestetty. Maahanmuuttajien lapset on integroitu sekä ruotsin- että suomenkieliseen päivähoitoon.

Maahanmuuttajalapsia koskeva käytössä oleva järjestelmä on tällä hetkellä riittävä, mutta jos maahanmuuttajalapsien määrä yhtäkkiä kasvaa olisi päivähoitoa varten perustettava työryhmä tai maahanmuuttokysymyksiä yhteysverkko. Tarvittaessa voitaisiin perustaa yhteyksiä Oravaisten, Kokkolan tai Vaasan päiväkoteihin, koska niillä on pitkä kokemus maahanmuuttajataustaisista lapsista. Voitaisiin myös järjestää maahanmuuttajalasten kohtaamiseen liittyvää koulutusta.

Yhteystiedot:

Eryitylastentarhaopettaja Christel Sandell
Pietarsaaren kaupungintalo
Strengberginkatu 1
68600 PIETARSAARI 06-785 1111 (kaupungin vaihde)

9.3.2 Alakoulut

Lapset joiden kielitaito ovat heikko ja koulutustausta puutteellinen asettavat myös alakouluille erityisiä haasteita. Pietarsaassa suuri osa maahanmuuttajien perusopetuksesta on ollut suomenkielisen kouluosaston vastuulla. Tämä johtuu siitä, että turvapaikanhakijat yleensä valitsevat suomen kielen sen enemmistökielen asemasta johtuen ja monet turvapaikanhakijat muuttavat myöhemmässä vaiheessa pois paikkakunnalta. Suomenkielinen kouluosasto on kuitenkin ruotsinkielistä osastoa pienempi johtuen siitä, että seudun enemmistökieli on ruotsi. Mikäli turvapaikanhakijoiden määrä yhtäkkiä merkittävästi kasvaisi, merkitsisi tämä opettajien ja rehtoreiden työtaakan lisääntymistä sekä voisi johtaa oppilaiden väliseen kitkaan.

Valmistelevaa opetusta voidaan järjestää esikouluun ja perusopetukseen tuleville, jos oppilaiden suomen- tai ruotsinkielen taito on riittämätön. Opetuksen tulee vastata vähintään 900 tuntia 6-10-vuotiaille lapsille ja 10 vuotta vanhemmille lapsille vähintään 1000 tuntia. Ryhmäkoosta ei ole olemassa määräyksiä. Opetuksen sisällöstä ei ole myöskään olemassa erityisiä määräyksiä eikä myöskään opetusta järjestävän kunnan koosta. Vuoden 2009 elokuun alusta alkaen valmistelevaa opetusta on laajennettava käsittämään yhden lukukauden sijasta koko lukuvuoden. Valtio korvaa kustannukset jälkikäteen.¹¹³ Pietarsaassa valmistelevaa opetusta saavien oppilaiden ryhmäkoko on käytännön syistä vähintään 3-5 oppilaista.

Valmisteleva opetus on lisääntynyt Pietarsaassa Oravaisten Vastaanottokeskuksen avattua sivuhaaran kaupunkiin helmikuussa 2009. Pietarsaassa järjestetään keväällä 2010 valmistelevaa opetusta seitsemälle suomenkielisen osaston ryhmälle

113 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 68

ja yhdelle ruotsinkielisen osaston ryhmälle. Valmistelemaa opetusta järjestävät, Lagmanin koulu, Itälän koulu ja Etelännummen koulu. Tällä hetkellä on myös mahdollista järjestää vietnamin-, venäjän-, albanian- ja espanjankielistä kotikieliopetusta sekä tukiopetusta maahanmuuttajaoppilaille heidän siirryttyään normaaliopetukseen.¹¹⁴ Uudessakaarlepyyssä Normenin koulu järjestää valmistelemaa opetusta. Valmistelemaa opetus tulee ajankohtaiseksi myös muissa kunnissa, jos ne ottavat vastaan kiintiöpakolaisia tai jos niihin tulee työperäisiä maahanmuuttajia perheineen.

Pietarsaaren koulutoimenjohtaja Terhi Päivärinta pitää vuonna 2010 haasteellisena pätevien opettajien rekrytointia valmistelemaa opetusta varten. Lasten vaihtelevien koulutaustojen takia ryhmissä on myös suuria tasoeroja. Nopeasta oppilasvaihtuvuudesta johtuen suurenevat ryhmän kielitaidoissa esiintyvät tasoerot vielä enemmän. Päivärinnan mielestä on myös riskillistä keskittää liian paljon maahanmuuttajaoppilaita muutamaiin tiettyihin kouluihin. Muilla paikkakunnilla maassamme on käynyt ilmi, että suomalaiset vanhemmat eivät valitse lapsilleen koulua, jossa on paljon maahanmuuttajaoppilaita. Myös kulttuurikolarit yleistyvät maahanmuuttajien osuuden kasvaessa. Tämän takia maahanmuuttajien keskittämistä tiettyyn kouluun pitäisi välttää. Päivärinta peräänkuuluttaa kattavaa maahanmuuttajaopetuksen suunnittelua, jotta voitaisiin taata korkealaatuinen perusopetus kaikille Pietarsaaren asukkaille. Suomenkielinen koulutoimi on 1.3.2010 palkannut johtavan maahanmuuttajaopetuksen opettajan, jonka tehtävänä on tukea ja kehittää opetusta.¹¹⁵

Poliittinen päätös koulujen resurssien jakamisesta tarvittaisiin maahanmuuttajalasten mahdollisimman hyvän opetuksen järjestämistä silmällä pitäen. Suomenkielisissä kouluissa työskentelevät opettajat tarvitsevat myös tukea, ehkä myös avustajia tai maahanmuuttajalapsia koskevaa koulutusta. On myös tärkeä saada yhteyttä henkilöihin, joilla on kokemusta maahanmuuttajalasten parissa työskentelemisestä. Tällaisia kontakteja voitaisiin muodostaa esimerkiksi Oravaisten ja Kimon koulujen tai

114 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

115 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

Vaasan ja Kokkolan koulujen kanssa. Poliitikoiden olisi myös harkittava, pitäisikö tehdä päätös maahanmuuttajalapsien määrän jakamisesta suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä. Kaikkien osapuolien kannalta paras tilanne on ratkaiseva hyvän opetuksen tason ylläpitämiseksi sekä paikallisväestön, että maahanmuuttajien lapsia varten.¹¹⁶ Pietarsaaren koulutoimen keräämät kokemukset voisivat olla hyödyllisiä myös Pietarsaaren seudun muille kunnille, jos maahanmuuttajaoppilaiden määrä äkillisesti kasvaa.

Yhteystiedot:

Sivistysjohtaja Jan Levander
Pietarsaaren kaupungintalo
Strengberginkatu 1 68600 Pietarsaari
Puhelin: 06-785 1480
050-541 2428

9.3.3 Yläkoulut

Yläkouluun tulevat maahanmuuttajaoppilaat tulevat myös erityyppisistä kotioloista. He voivat esimerkiksi olla turvapaikkaa hakevia nuoria, Euroopasta tulevien työperäisten maahanmuuttajien lapsia tai Suomessa varttuneita lapsia, joiden vanhemmat ovat kolmansista maista tulevia kiintiöpakolaisia. Tilanne on täysin erilainen, jos nuori puhuu kieltä erittäin hyvin, on varttunut Suomessa ja asuu vakaassa kodissa verrattuna siihen, että hän on Suomeen vastatullut turvapaikanhakija.

Etelänummen koululla on pitkä kokemus turvapaikkaa hakevien nuorien opetuksesta. Koulussa on kauan opetettu Oravaisten Vastaanottokeskuksessa asuvia nuoria. Suomenkieliseen koulutoimeen kohdistuvan kovan kuormituksen johdosta Pietarsaaren poliitikot ovat päättäneet Oravaisten Vastaanottokeskuksen kanssa tehdystä yhteistyön lopettamisesta vuodesta 2012 alkaen. Vastaanottokeskuksen Pietarsaaren sivuhaarassa asuvat turvapaikkaa hakevat nuoret tulevat kuitenkin

116 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

osallistumaan opetukseen, mistä syytä maahanmuuttajaoppilaiden määrä vähenee vain hieman.

Valmistelevan opetuksen haasteet ovat monet. Oppilasvaihtuvuus on nopea ja maahanmuuttajien taustat hyvin vaihtelevia. Opettajia palkataan ainoastaan väliaikaisesti ja pätevien opettajien löytäminen on vaikeaa. Nämä haasteet vaikeuttavat opetuksessa sovellettavan, pitkän tähtäimen käytäntöjen rakentamista. Niukasti aiempaa opetusta saaneiden maahanmuuttajien on yläkouluun tullessaan myös vaikea seurata tavallista opetusta. Päivärinta sanoo, että opetusta eriytetään joillakin oppitunneilla, mutta tämä ei tapahdu kaikessa opetuksessa ¹¹⁷

Vaihtelevissa olosuhteissa toimivan opetuksen mallin löytäminen on Päivärinnan mielestä suurin haaste. Maahanmuuttajanuorten opettajilla olisi myös oltava yhteistyötukiverkosto jolle he voisivat esittää kysymyksiään. Vaasalaiskouluilla on pitkä kokemus turvapaikkaa hakevista nuorista ja muista maahanmuuttajista. Koululaisille järjestettävä mentoritoiminta ja läksyapuryhmät voisivat myös olla suureksi hyödyksi. Punaisella Ristillä on muualla Suomessa menestyksekkäitä läksyapuryhmiä. Sellaisia ryhmiä voitaisiin perustaa Pietarsaaren seudulle sekä ylä- että alakouluihin. Tällä hetkellä käytetään tulkkia opettajien keskustellessa vanhempien kanssa, mikä on hyvä käytäntö.

Pietarsaaren suomenkieliseen koulutoimeen kohdistuvat haasteet johtuvat suurelta osin siitä, että maahanmuuttajaoppilaat ovat pääosin turvapaikanhakijoita. Pitkäjänteistä maahanmuuttajien opetusta on hyvin vaikea järjestää jos oppilaiden enemmistö muodostuu turvapaikanhakijoista, kuten edellä mainittiin. Pitkäaikainen opetuksen suunnittelu olisi itse asiassa jonkin verran helpompaa, jos Pietarsaari ottaisi vastaan kiintiöpakolaisia vuosittain. Tämä perustuu siihen, että kiintiöpakolaisten vastaanottoa voitaisiin suunnitella etukäteen ja vuosittainen vastaanotto toisi myös mukanaan suurempaa pitkäjänteisyyttä ainakin, mitä opettajanvirkohin ja valmistelevaan opetukseen tulee.

117 Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, 2010

Yhteystiedot:

Sivistysjohtaja Jan Levander
Pietarsaaren kaupungintalo
Strengberginkatu 1 68600 Pietarsaari
Puhelin: 06-785 1480
050-541 2428

9.3.4 Uudenkaarlepyyn ja Kruunupyyn kansanopistot

Nykarleby Kristliga Folkhögskola tarjoaa useita koulutuslinjoja. Opiston arvopohjana ovat kristilliset arvot ja ihanteet, mutta myös kunnioitus muita henkilökohtaisia vakaumuksia kohtaan.¹¹⁸ Kristliga Folkhögskolam järjestää myös maahanmuuttajille eri koulutuksia. Vuonna 2010 järjestetään suomen ja ruotsin kurssit ja ruotsinkielinen ammattiin valmisteleva koulutus. Ammattiin valmisteleva koulutus on tarkoitettu opiskelijoille, joilla on ruotsin kielen perustaitoa ja joko aikovat jatkaa ammattikoulutukseen tai hakeutua työelämään. Opiskelijat voivat myös suunnitella ammattitutkinnon hankkimista oppisopimuksen kautta. Kristliga Folkhögskolan-koulussa järjestetään myös yrittäjyyteen perehdyttävää opetusta. Kielikurssit on kohdistettu latinalaiset aakkoset hallitseville maahanmuuttajille, eikä näin ollen lukutaidottomille. Opistolla on kuitenkin myös kokemusta lukutaidottomien opettamisesta.

Uudenkaarlepyyn Kristillisellä opistolla on kokemusta eri maahanmuuttajakategorioista. Oppilaiden joukosta löytyy esimerkiksi maahanavioliiton kautta tulleita, muista Euroopan maista tulleita vapaaehtoistyöntekijöitä sekä työperäisten maahanmuuttajien perheenjäseniä. Koululla on myös hyvin toimiva yhteistyö Oravaisten Vastaanottokeskuksen sekä Oravaisten että Pietarsaaren yksiköiden kanssa, joista tulee myös oppilaita. Koulu on sen lisäksi luonut verkoston Pietarsaaren ja Vaasan työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstön sekä lähikuntien maahanmuuttokysymyksiä käsittelevien sosiaalisektorien kanssa. Verkostoon kuuluvat myös muut seudulla toimivat koulutusyksiköt sekä kotouttamiskysymyksiä koskevat hankkeet. Opettajat pitävät sen lisäksi yhteyttä koulun aiemmin käyneisiin maahanmuuttajiin.

118 www.krfolk.nu, Om skolan

Kruunupyyn kansanopistolla on Uudenkaarlepyyn Kristillisen opiston tapaan useita eri linjoja. Koulu tarjoaa muun muassa monikulttuurisen kielilinjan jolla voidaan opiskella suomea tai ruotsia. Useimmat Kruunupyyn kansanopiston kielilinjan opiskelijat tulevat seka-avioliitto- tai työperäisistä maahanmuuttajaperheistä. Tämä johtuu siitä, että Kruunupyyn välittömässä läheisyydessä ei ole vastaanottokeskusta. Kansanopistolla on pitkä kokemus maahanmuuttajien suomen- ja ruotsinopetuksesta ja laajaa tietoa maahanmuuttajien kotoutumisprosessista. Linjavastaavalla on tämän lisäksi laaja yhteysverkosto seudun maahanmuuttajiin.

Kansanopistoilla on hyvin tärkeä rooli vastasaapuneiden maahanmuuttajien kotouttamisessa antamalla heille tarvittavat tiedot siitä, miten suomalainen yhteiskunta toimii, rakentamalla siltoja yrityksiin sekä kannustamalla heitä elämässään eteenpäin. Maahanmuuttajat oppivat kansanopistonaikanaan joko suomea tai ruotsia ja pääsevät myös yhteyteen muiden vastaavassa tilanteessa olevien kanssa. Kansanopistot ovat tämän lisäksi luonnollisia suomalaisten ja maahanmuuttajien kohtaupaikkoja. Maahanmuuttajien parissa työskentelevillä opettajilla on monipuolista tietoa eri elämäntilanteissa olevista maahanmuuttajista sekä maahanmuuttotyössä eteen tulevista kysymyksistä ja haasteista. Kansanopiston käyneillä maahanmuuttajilla on sen lisäksi paljon tietoa kotoutumisprosessista ja he voivat tietyissä tapauksissa toimia alan asiantuntijoina. Jotkut heistä voisivat toimia vastasaapuneiden maahanmuuttajien esikuvina. Opettajat voisivat myös välittää yhteystiedot entisille oppilaille, joita kiinnostavat seudun sosiaaliset tapaamiset tai yhdistyselämä. Maahanmuuttajilla on opistoaikanaan suuret mahdollisuudet sosiaalisten verkostojen muodostamiseen ja sosiaalisen pääoman kartuttamiseen. Maahanmuuttajien ja suomalaisten väliseen kanssakäymiseen olisi myös tärkeä rohkaista koska kansanopistoista muutoin saattaisi kehittyä eristäytyneitä ympäristöjä.

Yhteystiedot:

Nykarleby Kristliga Folkhögskola

Kronoby Folkhögskola
Torgarentie 4

Seminaarinkatu 19

66900
Uusikaarlepyy
Puhelin: 06-788 9400

68500 Kruunupyö
Puhelin: 06-823 1500

9.3.5 YA! Yrkesakademin i Österbotten

Yrkesakademin i Österbotten oli aikaisemmin nimeltään Korsnäs Kurscentral. Tällä organisaatiolla on toimipisteitä useilla Pohjanmaan paikkakunnilla. Yrkesakademin järjestää maahanmuuttajille koulutusta Närpiössä, Korsnäsissä, Vaasassa ja Pietarsaareissa. Koulutusta järjestetään myös asioimistulkeille.

Pietarsaareissa tarjotaan sekä ruotsin, että suomen opetusta. Oravaisten vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijat opiskelevat tavallisesti suomea YA:ssa. Myös monet työperäisten maahanmuuttajien perheenjäsenet ja avioliiton myötä maahan muuttaneet opiskelevat YA:ssa joko ruotsia tai suomea. Suuri osa YA:n maahanmuuttajille tarjoamasta koulutuksesta on myös työvoimakoulutusta.

YA:n opettajilla on, samoin kuin seudun kansanopistojen opettajilla, monipuolista tietoa maahanmuuttajista ja kotoutumiskysymyksistä. Heillä on myös pitkä kokemus maahanmuuttajien kieltenopetuksen järjestämisestä. YA:n vahvuudet, mahdollisuudet ja tarpeet ovat hyvin samankaltaisia kansanopistojen vahvuuksien, mahdollisuuksien ja tarpeiden kanssa.

Yhteystiedot:

YA! Yrkesakademin i Österbotten
Pietarsaaren yksiköt,
Sofiedahlinkatu 20
68600 Pietarsaari
Puhelin: 06-324 2000 (vaihde)

9.3.6 Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu aloitti syksyllä 2008 3,5-vuotisen

englanninkielisen matkailukoulutusohjelman Pietarsaaren yksikössään. Syksyllä 2009 Pietarsaaren yksiköllä oli 90 ulkomaalaista opiskelijaa. Vuosittain otetaan vastaan 40-50 uutta opiskelijaa, joista suurin osa tulee Suomen ulkopuolelta.

Ulkomaiset opiskelijat asuvat opiskelija-asunnoissa Pietarsaareissa ja hakevat harjoittelupaikkoja ja kesätyötä sekä Pietarsaaren seudulta että muilta paikkakunnilta. Monilla Euroopan ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilla on kotimaassaan hankittu korkeakoulututkinto. Kannattaisi panostaa siihen, että ulkomaiset opiskelijat pääsisivät yhteyteen lähiyhteisön kanssa sekä oppisivat jompaakumpaa kotimaista kieltä. Vuonna 2009 tehtyjen haastattelujen mukaan Pietarsaaren seudun yritykset pitivät kotimaisten kielten taitoa kaikkein tärkeimpänä. Ulkomaisilla opiskelijoilla on yhteyksiä muihin maihin ja he tuntevat maiden kulttuurin sekä osaavat useita kieliä. He voisivat olla alueelle suuri voimavara, mutta heidän tuntemusta ja tietoa ei voida käyttää hyväksi, mikäli he eivät opi hyvin ainakin jompaakumpaa kotimaista kieltä.

Ulkomaiset opiskelijat voivat opiskeluaikanaan myötävaikuttaa seudun monikulttuurisemman ilmapiirin luomiseksi osallistumalla monikulttuurisen ohjelman käynnistämiseen. Tällainen yhteistyö aloitettiin vuonna 2009 Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun ja Musikcafé After Eight:in välillä. Opiskelijat voivat myös perustaa omia yhdistyksiä ja joku voi jopa perustaa oman yrityksen.

Yhteystiedot:

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
Pietarsaaren yksikkö
Paul Hallvarinkatu 1
68600 Pietarsaari
Puh. 06-788 8555

9.3.7 Muut oppilaitokset

Ammattikoulut ja korkeakoulut ovat myös hyvin tärkeitä maahanmuuttajille. Tyypillisenä skenaariona pidetään sitä, että Suomeen turvapaikanhakijoina tulleet maahanmuuttajat hakevat mahdollisen valmistelevan koulutuksen jälkeen

ammattikouluihin, kun taas korkeakoulut suorarekrytoivat ulkomaisia opiskelijoita ja järjestävät englanninkielistä koulutusta. Tässä voi tietenkin esiintyä suurta vaihtelevuutta.

Ammattikoulut voivat järjestää maahanmuuttajille valmistelevaa koulutusta. Koulutus kestää puoli vuotta tai vuoden ja siihen sisältyy joko 20 tai 40 opintoviikkoa. Opetuksen tavoitteena on kohentaa kielitaitoja ja muita ammattikoulutuksessa tarvittavia tietoja.¹¹⁹

Lukiot eivät järjestä valmistavaa opetusta, mutta opetusta voidaan tarvittaessa järjestää oppimiskielellä tukiopetuksen tai sovelletun kurssin muodossa. Maahanmuuttajilla on myös mahdollisuus kirjoittaa ylioppilastutkinnossa suomi tai ruotsi toisena äidinkielenä äidinkielenkokeen sijaan. Tämän lisäksi on mahdollista liittää ylioppilastutkintoon selvitys oppilaan kielellisestä taustasta. Selvitys voidaan ottaa huomioon kun oppilaan suoritus arvioidaan ylioppilaskokeissa..

Maahanmuuttajat tai ulkomaiset opiskelijat merkitsevät kouluille erityisiä haasteita. Kulttuurierojen takia voi syntyä kieli- ja kommunikointivaikeuksia. Opettajat tarvitsevat tukea muiden maahanmuuttajien tai ulkomaisten opiskelijoiden parissa työskentelevien opettajien kanssa perustettavasta verkostosta. Esimerkiksi Vaasassa on useita ammattikouluja ja korkeakouluja, joilla on pitkä kokemus maahanmuuttajista tai ulkomaisista opiskelijoista. Kokkolasta löytyy myös laajaa kokemusta.

Muita merkittäviä oppilaitoksia ovat seudun työväenopistot ja kansalaisopistot. Opistoissa järjestettävät suomen ja ruotsin kurssit ovat suosittuja maahanmuuttajien joukossa. Opistoilla on myös mahdollisuus järjestää käytännön kursseja, kuten ompelu- ja ruoanlaittokursseja joiden yhteydessä maahanmuuttajat saavat mielekkään vapaa-ajantoiminnan yhteydessä tavata uusia paikkakuntalaisia ja harjoitella kieltä. Tällä hetkellä ruotsin kielen opetuksen kysyntä on suuri sekä ulkomaisten opiskelijoiden, että turvapaikanhakijoiden keskuudessa. ja myös lisää suomen kielen opetusta tarvitaan.

119 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 69.

9.4 MUUT TOIMIJAT

9.4.1 Pohjanmaan tulkkikeskus

Pohjanmaan tulkkikeskus tarjoaa tulkkausta monella kielellä etenkin Pohjanmaan viranomaisille. Tulkkikeskus perustelee tulkin tarvetta seuraavasti:

- Tulkin välityksellä käyty keskustelu lisää kielellistä tasa-arvoa, koska keskustelijat voivat käyttää omaa äidinkieltään.
- Väärinkäsitysten ja arvailujen mahdollisuus pienenee.
- Tulkkaus säästää aikaa ja voimavaroja.
- Tulkkaus mahdollistaa tietojen välittämisen kielirajoista huolimatta.¹²⁰

Viranomaiset voivat saada ilmaista tulkkauspalvelua, kun asiakkaana on turvapaikanhakija, kuntapaikan saanut pakolainen tai paluumuuttaja (esim. inkeriläinen). Näissä tapauksissa viranomaisilla on oikeus ilmaiseen asiakirjojen kääntämiseen. Vastaanottokeskuksilla ja pakolaisia vastaanottavilla kunnilla on oikeus erillisiin maksuttomiin tulkkauspalveluihin, mutta ilmaiset tulkkauspalvelut ovat ensi kädessä tarkoitettut sosiaali- ja terveyssektoria varten. Vastaanottovaiheessa voidaan kuitenkin laajemmin käyttää viranomaisten tilaamia tulkkauspalveluja.¹²¹

Tulkkausta voidaan käyttää myös muissa yhteyksissä, mutta se on silloin maksullista.¹²² Tulkkien käyttämistä olisi resurssien säästämiseksi rajoitettava esimerkiksi kouluissa ja yrityksissä. Tulkkaus olisi kuitenkin hyödyllistä mikäli käytävä keskustelu on kummallekin osapuolelle hyvin tärkeä. Myös epävirallisten tulkkien, esimerkiksi kieltä hyvin hallitsevan työkaverin tai sukulaisen käyttö on mahdollista.

120 www.vaasa.fi, maahanmuuttajat, tulkkikeskus

121 www.vaasa.fi, maahanmuuttajat, tulkkikeskus

122 www.vaasa.fi, maahanmuuttajat, tulkkikeskus

Pohjanmaan tulkkikeskus tarjoaa seuraavilla kielillä tulkkausta suomeksi ja ruotsiksi: albania, **amhara**, arabia, armenia, azeria, **badini, bengali**, bosnia (serbokroaatti), bulgaria, **burma**, dari, englanti, espanja, italia, **kiina (mandariini)**, kikongo, **kikuju, kinyarwanda**, kurdi (kurmandzi ja sorani), **liettua**, lingala, **pashto (afgaani)**, persia (farsi), portugali, puola, ranska, romania, ruotsi, saksa, slovakki, somalia, **swahili, tamili, tanska**, thai, tsekki, turkki, **unkari**, venäjä, vietnam ja viro ¹²³.

Yhteystiedot:

Pohjanmaan Tulkkikeskus ,
Korsholmanpuistikko 6-8
65100 VAASA Puhelin :06-325 2941

9.4.2 Yritykset

Pietarsaaren seudulla toimii useita vientiin suuntautuneita yrityksiä. Näiden yritysten asiakaspiiri on tästä syystä kansainvälinen. Pietarsaaren seudun vuonna 2007 laaditussa strategiassa painotetaan, että alueella on vuonna 2015 kansainvälisesti suuntautuneita kärkiyrityksiä. Strategiassa sanotaan myös, että seudun tulee olla sekä kansallisesti että kansainvälisesti vieraanvarainen, näkyvä ja vetovoimainen.

Pietarsaaren seudun maahanmuuttajilla on kaiken kaikkiaan paljon yhteyksiä moniin maailman maihin. Jotkut seudun maahanmuuttajista voisivat olla voimavara yritysten ulottaessa toimintaansa uusille markkina-alueille eri puolilla maailmaa. He hallitsevat maan kieltä ja tuntevat sen kulttuurin. Pietarsaaren kehittyminen vieraanvaraiseksi ja monikulttuuriseksi seuduksi edistää myös sen yritysten mahdollisuuksia rekrytoida ulkomaisia asiantuntijoita. Pietarsaaren seudun kilpailukykyä edistää pitkällä tähtäimellä seudulla vallitseva kansainvälinen ilmapiiri, jossa annetaan tilaa monikulttuurisuudelle ja pystytään kotouttamaan myös työperäisiä maahanmuuttajia perheineen. Se antaa tilaa myös koko väestölle koskevalle sosiaaliselle pääomalle, eikä ainoastaan osalle väestöstä.

Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa painotetaan, että maahanmuuttajilla on oltava edellytyksiä oman yrityksen perustamiseen,

123 www.vaasa.fi, maahanmuuttajat, tulkkikeskus

työnantajana toimimiseen sekä globaalisten verkostojen luomiseen. Joillakin Pietarsaaren yrityksillä on tässä vaiheessa pitkä kokemus maahanmuuttajatyövoimasta. Tällä alueella Snellmania ja Prevexiä voidaan pitää edelläkävijöinä. Näillä yrityksillä on pitkä kokemus maahanmuuttajista, varsinkin tehdastyössä. Seudulta löytyy myös maahanmuuttajien perustamia omia yrityksiä, kuten ravintoloita, siivousyrityksiä, käännöstoimistoja sekä yksi etiooppilaista ruokaa valmistava yritys. Elinkeinokeskus Concordialla on myös tärkeä osa Pietarsaaren seudun maahanmuuttajien yritteliäisyyden kannustajana. Myös koulut voivat osallistua tähän työhön. Nykarleby Kristliga Folkhögskola on esimerkiksi järjestänyt maahanmuuttajille kohdistetun yrittäjäkurssin.

Tosiasia on se, että Suomen maahanmuuttajien työttömyysaste on noin kolme kertaa suurempi kuin suomalaisten työttömyys.¹²⁴ Nämä luvut pätevät myös Pietarsaaren seudulla.¹²⁵ Suomeen 1990- ja 2000-luvuilla suuntautuneeseen maahanmuuttoon on yleensä ollut muita syitä kuin työperäinen maahanmuutto. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että työperäinen maahanmuutto saattaa kasvaa aiemmin tärkeimmän, eli perhesiteiden perusteella tapahtuneen maahanmuuton kustannuksella. Hallitus tähtää myös tämäntyyppisen maahanmuuton lisäämiseen, koska kotimaista työvoimaa ei katsota väestön ikääntymisen ja eläkkeelle siirtymisen vuoksi olevan tulevaisuudessa riittävästi¹²⁶

Vuonna 2009 tehtyjen haastattelujen mukaan, Pietarsaaren seudun yrityksissä pidetään kielitaitoa ratkaisevimpana tekijänä maahanmuuttajia palkattaessa. Suuressa osassa Pietarsaaren seudulla tarjottavista töistä edellytetään sekä ruotsin että suomen kielen taitoa. Vain harvoilla työpaikoilla tullaan toimeen ainoastaan englannin kielen taidoilla. Ainakin jomman kumman kotimaisen kielen taito on useimmiten välttämätön. Kotouttamistoimenpiteet on muotoiltu sopimaan työtä hakeville maahanmuuttajille. Tämä koskee myös kielenopetusta. Tämän johdosta työtä tekeville tarjottava kielikurssien määrä ei ole riittävä eikä heitä varten ole

124 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukot, 2/2009, 69.

125 Työvoimatoimiston selvitys, Kiintiöpakolaisten sijoittamista koskeva kysely, 30.10.2008.

126 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukot, 2/2009, 69.

myöskään olemassa vakiintunutta kieltenopetusjärjestelmää¹²⁷. Työtä tekevän maahanmuuttajan jääminen yhtäkkiä työttömäksi voi johtaa ongelmiin. Maahanmuuttaja ei ole oikeutettu kotouttamistoimenpiteisiin mikäli hän on asunut yli kolme vuotta Suomessa.

Pietarsaaren seudulla järjestetään vuonna 2010 suomen ja ruotsin kursseja sekä Pietarsaaren suomenkielisessä, että ruotsinkielisessä työväenopistossa. TE-toimiston johtama Bothnia Work-hanke tarjoaa myös työpaikalla kielikoulutusta vakituksessa työsuhteessa oleville maahanmuuttajille. Tämä palvelu tarjotaan hankkeen aikana, mutta on epäselvää, mitä sille jatkossa tapahtuu. Uudessa kotouttamislaissa saatetaan edellyttää, että kieltenopetusta ja muuta kotouttamiskoulutusta järjestetään myös työperäisille maahanmuuttajille ja ulkomaisille opiskelijoille.

Työperäisiä maahanmuuttajia tulee vuonna 2010 myös Pietarsaaren seudulle, joskin matalasuhdanteen johdosta rajoitetusti. Ulkomaisten työntekijöiden suorarekrytointi ei ole Pietarsaaren seudulla vuonna 2010 vielä suurimittaista. Valtion teettämässä työperäisiä maahanmuuttajia koskevassa selvityksessä työnantaja kehoitetaan hyvissä ajoin ennen maahanmuuttajien saapumista ottamaan yhteyttä kuntaan ja paikalliseen TE-toimistoon peruspalvelujen varmistamiseksi. Tällä tavalla kunnat ja TE-toimistot saavat mahdollisuuden valmistautua maahanmuuttajien saapumiseen.¹²⁸

Kaikkien työperäisten maahanmuuttajien perheenjäsenien hyvän kotoutumisen edestä tehtävä työ on myös hyvin tärkeää. Perheen onnistunut kotoutuminen on usein edellytyksenä siihen, että työntekijät jäävät alueelle. Kolmannella sektorilla on hyvät mahdollisuudet auttaa perheitä saamaan yhteyttä paikallisväestöön. Yritysten työnjohtajilla saattaa myös olla tarvetta saada opastusta maahanmuuttajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä jos heidän yrityksensä yhtäkkiä ottaa vastaan maahanmuuttajia. Alueellinen kotouttamisesta ja maahanmuuttajista informoiva

127 Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma, 24/2009, 6

128 Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma, 24/2009, 33

tiedotuskeskus voisi järjestää seudun yrityksille sopivaa koulutusta. Tiedotuskeskus voisi myös toimia maahanmuuttajien kohtaustapaikkana, missä he voisivat keskustella työpaikkakysymyksistä tai seudun perheelle tarjottavista mahdollisuuksista.

9.4.3 Yhdistykset

Yhdistyksiä kehoitetaan Pertti Arajärven tekemässä selvityksessä nimeltään ”Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut” ottamaan maahanmuuttajia mukaan toimintaansa ja ottamaan heitä toimintasuunnitelmissaan huomioon. Tämä on tärkeää sekä etnisten suhteiden, että maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistämisen kannalta.¹²⁹ Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa sanotaan, että monikulttuuristen ja syrjimättömien työyhteisöjen ja muun yhteiskunnan kehittymisen edellytyksenä on poliittisten päättäjien, viranomaisien, työvoimajärjestöjen, maahanmuuttajien ja muun kansalaisyhteiskunnan vahva sitoutuminen syrjimättömyyteen, alkuperästä riippumattomaan yhdenvertaisuuteen sekä eri kulttuurien ja uskontojen keskinäiseen kunnioittamiseen.¹³⁰ Maahanmuutto- ja kotouttamiskeskus voisi tehdä työtä sekä suvaitsevaisuuden, että maahanmuuttajien lähiyhteisöön osallistumisen edistämiseksi. Tässä työssä yhdistykset ovat avainasemassa. Yhdistykset ovat sen lisäksi se yhteiskunnan sektori jolla on parhaimmat mahdollisuudet sosiaalisen pääoman muodostamiseen.

Pietarsaaren seudulle vuonna 2009 laaditun vuoden 2015 strategian visiona on vieraanvarainen ja vetovoimainen, monikulttuurinen yhteiskunta. Sen tulisi vetää puoleensa ihmisiä sekä omasta maastamme että ulkomailta. Strategiassa mainitaan yhtenä tavoitteena myös seudun monikulttuurinen kohtaustapaikka. Pietarsaaren seudun kaikkien koulujen, yritysten ja yhdistyksien tulisi toivottaa maahanmuuttajat tervetulleiksi ja tehdä työtä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Monikulttuurisista tapaamisista olisi tultava osa arkipäivää. Virallinen monikulttuurinen kohtaustapaikka voisi kuitenkin täyttää tärkeän tehtävän tekemällä monikulttuurisuuden näkyvämmäksi Pietarsaaren seudulla. Monikulttuurinen kohtaustapaikka on luotu Pietarsaaren Musikcafé After Eightiin Café Social ja Qvinnocafén muodossa.

129 Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, 2/2009, 28-29.

130 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, 2006, 13-14

Maahanmuuttajat ovat myös osa Musikcafé After Eightin muuta toimintaa ja yhdistys järjestää myös kansainvälistä harjoittelua.

Seudun jalkapalloyhdistyksillä on pitkä kokemus maahanmuuttajista ja vapaaehtois- sekä harrastusyhdistykset ovat myös jossain määrin osallistuneet. Pietarsaaren seudulla toimivilla yhdistyksillä on kuitenkin runsaasti käyttämättömiä voimavaroja harrastuksen tai toiminnan yhteydessä vietettävään yhteisöön. Lukuisat yhdistykset voisivat ryhtyä yhteistyöhön rohkaistakseen maahanmuuttajia tulemaan mukaan toimintaan. Seudulta löytyy myös pieni määrä maahanmuuttajayhdistyksiä, esimerkiksi vietnamilainen yhdistys ja muutamia kulttuurivaihtoa edistäviä yhdistyksiä kuten esimerkiksi Suomi-Venäjä-Seura ja Suomi-Kreikka yhdistys. Maahanmuuttajia olisi syytä rohkaista perustamaan yhdistyksiä luodakseen niiden kautta lisää kohtaamispaikkoja missä he käyttäisivät äidinkieltään ja viettäisivät juhlia. Maahanmuuttajayhdistysten johtajilta voitaisiin kysyä neuvoa maahanmuuttokysymyksissä ja maahanmuuttajayhdistysten välistä yhteistyötä voitaisiin laittaa vireille esim. Jaakon Päivien yhteydessä. Maahanmuuttajayhdistykset voisivat tällä tavalla edistää maahanmuuttajien näkyvyyttä ja antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa lähiyhteisössä.

9.4.4 Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt

Seurakunnilla ja uskonnollisilla yhteisöillä on usein mahdollisuus tarjota sekä yhdessäoloa, kohtaamispaikkoja, tiettyä taloudellista apua ja uskonnollista toimintaa. Seurakunnat ja yhteisöt voivat myös järjestää toimintaa joka ei suoranaisesti liity uskontoon. Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt voivat usein tarpeen vaatiessa verrattain lyhyellä varoitusaajalla aloittaa erilaista toimintaa. Tästä syystä ne voisivat olla arvokkaita seudun maahanmuuttotyössä. Kokkolan suomenkielinen ja ruotsinkielinen seurakunta järjestävät esimerkiksi perheiltoja maahanmuuttajille ja suomalaisille perheille sekä ystäväperhetoimintaa. Ne järjestävät myös kansainvälisiä jumalanpalveluksia, erikielisiä raamatturyhmiä, ruoanlaitto- ja käsityökursseja sekä musiikkitoimintaa lapsille.¹³¹ Oravaisissa toimii myös

131 Kokkolan suomenkielinen seurakunta, <http://www.kokkolansuomalainenseurakunta.fi/>

Flyktingvännerna niminen yhdistys joka järjestää sekä uskonnollista, että sekulaarista toimintaa Oravaisten maahanmuuttajille.

Jakobstads svenska församling eivät ole vielä vuonna 2010 aloittaneet mitään laajempaa maahanmuuttajille suunnattua toimintaa, mutta ylläpitävät pientä yhteyttä maahanmuuttajiin. Pietarsaaren suomen- ja ruotsinkieliset seurakunnat ovat kuitenkin perustaneet yhteistyöryhmän selvittämään maahanmuuttajien tarvetta seurakuntatyöhön osallistumiseen. Seurakuntien ohjaamaan maahanmuuttotyöhön löytyy tahtoa ja sellaisen toiminnan kehittämistä on jo aloitettu. Esimerkiksi turvapaikanhakijoilla olisi tarvetta seurakuntien tarjoamalle toiminnalle.

Seudulla toimii myös useita vapaakirkkoja. Pietarsaaren ruotsinkielinen metodistiseurakunta on vapaakirkoista se, joka on panostanut erityisesti ulkomaisiin opiskelijoihin. Opiskelijoille on järjestetty tapaamisia joka toisena perjantaina, tiettyä materiaalista apua on tarjolla ja ruotsin kielen kursseja on järjestetty vapaaehtoisella pohjalla. Jumalanpalvelus on vuoden 2008 syyskuusta saakka pidetty ruotsiksi ja englanniksi ja opiskelijoita sekä muita maahanmuuttajia autetaan myös käytännön asioissa, esim. lomakkeiden täyttämässä ja lääkärissä käynneissä. Seurakunta tarjoaa myös sielunhoitoa ja keskusteluja. Metodistikirkko on toiminut Pietarsaaren seudun kirkkollisten yhteisöjen maahanmuuttotyön edelläkävijänä.

Yhteystiedot:

Pietarsaaren suomenkielinen seurakunta ja Jakobstads svenska församling Ebba
Brahen puistikko 2
68600 Pietarsaari
Puhelin: seurakuntien vaihde 0403 100 400

Jakobstads svenska metodistförsamling
Choraeuksenkatu 9
68600 Pietarsaari 06-723 1747

9.4.5. Hankkeet

Hankkeet ovat hyvä keino luoda mahdollisuuksia alikehittyneiden tai tilapäisiä

erikoistoimenpiteitä vaativien kotouttamisprosessin osien kehittämiseen. Hankkeiden vahvuus on, että niitä voidaan räätälöidä vastaamaan ajankohtaisia ongelmia. Toiminta on myös suhteellisen joustavaa ja sitä voidaan projektin aikana jonkin verran sopeuttaa todellisten tarpeiden mukaan. Työaika ei myöskään välttämättä ole sidottu päiväsaikaan.

Hankkeet ovat määräaikaisia ja niiden tilapäisyys on niiden heikko puoli. Tilapäisiin hankkeisiin liittyy riski, että niitä ei nivelletä riittävästi Pietarsaaren seudulla jo aiemmin tehtyyn työhön. Hankkeiden johtajien olisi oltava perehtyneitä seudun maahanmuutto- ja kotouttamistyöhön ja heidän olisi tehtävä yhteistyötä monien muiden toimijoiden kanssa. Toinen riski on se, että hanke luo tilapäistä toimintaa sellaista asiaa varten, jota varten tarvittaisiin pitkäaikaista toimintaa. Tämä parantaa kotouttamisprosessia vain tilapäisesti ja herättää tyytymättömyyttä hankkeen päättyessä. Olisi ohjattava resursseja toimivien menetelmien jatkamismahdollisuuksien selvittämiseen, mikäli on kyse pitkäaikaisesta tarpeesta. Eräs hankkeisiin liittyistä riskeistä on myös se, että tutkitaan jo muualla Suomessa toteutunutta toimintaa, käyttämättä kokeneempien toimijoiden hanketietoaikaansaannoksia hyväkseen. Hanketoiminta jää turhan tehottomaksi jos joudutaan käyttämään aikaa jo muualla Suomessa ratkaistuihin ongelmiin. Näin menetetään myös mahdollisuus luoda kontakteja muualla toimivien maahanmuuttotyökokemuksia hankkineiden toimijoiden kanssa.

Maahanmuutto- ja kotouttamisprojektit voisivat Pietarsaaren seudulla olla tehokas tapa kehittää kotoutumisprosessia sekä edesauttaa mahdollisista maahanmuuttotyössä esiintyvistä haasteista selviämistä. Hankkeiden alkuunpanijoina pitäisi tässä tapauksessa toimia seudun maahanmuutto- ja kotouttamistyöhön perehtyneet henkilöt, kuten esimerkiksi seudun maahanmuuttotyön yhteistyöelin. Maahanmuuttajien ja kotouttamisen tiedotuskeskus voisi olla keskeisessä roolissa, koska kaikki hankkeet solmitaan keskukseen ja niiden edustajat kävisivät kerran kuukaudessa keskustelemassa hankkeiden etenemisestä. Seudun kotouttamiskoordinoija voisi osallistua näihin kokouksiin ja mahdolliset puheeksi tulleet lisätarpeet merkittäisiin muistiin sekä vietäisiin eteenpäin

yhteistyöelimelle. On tärkeää, että hankkeissa on mukana maahanmuuttajien edustajia sekä se, että projektien kohteina olevilta maahanmuuttajilta kysytään pitävätkö he uutta toimintaa tarpeellisena.

Vuonna 2010 Pietarsaaren seudulla on viisi maahanmuuttokysymyksiin liittyvää hanketta meneillään. REJA (Resurs i Jakobstadsnejden) on kohdistettu työperäisiin maahanmuuttajiin ja Bothnia Integration sekä Bothnia Work ovat laajempia, useita paikkakuntia käsittäviä hankkeita. Nämä ovat työ- ja elinkeinokeskuksen hallinnoimia hankkeita. Lisäksi on mainittava KASTE-hanke, joka on suuri, monta paikkakuntaa kattava hanke. Yksi näistä paikkakunnista on Pietarsaari. Hanke kohdistuu lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin ja maahanmuuttotyö on vain pieni osa koko hankkeesta, mutta Pietarsaaren hanketyöläinen tekee työtä erityisesti maahanmuuttokysymysten parissa. IMMI-hanke (Innovatiiviset Metodit ja Mallit Integraatioon (kotouttamiselle) työskentelee muun muassa seudun maahanmuuttotyön koordinoinnin sekä maahanmuuttajien ja paikallisväestön kohtaamisia edistävän toiminnan luomisen parissa. Näiden hankkeiden edustajat tapaavat säännöllisesti ja hankkeiden toiminta voidaan rajata ja päällekkäisyyttä estää. Mahdollisuuden tullen voidaan myös tehdä jonkin verran yhteistyötä. Tässä vaiheessa hankkeet eivät kuitenkaan ole sidottuja tiedotuskeskukseen eivätkä erityiseen maahanmuuttaja- ja kotouttamiskysymyksistä vastaavaan yhteistyöelimeen, joten tätä olisi kehitettävä. Tiedotuskeskus voisi toimia yhteyspisteenä Pietarsaaren meneillä olevista ja suunnitelluista maahanmuutto- ja kotouttamishankkeista kiinnostuneille henkilöille. Hankkeet ovat tilapäisluonteisia ja hankekoordinaattoreiden osoitetiedot vanhenevat sen takia nopeasti.

Kotouttamiseen ja maahanmuuttajiin liittyvät hankkeet voitaisiin nivoa maahanmuuttajien, kotouttamisen ja monikulttuurin tiedotuskeskukseen. Seudun maahanmuuttotyön yhteistyöelimen tehtävänä olisi harkita, mitä hankkeita seudulla tarvitaan. Se voisi myös asettaa hankkeita. Kaikkien maahanmuuttajia ja kotouttamista koskevien hankkeiden edustajat voisivat tavata säännöllisesti tiedotuskeskuksessa ja keskustella yhteistyöstä ja koordinoitukysymyksistä yhdessä keskuksen työntekijöiden kanssa. Tehtävien rajaaminen hankkeiden välillä on myös

tarpeellista päällekkäistoiminnan ehkäisemiseksi. Hankkeiden johtajat voisivat myös saada tiedotuskeskuksen kautta tietoa Suomen muilla paikkakunnilla tehtävästä maahanmuutto- ja kotouttamistyöstä. Hankkeiden johtajat voisivat luoda kontakteja myös muilla paikkakunnilla meneillä oleviin hankkeisiin, jotka ovat tärkeitä heidän omia hankkeita ajatellen. Tiedotuskeskuksen ja muiden paikkakuntien maahanmuuttotyön ja -hankkeiden parissa työskentelevien toimijoiden välillä olisi ylläpidettävä jatkuvaa yhteyttä, ja verkostotapaamisia voitaisiin järjestää Pietarsaaren seudun eri paikkakunnilla. Hanketyöläisillä olisi tällaisista tapaamisista suurta hyötyä.

9.4.6 Seudun ulkopuolinen yhteistyö

Maahanmuutto- ja kotouttamistyötä hallitsevien toimijoiden sekä maahanmuuttajaresurssihenkilöiden kanssa tehtävä yhteistyö tapahtuu ainoastaan toimijoiden välisten yhteyksien muodossa. IMMI-hankkeen tehtävänä on toimijoiden verkoston kartoittaminen sekä yhteistyön kehittäminen niillä alueilla missä yhteydet ovat vähäisiä. Tämä työ edellyttää pitkäjänteisempää jatkoa IMMI-hankkeen päätyttyä ja voisi siinä vaiheessa siirtyä tiedotuskeskuksessa työskentelevälle kotouttamiskoordinoijalle.

Seudun ulkopuolella tehtävä yhteistyö on nopea ja yksinkertainen tapa seudun toimijoille kartuttaa oman alansa tietoa sekä kehittää hyvää yhteistyötä. Suomessa kehitetyn maahanmuuttotyön rakenteiden perinpohjainen selvittäminen on resurssija vaativaa työtä, samoin kuin se, että yksityiset toimijat etsivät eri paikkakunnilla työskenteleviä henkilöitä, joista heille voisi tietyssä asiassa olla hyötyä. Paikallinen toimija, joka osaksi tekisi pitkän tähtäimen työtä seudullisten ja kansainvälisten verkostojen luomiseksi, auttaisi seudun toimijoita sekä uusia hankkeen johtajia hyötymään maksimaalisesti sekä kotikentällä, että muualla Suomessa jo tehdystä maahanmuuttotyöstä.

Seudun kotouttamiskoordinoija voisi jatkossa järjestää vuosittaisia verkostotapaamisia, joissa seudun toimijat tapaisivat ja keskustelisivat ajankohtaisista kysymyksistä. Tapaamiset voitaisiin esimerkiksi järjestää ainoastaan seudun toimijoille tarkoitettuina verkostokokouksina joissa eri ammattiryhmät

esittelisivät omaa alaansa sekä siihen liittyviä haasteellisia kysymyksiä. Myöhemmin vuoden aikana voitaisiin johonkin ajankohtaiseen kysymyksen liittyen järjestää joko uusi verkostotapaaminen tai seminaari. Tähän tilaisuuteen voitaisiin kutsua myös toimijoita lähialueilta sekä mahdollisesti myös muilta Suomen paikkakunnilta. Asiantuntijoita voitaisiin kutsua selostamaan miten haasteista on selviydytty muilla paikkakunnilla. Tämä toteuttamistapa voisi johtaa siihen, että verkostoihin saataisiin mukaan seudun ulkopuolella toimivia henkilöitä. Se voisi myös tuoda ymmärrystä seudun ajankohtaisiin ongelmiin. Tämän pohjalle rakentuisi monipuolista tietoa ja se lisäisi muun muassa seudun toimijoiden ja työhön osallistuvien maahanmuuttajien pätevyyttä.

10 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT JA KEHITYSEHDOTUKSET

Pietarsaaren seudun kotouttamistyö on tällä hetkellä muutoksen edessä. Seudulle suuntautuva maahanmuutto lisääntyy ja muuttaa muotoaan Oravaisten Vastaanottokeskuksen avattua sivuhaaran Pietarsaareen. Jatkuvan, 50-70 kiintiöpakolaisen vuosittainen vastaanotto Pietarsaaren seudulle näyttää toteutuvan lähiaikoina. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun verrattain uuden kansainvälisen toiminnan myötä lisääntyy myös Pietarsaaren kansainvälisten opiskelijoiden lukumäärää, joka voi nousta 150 henkilöön.

Turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten lukumäärä tulee edellyttämään kuntien kotouttamistyön uudelleenjärjestelyä. Kaikkien Pietarsaaren seudun kuntien välisen yhteistyön tarve on myös kasvamassa. Ylipäänsä lisääntynyt maahanmuuttajamäärä tulee, pitkän tähtäimen rasismien ja syrjäyttämisen estämiseksi, myös vaatimaan jatkuvaa rasisminvastaista ja molemminpuolista kunnioitusta edistävää työtä.

Kotouttamislain kokonaisuudistus tulee myös edellyttämään laajamittaista Pietarsaaren seudun maahanmuuttotyön uudelleenorganisointia. Mikäli kaikille vähintään vuodeksi Suomeen jääville maahanmuuttajille myönnetään oikeus kotouttamispalveluihin, on seudun maahanmuuttokysymyksiä käsittelevää henkilöstömäärää lisättävä. Tämä merkitsee, että olisi kehitettävä työtapoja myös

ulkomaisten opiskelijoiden, työperäisten maahanmuuttajien ja perhesiteiden perusteella tulleiden maahanmuuttajien vastaanottamisen tukemiseksi.

Viranomaisten kotouttamistyö ei tule riittämään maahanmuuttajien elämänlaadun ja osallisuuden turvaamiseksi rinnan paikallisväestön jatkuvan viihtyvyyden turvaamisen kanssa. Pietarsaaren seudulla tarvitaan kotouttamistyön vahvaa poliittista tukea sekä laajalla rintamalla tehtävää monikulttuurista työtä. Kaikkien sektoreiden olisi tehtävä yhteistyötä kotouttamisen hyväksi ja tiettyjen ajankohtaisten kysymysten ympärille voitaisiin perustaa hankkeita. Jatkuva maahanmuutto- ja kotouttamistyön koordinointi on välttämätöntä jotta Pietarsaaren seudulle voitaisiin luoda edellytykset hyvin toimivalle kotoutumiselle. Maahanmuutto- ja kotouttamiskysymyksiä hoitava tiedotuskeskus olisi perustettava ja maahanmuuttajakysymyksien monialainen yhteistyöelin olisi myös välttämätön. Olisi myös perustettava eri ammattiryhmien maahanmuuttokysymyksiä ja erityisiä ajankohtaisia kysymyksiä käsitteleviä verkostoja. Jatkuvaa työtä on tehtävä, jotta kotoutuminen onnistuisi. Muualla Suomessa ja muissa Euroopan maissa hankittuja kokemuksia voidaan käyttää hyväksi. Kotoutumista ei voida myöskään katsoa onnistuneeksi, elleivät maahanmuuttajat osallistu aktiivisesti ajankohtaisiin kysymyksiin eivätkä ole näkyviä lähiyhteiskunnassa. Maahanmuuttajien tulisi voida osallistua lähiyhteiskunnan toimintaan sekä sosiaalisessa, taloudellisessa, poliittisessa että kulttuurisessa mielessä.

KIRJALLISUUSLUETTELO

3. Asteen Yhteys Länsi-Uudenmaan monikulttuurisuuteen, Länsi-Uudenmaan maahanmuuttajatoimisto 2006.

Arbetskraftbyråns utlåtande, 30.10.2008, Förfrågan angående placering av kvotflyktingar, Begäran om utlåtande Dnr 734/2008

Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions; A Common Agenda for Integration, Framework for the integration of Third-Country Nationals in the European Union, Brussels, 1.9.2005, Commission of the European Communities, COM (2005) 389 final.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006.

Hyviä käytäntöjä koskeva opas Vaasan työvoimatoimiston verkostossa maahanmuuttajien kotoutumisaikana tehtävää yhteistyötä varten, Katarina Fogde, Vantaa.

Maahanmuuttajien tehokkaan kotouttamisen kolme polkua – Kokelulaillla toteutettava alkuvaiheen ohjauksen malli Osallisena Suomessa

Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, Maahanmuutto, Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009.

Selvitys maahanmuuttajien opetuksesta Pietarsaaren kaupungin perusopetuksessa, Terhi Päivärinta, koulutoimenjohtaja, Pietarsaari, 15.10.2010

Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma Sisäasiainministeriön julkaisuja 24/2009.

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, 2009

LIITE 2

LINKIT

KUNTIEN KOTISIVUT

Koulut, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut sekä muita kuntien vastuualueeseen kuuluvat palvelut

www.pietarsaari.fi

www.kronoby.fi

PIETARSAAREN SEUDULLA MAAHANMUUTTOKYSYMYSTEN PARISSA TYÖSKENTELEVÄT TOIMIJAT

Pietarsaaren työ- ja elinkeinotoimisto

Etelännummen koulu, suomenkielinen yläkoulu

Kansaeläkelaitos

Itälän koulu, suomenkielinen alakoulu

[http: //italankoulu.blogspot.com/](http://italankoulu.blogspot.com/)

Uudenkaarlepyyn Kristillinen Kansanopisto

Kruunupyyn Kansanopisto

www.kfhs.fi

Maistraatti

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

Elinkeinokeskus Concordia

Oravaisten Vastaanottokeskus

www.oravais.fi, Vastaanottokeskus

Eläketurvakeskus

Poliisi

Pietarsaaren sosiaalikeskuksen maahanmuuttotyö

www.pietarsaari.fi, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Maahanmuuttaja- ja pakolaisasiat

YA! Yrkesakademin i Österbotten

Pohjanmaan tulkkikeskus

www.vaasa.fi, maahanmuuttajat, tulkkikeskus

SEURAKUNNAT JA KIRKOT

Pietarsaaren metodistikirkko

Pedersören rovastikunnan seurakunnat

Pietarsaaren suomenkielinen seurakunta

Kokkolan suomalainen seurakunta

<http://www.kokkolansuomalainenseurakunta.fi/>

VIRANOMAISET

Sisäasiainministeriö

Maahanmuuttovirasto

LAIT

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
9.4.1999/493

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä
15.2.2002/116

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21

Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 13.7.2001/660

Laki Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä 30.4.2004/309

ASETUKSET

Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
22.4.1999/511

Valtioneuvoston päätös pakolaisista ja eräistä muista maahanmuuttajista sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta 512/1999

Työministeriön asetus vastaanottokeskusten ryhmäkotien henkilöstöstä ja turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulotuen jakamisesta rahamääräiseen osaan ja hyödykkeinä annettavaan osaan 158/2002

Työministeriön asetus säilöön otetulle ulkomaalaiselle annettavasta käyttörahasta sekä rajoitus- ja tarkastustoimenpiteiden kirjaamisesta 157/2002

Sisäasiainministeriön asetus turvapaikanhakijoiden toimeentulotuen perusosan jakamisesta
hyödykkeisiin ja rahana annettavaan osaan sekä vastaanoton majoituksesta ja palveluista perittävistä maksuista 65/2010

SÄHKÖPOSTIOSOITTEET

Sisäasiainministeriön tiedotteet

www.intermin.fi , Ajankohtaista, Tiedotepalvelu

Vaasanseudun maahanmuuttajakoulutuksen resurssirengas

MUITA LINKKEJÄ

Puhetta maahanmuutosta

Infopankki

Terveydenhuollon linkkejä

www.salpanet.fi, Satakunnan sairaanhoitopiirin tietopalvelukeskus

[http //ec.europa.eu](http://ec.europa.eu): Euroopan komissio, työllisyys, sosiaalipolitiikka ja yhdenvertaiset mahdollisuudet, Sairaan- ja terveydenhoito ulkomailla

§ 20 Jakobstadsregionens integrationsprogram

Smm 19.4.2010 § 24

Samarbetsnämnden beslöt 2008 att finansiera ett projekt där bl.a. ett regionalt integrationsprogram skulle tas fram. Integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen har utarbetats sedan våren 2009 inom ramarna för IMMI-projektet. Projektkoordinatör Emma Wester har bl.a. gjort omfattande intervjuer med 44 i ärendet berörda aktörer i regionen. Integrationsprogrammet klargör en modell för integrationsarbetet i regionen. Programmet skall klargöra strukturen i samhället och de tjänster som kommunerna och andra aktörer i regionen tillhandahåller. Integrationsprogrammet är förberett så att det beaktar eventuella kommande lagändringar.

Programmet är nu klart och dess innehåll presenteras kort för nämnden av projektkoordinatör Emma Wester. Intresset för programmet utanför regionen har redan varit stort. Jakobstadsregionen är en av de första regionerna med gemensamt program. Projektkoordinatör Emma Wester önskar under mötet diskutera om integrationsprogrammets målsättningar och betydelsen av integration för Jakobstadsregionen och dess invånare.

I enlighet med integrationsprogrammets målsättningar önskar Emma Wester få presentera programmet mera ingående i respektive kommun. Ifall programmet godkänns kommer de relevanta aktörerna i kommunerna att informeras i skilda tillfällen om programmet och dess användning. Programmet ska underlätta arbetet för de aktörer i regionen som har/kan ha kontakt med invandrare i sitt arbete.

Programmet bifogas som bilaga 1.

Förslag:

Samarbetsnämnden rekommenderar regionens kommuner att godkänna integrationsprogrammet och att bereda tillfälle för presentation av programmet i den egna kommunen.

BESLUT:

Samarbetsnämnden beslöt i enlighet med förslaget.

Integrationsprogrammet bifogas som bilaga 1.

Kst 26.4.2010 § 92

Integrationsprogrammet bifogas som bilaga 8.

Protokolljusterarnas signaturer			Protokollet framlagt till påseende	Utdragets riktighet bestyrker
Nämnd	Kommunstyrelse	Kommunfullmäktige	11.5.2010	

Kd:s förslag:

Kommunstyrelsen beslutar föreslå för kommunfullmäktige att integrationsprogrammet godkänns.

BESLUT:

Kommunstyrelsen beslöt föreslå för kommunfullmäktige i enlighet med kd:s förslag.

Kfge 5.5.2010 § 20

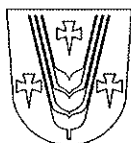
Integrationsprogrammet bifogas föredragningslistan som bilaga 6.

BESLUT:

Kommunfullmäktige beslöt enhälligt i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Integrationsprogrammet bifogas föredragningslistan som bilaga 6.

Protokolljusterarnas signaturer			Protokollet framlagt till påseende	Utdragets riktighet bestyrker
Nämnd	Kommunstyrelse	Kommunfullmäktige	11.5.2010	

Dnr: 162/2010

§ 42 Jakobstadsregionens integrationsprogram

Samarbetsnämnden beslöt 2008 att finansiera ett projekt där bl.a. ett regionalt integrationsprogram skulle tas fram. Integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen har utarbetats sedan våren 2009 inom ramarna för IMMI-projektet. Projektkoordinatör Emma Wester har bl.a. gjort omfattande intervjuer med 44 i ärendet berörda aktörer i regionen. Integrationsprogrammet klargör en modell för integrationsarbetet i regionen. Programmet skall klargöra strukturen i samhället och de tjänster som kommunerna och andra aktörer i regionen tillhandahåller. Integrationsprogrammet är förberett så att det beaktar eventuella kommande lagändringar.

Programmet är nu klart och dess innehåll presenteras kort för nämnden av projektkoordinatör Emma Wester. Intresset för programmet utanför regionen har redan varit stort. Jakobstadsregionen är en av de första regionerna med gemensamt program. Projektkoordinatör Emma Wester önskar under mötet diskutera om integrationsprogrammets målsättningar och betydelsen av integration för Jakobstadsregionen och dess invånare.

I enlighet med integrationsprogrammets målsättningar önskar Emma Wester få presentera programmet mera ingående i respektive kommun. Ifall programmet godkänns kommer de relevanta aktörerna i kommunerna att informeras i skilda tillfällen om programmet och dess användning. Programmet ska underlätta arbetet för de aktörer i regionen som har/kan ha kontakt med invandrare i sitt arbete.

Programmet bifogas som bilaga 1.

Förslag:

Samarbetsnämnden rekommenderar regionens kommuner att godkänna integrationsprogrammet och att bereda tillfälle för presentation av programmet i den egna kommunen.

Smb
§ 24

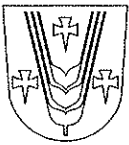
Samarbetsnämndens beslut:

Samarbetsnämnden beslöt i enlighet med förslaget.

Projektkoordinatör Emma Wester presenterar integrationsprogrammet.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att integrationsprogrammet godkänns.

Kst
§ 119

Kommunstyrelsens beslut:

Kommunstyrelsen beslutade enhälligt omfatta kommundirektörens förslag.

Kfge
§ 42

Kommunfullmäktiges beslut:

Under diskussionen föreslog Roger Eriksson (SFP-gruppens förslag) att meningen *"Ansvar för kvotflyktingarnas ärenden faller nämligen på socialbyrån i kommunen som kvotflyktingarna flyttar till"* på sidan 58 i programmet stryks.

Kommunfullmäktige beslutade enhälligt godkänna strykningen av denna mening och godkände efter detta integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen.

CK:522/2010/100

38 § JAKOBSTADSREGIONENS INTEGRATIONSPROGRAM

Stadsstyrelsen

140 §

10.05.2010

Bilaga 1/140 §

Bilaga 1/140

Samarbetsnämnden beslöt 2008 att finansiera ett projekt där bl.a. ett regionalt integrationsprogram skulle tas fram. Integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen har utarbetats sedan våren 2009 inom ramarna för IMMI-projektet. Projektkoordinatör Emma Wester har bl.a. gjort omfattande intervjuer med 44 i ärendet berörda aktörer i regionen. Integrationsprogrammet klargör en modell för integrationsarbetet i regionen. Programmet skall klargöra strukturen i samhället och de tjänster som kommunerna och andra aktörer i regionen tillhandahåller. Integrationsprogrammet är förberett så att det beaktar eventuella kommande lagändringar. Programmet är nu klart och dess innehåll presenteras kort för nämnden av projektkoordinatör Emma Wester. Intresset för programmet utanför regionen har redan varit stort. Jakobstadsregionen är en av de första regionerna med gemensamt program. Projektkoordinatör Emma Wester önskar under mötet diskutera om integrationsprogrammets målsättningar och betydelsen av integration för Jakobstadsregionen och dess invånare.

I enlighet med integrationsprogrammets målsättningar önskar Emma Wester få presentera programmet mera ingående i respektive kommun. Ifall programmet godkänns kommer de relevanta aktörerna i kommunerna att informeras i skilda tillfällen om programmet och dess användning. Programmet ska underlätta arbetet för de aktörer i regionen som har/kan ha kontakt med invandrare i sitt arbete.

Programmet bifogas som bilaga 1.

Förslag:

Samarbetsnämnden rekommenderar regionens kommuner att godkänna integrationsprogrammet och att bereda tillfälle för presentation av programmet i den egna kommunen.

Beslut:

Samarbetsnämnden beslöt i enlighet med förslaget.

Integrationsprogrammet bifogas som bilaga 1.

Projektkoordinatör Emma Wester presenterar integrationsprogrammet.

Protokolljusterarnas signatur			Verkst.	Utdragets riktighet bestyrker Nykarleby den
Nämnd	Sst Sektion	Sfm		

Sst 140 § SD: Stadsstyrelsen föreslår för stadsfullmäktige att integrationsprogrammet godkänns.

Beslut: Stadsdirektörens förslag godkändes.

Sfm 38 §

Protokollsanteckning: Projektkoordinator Emma Wester presenterade integrationsprogrammet.

Beslut: Stadsstyrelsens förslag godkändes.

Protokolljusterarnas signatur			Verkst.	Utdragets riktighet bestyrker Nykarleby den
Nämnd	Sst Sektion	Sfm		

Dnr: KST 70/2010

41 §. PLANER Integrationsprogram för Jakobstadsregionen

Kst 10.5.2010, 118 §:

Kommunala samarbetsnämnden i Pedersörenejden 19.4.2010, 24 §:

"Samarbetsnämnden beslöt 2008 att finansiera ett projekt där bland annat ett regionalt integrationsprogram skulle tas fram. Integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen har utarbetats sedan våren 2009 inom ramar för IMMI-projektet. Projektkoordinatör Emma Wester har bland annat gjort omfattande intervjuer med 44 i ärendet berörda aktörer i regionen. Integrationsprogrammet klargör en modell för integrationsarbetet i regionen. Programmet skall klargöra strukturen i samhället och de tjänster som kommunerna och andra aktörer i regionen tillhandahåller. Integrationsprogrammet är förberett så att det beaktar eventuella kommande lagändringar.

Programmet är nu klart och dess innehåll presenteras kort för nämnden av projektkoordinatör Emma Wester. Intresset för programmet utanför regionen har redan varit stort. Jakobstadsregionen är en av de första regionerna med gemensamt program. Projektkoordinatör Emma Wester önskar under mötet diskutera om integrationsprogrammets målsättningar och betydelsen av integration för Jakobstadregionen och dess invånare.

I enlighet med integrationsprogrammets målsättningar önskar Emma Wester få presentera programmet mera ingående i respektive kommun. I fall programmet godkänns kommer de relevanta aktörerna i kommunerna att informeras i skilda tillfällen om programmet och dess användning. Programmet ska underlätta arbetet för de aktörer i regionen som har/kan ha kontakt med invandrare i sitt arbete. Programmet bifogas som Bilaga 1/41 § av 17.6.2010.

FÖRSLAG:

Samarbetsnämnden rekommenderar regionens kommuner att godkänna integrationsprogrammet och bereda tillfälle för presentation av programmet i den egna kommunen.

BESLUT:

Samarbetsnämnden beslöt i enlighet med förslaget."

Projektkoordinatör kommer på styrelsens möte att presentera integrationsprogrammet.

KD:S FÖRSLAG:

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att Jakobstadsregionens integrationsprogram godkänns.

Projektkoordinatör Emma Wester presenterade IMMI-projektet och integrationsprogrammet mera ingående varefter frågan diskuterades.

BESLUT:

Kommunstyrelsen antecknade informationen och diskussionen för kännedom.

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att Jakobstadsregionens integrationsprogram godkänns.

BESLUT:

Kommunfullmäktige beslöt enhälligt i enlighet med förslaget.

Protokolljusterarnas signaturer			Protokollet framlagt till påseende	Utdragets riktighet bestyrker
Nämnd	Kommunstyrelse	Kommunfullmäktige		
			21.6.2010	

JAKOBSTADSREGIONENS INTEGRATIONSPROGRAM

Stst 4.10.2010 § 378

Integrationsprogrammet har utdelats som separat bilaga.

Stadssekreteraren:

Samarbetsnämnden beslöt 2008 att finansiera ett projekt där bl.a. ett regionalt integrationsprogram skulle tas fram. Integrationsprogrammet för Jakobstadsregionen har utarbetats sedan våren 2009 inom ramarna för IMMI-projektet. Projektkoordinator Emma Wester har bl.a. gjort omfattande intervjuer med 44 i ärendet berörda aktörer i regionen. Integrationsprogrammet klargör en modell för integrationsarbetet i regionen. Programmet skall klargöra strukturen i samhället och de tjänster som kommunerna och andra aktörer i regionen tillhandahåller. Integrationsprogrammet är förberett så att det beaktar eventuella kommande lagändringar.

Samarbetsnämnden beslutade 19.4.2010 § 24 att rekommendera regionens kommuner att godkänna integrationsprogrammet och bereda tillfälle för presentation av programmet i den egna kommunen.

Förslag

Stadsdirektören:

Stadsstyrelsen föreslår att stadsfullmäktige för sin del godkänner förslaget till Jakobstadsregionens integrationsprogram.

Beslut

Stadsstyrelsen:

Stadsstyrelsen godkände förslaget.

Stfm 18.10.2010 § 74

Integrationsprogrammet:
Bilaga § 74

Förslag

Stadsstyrelsen föreslår:

- att stadsfullmäktige för sin del godkänner förslaget till Jakobstadsregionens integrationsprogram.

Beslut

Stadsfullmäktige:

Under diskussionen föreslog Richard Sjölund återremiss så att programmet kan kompletteras med gymnasierna roll i integrationen. Christer Tonberg understödde Richard Sjölungs förslag till återremiss med tillägget att programmet även kompletteras med biblioteket i Jakobstads roll i integrationen. Efter remissdebatten tog Richard Sjölund tillbaka sitt förslag.

På ordförandens förslag beslutade stadsfullmäktige enhälligt att foga följande kläm till beslutet: Programmet kan kompletteras med gymnasiernas och bibliotekets roll i integrationen.